

Restitucija Isusa Hrista

Kermit Zarley

Naslov originala: Kermit Zarley *The Restituion of Jesus Christ*

Copyright 2020 © www.biblijski-monoteizam.com

Izdavač: Aleksandar Vuksanović, Bazel, Švajcarska

Prevod: Marija Ivković

Restitucija Isusa Hrista

Kermit Zarley

Triangle Book - 2008

ISBN 978-0-692-00589-7

Ovi članci su od Kermit Zarleya (Servetus the Evangelical). Na njegovoj internet prezentaciji www.servetustheevangelical.com – možete da pročitate 50 članaka na engleskom jeziku. To su isječci iz njegove biblijsko-istraživačke knjige koja ima 600 stranica sa naslovom: *The Restitution of Jesus Christ* (2008)

SADRŽAJ

| | |
|--|----|
| 1. Da li se Trojstvo pominje u Knjizi Postanja? | 1 |
| 2. Da li je Isus „Silni Bog” u stihu Isaija 9:6? | 5 |
| 3. Da li je Sin Čovečiji Božanstvo? | 9 |
| 4. Da li je Isus preegzistirao u raju?..... | 13 |
| 5. Da li je Isus preegzistirao kao „anđeo Gospodnji”? | 17 |
| 6. Da li je Isus sišao iz raja?..... | 21 |
| 7. Da li je inkarnacija istinita, da li je Bog postao čovek? | 24 |
| 8. Da li je Isus iz sebe ispraznio ikakve božanske atribute? | 28 |
| 9. Da li je Isus bio Bog iako je Bog nevidljiv? | 32 |
| 10. Da li je Isus Bog zato što je rođen od device? | 35 |
| 11. Da li je Isus Bog zato što je činio čuda? | 39 |
| 12. Da li je Isus Bog zato što je bio obožavan? | 42 |
| 13. Da li je Isus Bog zato što je Gospod? | 46 |
| 14. Da li je Isus Bog zato što je opraštao grehove? | 50 |
| 15. Da li je Isus Bog iako ne zna vreme svog povratka? | 53 |
| 16. Da li je Isus priznao Sanredinu da je Bog? | 57 |
| 17. Da li je Isus Bog zato što je vaskrsao?..... | 60 |
| 18. Isus nije Bog – Biblijski stihovi..... | 63 |
| 19. Isus jeste Bog – Biblijski stihovi | 66 |
| 20. Da li je Isus Bog u Evanđelju po Jovanu? | 70 |
| 21. Da li je Isus Bog u stihu Jovan 1:1c? | 74 |
| 22. Da li je Isus Bog u stihu 1:18 Evanđelja po Jovanu?..... | 77 |
| 23. Da li je Isus Bog zato što je Sin Božiji?..... | 81 |
| 24. Da li je Isus sebe stavljao u poziciju Boga?..... | 84 |
| 25. Da li je Isus JHVH? | 87 |

| | |
|--|-----|
| 26. Da li je Isus tvrdio da je Bog u stihu Jovan 10:30?..... | 91 |
| 27. Koje su to zapravo Isusove tvrdnje? | 94 |
| 28. Da li je Isus lažov, ludak ili Bog? | 97 |
| 29. Da li je Isus Bog ili je podređen Bogu? | 100 |
| 30. Da li je Isus Bog ukoliko on ima Boga? | 103 |
| 31. Da li je Toma nazvao Isusa svojim Bogom u stihu Jovan 20:28? .. | 107 |
| 32. Da li je Petar verovao da je Isus Bog? | 111 |
| 33. Šta je bila Pavlova hristologija?..... | 115 |
| 34. Da li je Isus Bog u stihu Rimljanima 9:5? | 119 |
| 35. Da li je Isus Bogočovjek u stihu 1. Timotiju 2:5?..... | 123 |
| 36. Da li je Hrist „Bog i Spasitelj” u stihu Titu 2:13? | 127 |
| 37. Da li je Isus Bog u stihu Jevrejima 1:8? | 136 |
| 38. Da li je Isus Bog u stihu 1. Petrova 1:1?..... | 139 |
| 39. Ko je istinski Bog u stihu 1. Jovanove 5:20?..... | 143 |
| 40. Da li je Sveti duh osoba? | 147 |
| 41. Ko je Sin Čovečiji? | 150 |
| 42. Da li ime „Emanuilo” podrazmeva da je Isus Bog? | 153 |
| 43. Da li je Isus bogatom čoveku ukazao na to da je Bog?..... | 156 |
| 44. Da li je Isus Bog u stihu 20:28 Dela apostolskih? | 159 |
| 45. Da li Pavle Isusa naziva Bogom?..... | 162 |
| 46. Da li je Isus Bog u drugim tekstovima Apostola Pavla?..... | 166 |
| 47. Da li se crkvena doktrina o trojstvu nalazi u Novom zavetu?..... | 170 |
| 48. Zašto trojstvo nema tri prestola u raj?..... | 173 |
| 49. Da li je trijadologija monoteistička? | 176 |
| 50. Šta hrišćani moraju da veruju?..... | 179 |

1. Da li se Trojstvo pominje u Knjizi Postanja?

Većina hrišćana veruju u crkvenu doktrinu Trojstva, da Bog predstavlja jednu suštinu koja se sastoji od tri jednake i podjednako večne Osobe: Oca, Sina (Isusa Hrista) i svetog Duha. Mnogi citiraju tri pasusa Knjige postanja kao podršku Trojstvu koju pruža Stari zavet: 1. Mojsijeva 1:26; 3:22; 11:7. A često se osvrću na te pasuse kada žele da nas uvere u to da je Isus preegzistirao. U pitanju su sledeći tekstovi:

1:26 „Potom reče Bog: Da načinimo čoveka po našem obličju, kao što smo **mi**.“

3:22 „I reče Gospod Bog: Eto, čovek posta kao jedan od **nas** znajući šta je dobro šta li zlo;“

11:7 „I reče Gospod ... Hajde da **sidemo**, i da im pometemo jezik, da ne razumeju jedan drugog šta govore.“

U sva tri slučaja Bog je onaj koji govori, koga hrišćani vide kao Boga Oca. Ali ni u jednom od ovih stihova se ne pominje ko stoji iza „mi“. Mnogi trijadoloz i tvrde da se pod „mi“ podrazumeva da stoje još dva člana trojstva: preegzistentni Isus i sveti Duh.

Četiri primarna tumačenja reči „nas“ u stihu 1:26 u Knjizi postanja su sledeća:

1.) većina Jevreja su protumačila ovo kao Božije obraćanje posebnoj grupi anđela koji su se sakupili oko Božijeg nebeskog prestola i koji sačinjavaju njegov kraljevski sud ili sabor;

2.) Crkveni oci posle Nikejskog sabora su razumeli da se Bog Otac obraća ostalim članovima Trojstva;

3.) Mnogi kritičari ove reči smatraju množinom reči visočanstvo, što dopušta ispravnost trijadološkog verovanja ali to i ne mora da bude slučaj;

4) Bog se obraća samom sebi. To kako neko tumači ovaj tekst obično određuje kako se ophodi prema ostalima, pa su sva tri pasusa isto protumačena.

Pod „mi“ u Knjizi postanja ne mogu se podrazumevati ostala dva člana Trojstva, jer je Bog rekao da je stvorio čoveka prema svom obličju. Ukoliko Bog predstavlja trojstvo, onda bi i čovek, s obzirom da je stvoren prema Božijem obličju, morao da bude sastavljen od tri ličnosti. Pošto je čovek biće koje se sastoji od jedne osobe, samim tim i Boga sačinjava jedna osoba. Mentalni poremećaj pod nazivom šizofrenija je nešto najbliže ovoj ideji o troličnoj osobi, a on svakako ne odražava Boga.

Reč koja u Jevrejskoj Bibliji označava Boga jeste *elohim*, množina od *eloah*. *Elohim* je često skraćeno na vlastito ime *El*. *Elohim* se pominje 2570 puta u Starom zavetu, bilo kao zajednička imenica ili kao božansko ime. Većina trijadologa insistiraju na tome da *elohim*, s obzirom da predstavlja množinu, označava to da se Bog sastoji od više osoba.

Jevreji i mnogi drugi savremeni hrišćani se ne slažu sa tim. Oni smatraju da reč *elohim* označava intenzitet kojim se izražava dostojanstvo i veličina Boga. Jack B. Scott kaže da većina naučnika insistira na tome da se ovaj „nastavak za množinu obično opisuje kao množina od reči visočanstvo i nije namenjen da označava pravu množinu kada se odnosi na Boga. Ovo se vidi iz činjenice da se imenica *elohim* konzistentno upotrebljava sa oblicima glagola, pridevima i zamenicama u jednini.“

Zatim citira čoveka, autoritet za starine, William F. Albright, koji tvrdi da je ova množina od visočanstvo često upotrebljavana u starom Bliskom istoku kako bi se iskazao „totalitet manifestacija božanstva.“ Trijadolog F. F. Bruce kaže da reč *elohim* predstavlja „oblik u množini koji označava Boga koji u sebi sadrži sve moći božanstva.“

Osim toga, kako bi se reč koja označava Boga i koja se u tom smislu, pored Jahve, najčešće pominje u Jevrejskoj Bibliji, mogla prilagoditi shvatanju paganske populacije da Boga zapravo čine tri osobe? To se suprostavlja strogom monoteizmu. Čini se preteranim misliti da su nejevreji rekli Jevrejima šta ta reč znači. Samo nekolicina crkvenih očeva je poznavala hebrejski jezik i njihova teologija je ispaštala zbog toga.

Sveto pismo svedoči o tome da se Bog redovno sastajao sa svojim sudom savetnika. Psalmista govori o „skupu svetih“ i opisuje Jahve kao „Boga koga se veoma plaši savet svetih i svi oni koji se nalaze oko Njega.“ (Psalam 89:5, 7). Jov dva puta govori o nekim anđelima, „sinovima Božijim koji su došli da se predstave pred GOSPODOM“ kako bi izložili svoje aktivnosti (Jov 1:6; 2:1). Hijerarhija dodeljenih odgovornosti jeste slična kao u ljudskoj vladavini.

Pošto Bog redovno daje zadatke anđelima da ispune njegovu volju, možda ih je takođe uključio i u stvaranje. Jevrejin Talmud kaže o Bogu: „Jedini Sveti, blagosloven bio, ne čini ništa a da se ne posavetuje sa svojim nebeskim savetom.“ A poznati Isak Njutn je to objasnio ovako: „Bog ne radi ništa što ne može drugom da zada.“ Donald Gowan ima slično zapažanje koje se tiče stihova 1. Mojsijeva 1:26 i 3:22.

Ne postoji podrška u Starom zavetu za većinu predloženih objašnjenja: kraljevsko „mi“, savetodavno „mi“, množina punine i indikacija množine osoba u Božanstvu ... Jedina teorija koja koristi jezik Starog zaveta jeste ona koja tvrdi da se Bog ovde obraća nebeskom savetu kao i u stihu Isaija 6:8. To da se Bog savetovao sa nebeskim stvorenjima u raju prikazano je scenama opisanim u 1. Carevima 22:19-22 i Jov 1:6 i 2:6. Samim tim konsultativno „mi“ ima podršku drugih tekstova, i odgovara stihovima 1:26-27 i 3:22 Otkrovenja pod pretpostavkom da je Izrael verovao da postoje stvorenja i raju („domaćin raja“ 1. Kraljevima 22:19) čiji identitet ima nešto zajedničko sa Bogom i ljudskim bićima. Poznat prigovor da

anđeli nisu mogli da učestvuju u stvaranju jeste teološko prosuđivanje u vezi sa tim šta je moguće u raj.

Dakle, oni kojima se Bog obratio rečima „nas” ili „naš” u stihovima 1. Mojsijeve 1:26, 3:22 i 11:2 verovatno predstavljaju posebnu vrstu anđela. Možda su to bili članovi kraljevskog saveta ili „sedam duhova Božijih”, tj. „sedam anđela koji stoje pred Bogom (Otkrovenje 1:4; 8:2), koji su verovatno sedam arhandela. Bez obzira na to, knjiga Postanja ne sadrži dovoljno dokaza da su postojala dva člana navodnog Trojstva.

Trijadolog Murray Harris kaže: „Ne bi bilo prikladno da se reči *elohim* (Bog) ili *yhwh* (JHVH) i u jednom trenutku odnose na Trojstvo u Starom zavetu kada se u Novom zavetu reč *theos* redovno odnosi na Oca isključivo i očigledno nikad na Trojstvo.”

2. Da li je Isus „Silni Bog” u stihu Isaija 9:6?

Većina hrišćana tvrdi da Isus jeste Bog, i među prvim pasusima kog citiraju kako bi podržali svoje mišljenje jeste upravo stih Isaija 9:6. On glasi: „Jer nam se rodi Dete, Sin nam se daje, kome je vlast na ramenu, i ime će Mu biti: Divni, Savetnik, Bog silni, Otac večni, Knez mirni.”

Himne su uvek igrale važnu ulogu u hrišćanskom iskazivanju obožavanja. Prevod fraze „Bog silni” u stihu Isaija 9:6 inspirisao je mnoge crkvene himne o Isusu. Zapadnjacima, jedan od najupečatljivijih jeste konačni, srceparajući ansambl u Handelovom veličanstvenom delu pod nazivom „Mesija”. Crkveni horovi ga često izvode u vreme Božića. Ali himnologija nije zamena za čvrstu teologiju. Kada himne odražavaju hrišćansku teologiju, trebalo bi da to urade tačno, a samim tim i u skladu sa Svetim pismom.

Jevreji i hrišćani su oduvek pravilno tumačili stihove Isaija 9:1-7 kao mesijanske. Hrišćani su sa pravom primenili sve epitete Isusu u drugoj polovini 6. stiha. Epitet koji je preveden kao „Bog silni” na hebrejskom je zapravo *el gibbor*. Ali da li je „Bog silni” ovde tačan prevod hebrejskog *el gibbor*, i da li se Isus naziva „Bogom”?

El predstavlja primitivni semitski koren reči koja označava *Boga*. Ponavlja se 230 puta u Masoretskom tekstu (MT) Starog zaveta (SZ). Ponekad ta reč označava ljude. Mnogi likovi Starog zaveta u svom imenu imaju reč *el*. Kao što je na primer Izrael, i na taj način pisac ukazuje na to da su oni pripadali Bogu. Nazvati Mesiju rečima *el gibbor* jeste isto kao i kada bismo ga nazvali imenom „Immanuel” u stihu Isaija 7:14, u kom *el* nije namenjeno da označava Mesiju kao Boga, već „Boga sa nama” (Matej 1:23).

Hebrejska reč *gibbor* ponavlja se 150 puta u MT kako u jednini tako i u množini. U više od polovine ovih slučajeva Nova američka standardna Biblija (NASB) ovu reč prevodi kao „silni” (mighty) ili „silni čovek”

(mighty man) ili „čovjek“ (men). U trideset osam slučajeva prevedena je kao „ratnik (ratnici)“. Ovo pokazuje da *el gibbor* može da bude pridev ili imenica koja označava ljude. Kontekst i reči u vezi sa istom predstavljaju odlučujuće faktore.

U grčkom Starom zavetu (Septuaginta ili LXX, treći vek p.n.e.) *el gibbor* koje se javlja u Isaiji 9:6 se prevodi kao *megales boules angelos*. Britanska reč „angel“ potiče od reči *angelos*. Ali *angelos* često ne znači samo glasnik. Dakle, ovaj izraz se u LXX prevodi kao „glasnik silnog sabora“, a ne kao Silni Bog. Ovo je značajno jer ovi prehrišćanski jevrejski prevodioci nisu nikako mogli da budu suprostatavljeni kasnijoj, hrišćanskoj interpretaciji koja ukazuje na to da *el gibbor* poistovećuje Isusa iz Nazareta sa „Bogom“.

Jevreji i hrišćani se nisu složili oko konstrukcije a samim tim i primene tih epiteta u stihu Isaija 9:6. Dok Targum i kasniji rabinski kritičari, na primer Rashi i Kimchi, tumače „dete“ kao Mesiju, i *el gibbor* kao frazu koja se odnosi na Boga a ne Mesiju, pa samim tim izbegavaju da nazovu Mesiju „Bogom“. Ili su samo *el gibbor* primenili na Boga a druge titule na Mesiju ili su ih sve pripisali Bogu osim fraze „princ mira“. Ibn Ezra je izbegao tumačenje reči „dete“ na način na koji bi se upravo ta reč odnosila na Mesiju time što je sve titule primenio na cara Ezekiju ili njegovog sina.

Hrišćanski učenjaci se slažu oko toga da su obe ovakve konstrukcije nametnute, a samim tim su optužili ove rabine da su pristrasni. A pošto Matej citira stih Isaija 9:1-2 i pripisuje ga Isusu (Matej 4:14-16; Luka 1:79), mnogi hrišćanski učenjaci insistiraju na tome da bliskost ovog stiha sa šestim stihom nalaže da svi ti epiteti treba da budu pripisani Mesiji.

Neki istaknuti hrišćanski učenjaci nisu preveli *el gibbor* u stihu Isaija 9:6 kao „Bog silni“. Martin Luter, u svom prevodu Biblije na nemački, prevodi *el gibbor* kao „kraft-held“, što znači „snažni heroj“. On objašnjava da ovaj epitet „ne pripada osobi Hristu, već njegovom radu i mestu“.

Raymond E. Brown insistira na tome da je Isaija ovde nameravao da Mesiju nazove „bogom/Bogom“, ali samo kao kralja Izraela u jednom kraljevskom psalmu, npr. u Psalmu 45:6. Neki engleski prevodi Biblije zaista prevode ovu frazu kao „heroj sličan Bogu“ (Godlike hero) ili „Bogo-heroj“ (God-hero), tj. ratnik.

Zaista, kontekst koji je stih Isaija 9:6 imao neposredno pre svega toga predstavlja Mesiju kao galilejskog ratnika. On glasi: „Ali neće se onako zamračiti pritešnjena zemlja kao pre kad se dotače zemlje Zavulonove i zemlje Neftalimove, ili kao posle kad dosađivaše na putu k moru s one strane Jordana Galileji neznaozačkoj. Narod koji hodi u tami videće videlo veliko, i onima koji sede u zemlji gde je smrtni sen zasvetliće videlo. Umnožio si narod, a nisi mu uvećao radosti; ali će se radovati pred Tobom kao što se raduju o žetvi, kao što se vesele kad dele plen. Jer si slomio jaram u kome vucijaše, i štap kojim ga bijahu po plećima i palicu nasilnika njegovog kao u dan madijanski. Jer će obuća svakog ratnika koji se bije u graji i odelo u krv uvaljano izgoreti i biti hrana ognju. (Isaija 9.1-5)“. Apostol Pavle tumači ovog ratnika kao Mesiju Isusa koji uništava Antihrista (1. Solunjanima 2:8).

El gibbor se samo još jednom javlja u MT, u stihu Isaija 10:21. Ovaj stih predviđa da će se na eshatološki dan, „drugi dolazak“ za hrišćane, oni Izraelci koji preostanu preživeti napad i vratiti se Bogu kako bi se zauvek mogli osloniti na njega. Pretpostavlja se da se ovde *el gibbor* odnosi na Boga, jer je u većini engleskih prevoda ta fraza prevedena kao „Bog silni“. Iz ovog razloga, uz usku povezanost sa stihom Isaija 9:6, mnogi hrišćanski učenjaci *el gibbor* iz stiha Isaija 10:21 smatraju dokazom da fraza *el gibbor* u stihu Isaija 9:6 treba da bude prevedena upravo tako.

Međutim, stihovi Isaija 10:20-21 će bez sumnje biti postignuti mesijanskim posredovanjem, kao u stihu Isaija 9:3-7. Zapravo, onaj Jevrejini koji preživi, vratiće se Bogu na sudnji Dan time što će se bukvalno pojaviti pred Mesijom, kraljem koga Bog šalje da bude njegov Izvavitelj.

Jer, odmah nakon stiha Isaija 9:6, što se tiče vojnog uspeha i vladavine Mesije, prorok kaže: „Bez kraja će rasti vlast i mir na prestolu Davidovom i u carstvu njegovom da se uredi i utvrdi sudom i pravdom od sada doveka. To će učiniti revnost Gospoda nad vojskama.“ (stih 7), zapravo putem Mesije. Samim tim, *el gibbor* kako u stihu 9:6 tako i u stihu 10:21 može da se odnosi na Mesiju.

Bez obzira na to, treba da se donese zaključak da tumačenje fraze *el gibbor* u stihu Isaija 9:6 kao „silnog ratnika“ više odgovara kontekstu a samim tim ne naziva Isusa „Bogom silnim.“

3. Da li je Sin Čovečiji Božanstvo?

Isus sebe najradije naziva „Sin Čovečiji“. U Evanđeljima Novog zaveta on je sebe nazvao „Sin Čovečiji“ oko 39 puta, i samo je on sam sebe tako oslovljavao.

Prilika kada je Isus najjasnije sebe nazvao Sinom čovečijim jeste ona kada je izlečio čoveka koji je od rođenja bio slep (Jovan 9:1-12). Kasnije ga je upitao: „Veruješ li ti u Sina Čovečijeg?“ On mu odgovori : „Ko je, Gospode, da Ga verujem?“ A Isus mu reče: „i video si ga, i koji govori s tobom On je.“ A on reče: „Verujem Gospode!“ I pokloni Mu se (Jovan 9.35 - 38).

Hrišćani su uvek povezivali Isusov prikaz samog sebe kao Sina Čovečijeg sa beleškom iz Starog zaveta o Danilovoj proročanskoj viziji u vezi sa četiri zveri koje označavaju četiri sukcesivna nejevrejska svetska carstva (Danilo 7:2-12). Danilo dalje propoveda o periodu smaka sveta, „Videh u utvarama noćnim, i gle, kao Sin čovečiji iđaše sa oblacima nebeskim, i dođe do starca i stade pred Njim. I dade Mu se vlast i slava i carstvo da Mu služe svi narodi i plemena i jezici; vlast je Njegova vlast večna, koja neće proći, i carstvo se Njegovo neće rasuti.“ (Danilo 7:13 - 14).

Crkveni oci povezuju to što je Isus sam sebe nazvao Sinom Čovečijim u stihu Danilo 7:13-14, ali nikada nisu naglasili ovaj naziv jer su mislili da označava njegovu ljudskost. Međutim, mnogi moderni naučnici koji se bave proučavanjem Biblije misle suprotno. Oni insistiraju na tome da je figura koju Danilo naziva Sinom Čovečijim božanska po prirodi. Dakle, ukoliko opisuje Isusa, onda je i Isus po prirodi božanstvo.

Oscar Cullmann tvrdi da je Isus iskoristio Danilovu figuru pod imenom Sin Čovečiji i da je „upravo koristeći ovaj termin, Isus govorio o svom božanskom nebeskom karakteru“. I. Howard Marshall kaže da

Isusova upotreba Danilove figure Sina Čovečijeg ukazuje kako na njegovu ljudskost tako i na njegovu „božansko poreklo“, jer „on dolazi iz raja“.

Dakle, neki hrišćanski učenjaci misle je Isus preegzistirao i da je bio božanski po prirodi, jer je Danilov Sin Čovečji nebeska figura i/ili da će Isus doći iz raja onda kada se bude vratio na zemlju. Džejms Dan se sa pravom suprostavlja: „Nikako se ne može izvesti zaključak da je ova figura u apokaliptičnoj viziji preegzistentna samo zato što se javlja pred Bogom u raj.“

Zaista, normativni judaizam uvek je dozvoljavao verovanje da su različita ljudska bića preegzistentna, i ona nisu shvaćena kao božanska. Tu spadaju prepotopski Henok (Enoh), sveštenik-kralj Melhisedek, zakonodavac Mojsije i prorok Ilja. Nikada se nije verovalo da će takva verovanja ugroziti strogi monoteizam Judaizma.

Neki hrišćanski učenjaci citiraju literaturu o apokalipsi Drugog hrama, kao što su Sličnosti (1. Henok 37-71) a možda i 4 Jezdra, kako bi podržali verovanje da je Sin Čovečiji preegzistirao, tj. postojao pre svog ljudskog života (1. Henok 48:6; 62:7; 4. Jezdra 12:32; 13:3, 26), što ga čini božanskim. Knjiga proroka Henoka zaista pominje naziv „Sin Čovečiji“ 14 puta, i oba ova izvora ga identifikuju kao „Mesiju“ (1. Henok 48:10; 52:4; 4. Jezdra 7:28-29; 12:32). Oni mu takođe pripisuju preegzistentnost (1. Henok 48:2, 6; 62:6-7; 4. Jezdra 12:32; 13:26). Međutim, nikada ga ne smatraju božanskim niti Bogom. Osim toga, njih treba smatrati kao izlagavanje/komentare na temu Danilovog Sina Čovečijeg.

Neki hrišćanski učenjaci tumače Danilovog Sina Čovečjeg kao pojedinca koji je „božanski“, „božanstvo“ ili „bog/Bog“, jer dolazi „sa oblacima nebeskim“. Kako bi podržali svoje mišljenje oni citiraju nekoliko paralelnih tekstova Starog zaveta koji opisuju Boga kako dolazi na oblake ili kako je zamišljen kao neko u oblacima (2. Mojsijeva 13:21; 20:21; Psalam 97:2; 104:3; Isaija 19:1). Oni tvrde da samo Bog ima pravo na ovakvu aktivnost, što proizvoljno pretpostavljaju.

Judaizam oduvek odbacuje ideju da je Mesija Bog, bilo da on dolazi na oblacima ili ne. Talmud iznosi mišljenje da ukoliko Jevreji ikada to „zasluže”, njihov Mesija će im doći, trijumfalno, „sa oblacima nebeskim”; ali ukoliko to ne zasluže, on će doći „ponizno, jahajući magarca” (Sanhedrin 98a). Judaizam je čak podučavao da kada je Mojsije umro, on se na oblaku popeo do raja. Dakle, Jevreji nikada dolazak na oblacima nisu ograničili samo na božanstvo.

Isus je citirao stih Danilo 7:13 kada je predvideo svoj povratak „Ugledaće Sina čovečijeg gde ide na oblacima nebeskim sa silom i slavom velikom.” (Matej 24:30). I čitamo više o tome „Eno, ide s oblacima” (Otkrovenje 1:7).

Hrišćani svakako ne treba da pomisle da dolazak na oblacima ukazuje na božansku prirodu. Apostol Pavle podučava o njihovim budućim uskrsnućima i govori da „će biti uzeti u oblake na susret Gospodu (Isusu) u zrak, i tako ćemo svagda s Gospodom biti.” (1. Solunjanima 4:17).

Danijelov prikaz Sina čovečijeg ne isključuje mogućnost da je on možda živeo zemaljskim životom pre nego što je primljen u raj zemaljskog kraljevstva, u tom slučaju on je možda čekao jako dugo na to. Hronološki redosled događaja vezanih za Isusov život kao Sina Čovečijeg bi bio sledeći:

- (1) on je rođen i živi zemaljskim životom;
- (2) zatim umire, vaskrsava, ide u raj do položaja nekog ko je Božija desna ruka;
- (3) prolazi dug vremenski period;
- (4) nebeski sud donosi presudu četvrtom carstvu na zemlji;
- (5) ceremonija krunisanja odmah nakon toga sledi u raj, čime je Sinu Čovečijem dato carstvo i pri čemu je on proglašen za cara istog;

- (6) zatim silazi na zemlju, noseći svoje carstvo sa sobom;
- (7) on uništava četvrto carstvo na zemlji i isto zameni večnim carstvom.

Veliki deo ovoga jeste ono što je Isus nameravao da poduči svojom pričom o plemićima (Luka 19:11-27), misleći na sebe. Rekao je: „Jedan čovek od dobrog roda otide u daleku zemlju da primi sebi carstvo, i da se vrati” (Luka 19:12). Nakon svog povratka plemić je objavio: „A one moje neprijatelje koji nisu hteli da ja budem car nad njima, dovedite amo, i isecite preda mnom (Luka 19:27). Ni ova priča a ni Danilovo svedočenje o Sinu Čovečijem ne zahtevaju to da je Isus božanske prirode ili sam Bog.

4. Da li je Isus preegzistirao u raju?

Tradicionalna crkva je oduvek tvrdila da je Isus preegzistirao u raju. Zaključeno je da Isusova preegzistencija ukazuje na to da je on bio i jeste Bog.

Ali u modernom dobu, ideja da je Isus preegzistirao stavljena je pred ozbiljan izazov. U jednom argumentu se iznosi mišljenje da ukoliko je Isus preegzistirao kao u potpunosti razvijena ličnost, to onda ne dozvoljava njemu da se razvija kao čovek i samim tim ugrožava ideju o njegovoj ljudskoj prirodi.

Luka tvrdi da je Isus prošao kroz normalan ljudski razvoj. Kada govori o Isusovom detinjstvu on kaže: „A dete rastijaše i jačaše u duhu, i punjaše se premudrosti, i blagodat Božija beše na Njemu“ (Luka 2:40). Takođe primetite kako Luka pravi razliku između deteta Isusa i Boga, što takođe ukazuje na to da Isus nije Bog. Zatim Luka dodaje: „I Isus napredovaše u premudrosti i u rastu i u milosti kod Boga i kod ljudi“ (Luka 2:52). Kako je Isus mogao da napreduje u milosti kod Boga ako je bio Bog? William Barclay stoga kaže: „Od svih ideja jedna od najtežih jeste ideja o preegzistenciji Isusa.“

Hrišćani tvrde da svoja verovanja baziraju na Bibliji. Dok prva tri Evanđelja Novog zaveta ne sadrže informacije o tome da li je Isus preegzistirao, Jovanovo Evanđelje izgleda da sadrži nekoliko važnih pasusa koji govore upravo o tome. Takođe postoje bitni delovi teksta u pismima Apostola Pavla i knjizi o Jevrejima koji pominju Isusovu preegzistenciju, što ćemo sada razmotriti.

Pavle nigde u svojim pismima Novog zaveta eksplicitno ne kaže da je Isus preegzistirao. Samim tim, Karl-Josef Kuschel kaže „Nigde nema naznake da je Pavle u svojoj hristologiji istakao nedvosmisleni ili eksplicitnu izjavu u vezi sa preegzistencijom. Gerhard Kittel ističe svoju

tačku gledišta: „Hristološke izjave o preegzistenciji predstavljaju sastavni deo čitavog Pavlinizma.“

Ali na koji način je Pavle shvatio da je Isus preegzistirao? Da li je mislio da je u pitanju lično postojanje ili samo puka personifikacija? Postoji prilična razlika.

James Dunn tvrdi: „Ne postoji dobar dokaz o tome da je Isus sebe smatrao preegzistentnim bićem“ niti da je Pavle mislio da je Isus preegzistirao ili posedovao božanske karakteristike. Dunn tvrdi da je veliki deo vokabulara koji Pavle upotrebljava kako bi govorio o preegzistenciji upravo personifikovan jezik o Mudrosti, kao kada kaže „Hrist, Božija sila i Božija premudrost“ (1. Korinćanima 1.24), i da Pavle nikada nije nameravao da to bude shvaćeno kao bukvalna preegzistencija. Dunn se drži mišljenja da je do vremena kada je Pavle pisao Rimljanima, sredinom pedesetih godina, „ne postoji dokaz da je hrišćanska misao do te mere razvila ideju o inkarnaciji, niti da bi vokabular kojim se govori o preegzistenciji Hrsita (1.Korinćanima 8:6) mogao biti shvaćen tako da podrazumeva njegovu ličnu preegzistenciju, niti da je priča o tome kako je on „poslat“ (Rimljanima 8:3) bila shvaćena kao da podrazumeva da je Isus sišao iz raja.“ Dunn donosi zaključak: „Pavle nije želeo da navede ljude da veruju u preegzistentno biće.“

Bez obzira na to da li je Isus preegzistirao, D.A. Carson iznosi logički zaključak: „Preegzistencija ne podrazumeva božanstvo“. Zaista, Judaizam Drugog hrama smatrao je određene pobožne ljude kao da su preegzistirali. Međutim, Jevreji nisu mislili da ovo ugrožava njihov monoteizam.

Većina hrišćana je mislila da Pavle implicitno potvrđuje da Isusovu preegzistenciju u 2. Korinćanima 8:9. Tu stoji: „Jer znate blagodat Gospoda našeg Isusa Hrista da, bogat budući, vas radi osiromaši, da se vi Njegovim siromaštvom obogatite.“ Uobičajeno shvatanje ovog pasusa jeste da reč „bogat“ ukazuje na Isusovu ličnu preegzistenciju, a reči „siromašan“ i „siromaštvo“ označavaju istog kao nekog ko napušta ovaj

blagorodan status pri svojoj inkarnaciji. Karl-Josef Kuschel iznosi svoje razmatranje: „Tradicionalna egzegeza je oduvek tumačila ovaj pasus u smislu hristologije o preegzistenciji i inkarnaciji, kao što to rade i današnje egzegete širom svih veroispovedačkih mesta.“

Ali Dunn iznosi svoje mišljenje u vezi sa ovim pasusom: „Iako je mogao da uživa u bogatstvima neometane zajednice sa Bogom, Isus je samovoljno odlučio da prigrli siromaštvo Adamove distanciranosti od Boga, tokom celokupnog svog služenja a posebno u svojoj smrti“ radi našeg spasenja. Dunn dodaje: „2.Korinćanima 8:9 predstavlja živopisnu aluziju na užasno veliku ličnu cenu Isusovog služenja ... samo-osiromašenja ... da Pavle verovatno nije nameravao da aludira na samo-uništenje preegzistentnog Hrista u inkarnaciji.“

Sve dok Isus nije napunio 30 godina, verovatno je imao bogat i ispunjen život kao najstariji među četiri brata i nekoliko sestara (Marko 6:3). Pored toga, mora da je u Nazaretu i okolini imao dobru reputaciju kao drvodelja. Ali najdublji i neopisivi delom samo-poricanja, on se odrekao ovog udobnog stila života, napustio svoj dom i krenuo u javnu službu, putujući finansijski siromašan pa čak je i izgubio svoj život. Jednom prilikom svojim učenicima je rekao o sebi: „Lisice imaju jame i ptice nebeske gnezda; a Sin čovečiji nema gde glave zakloniti“ (Matej 8:20; Luka 9:58).

Mnogi hrišćani su mislili da autor novozavetnog pisma o Jevrejima predstavlja Isusa kao nekog ko je preegzistirao. Na primer, on kaže da je „Bog“ kroz Isusa „načinio svet“ (Jevrejima 1:2). I dalje govori o Isusu „On je došao na ovaj svet“ time što mu je Bog dao „telo“ (Jevrejima 10:5). Međutim, ovaj autor takođe sa ovim povezuje to što je Isus kada je otišao u raj „sede s desne strane prestola veličine na visini, I toliko bolji posta od anđela koliko preslavnije ime od njihova dobi“ (Jevrejima 1:3-4).

Međutim, ukoliko je Isus preegzistirao kao Bog, uvek je bio bolji od anđela i, samim tim, to nikako ne može da bude slučaj. Dunn donosi

zaključak da „autor Poslanice Jevrejima u svojim mislima nema mesta za preegzistenciju kao ontološki koncept.“

U ovoj Poslanici Jevrejima jedna činjenica izgleda da u potpunosti odbacuje stvarnu preegzistenciju Isusa. Kako bi bio Spasitelj i Prvosveštenik, morao bi da bude poput nas u svakom pogledu osim kada su grehovi u pitanju. Kada govori o Isusu, autor Poslanice Jevrejima objašnjava „Zato beše dužan u svemu da bude kao braća, da bude milostiv i veran poglavar sveštencički pred Bogom, da očisti grehe narodne“ (Jevrejima 2:17). Ponovo, ovo podrazumeva da Isus nije bukvalno preegzistirao, pošto mi ostali ljudi nismo. Samim tim, izgleda da je Bog stvorio svet „kroz“ Isusa jednostavno imajući njega na umu.

5. Da li je Isus preegzistirao kao „anđeo Gospodnji”?

Najmisteriozniji i najzagonetniji lik u Starom zavetu jeste „anđeo Gospodnji“. Javlja se 56 puta dok se fraza „anđeo Božiji“ javlja 10 puta. Javio se Avramu, Isaiju, Jakovu, Manojlu i njegovoj ženi, Mojsiju, Jošui i mnogim drugima.

U judaizmu nikada nije postignut konsenzus u vezi sa identitetom ovog lika. Tri istaknuta komentatora rabinske Biblije u srednjem veku tumačili su ga kao „anđela“ koji se javlja u stihovima 23 i 33 Druge knjige Mojsijeve, kome je Bog rekao da će poslati da čuva Izrael na svom putu ka osvajanju obećane zemlje. Mnogi jevrejski učenjaci su ovog anđela poistovetili sa kapetanom Božije vojske anđela a neki tvrde da je u pitanju arhangel Mihailo.

Crkveni oci su uglavnom tumačili „anđeo Gospodnji“ u Starom zavetu kao Logos–Sin. Nakon što su takođe ovog Logos–Sina identifikovali kao preegzistentnog Isusa Hrista, oni su odredili da fraza „anđeo Gospodnji“ bude dovoljan dokaz da je Isus bio Bog koji pruža Stari zavet.

Justin Mučenik i crkveni oci drugog veka razglasili su ovu interpretaciju više nego iko. U svom *Dijalogu sa Trifonom* naizgled fiktivnim Jevrejinom, on često Isusa naziva „Anđelom“. Crkva je kasnije osudila takvu identifikaciju. Zapravo, autor Novog zaveta daje sve od sebe kako bi dokazao da je Isus superioran u odnosu na anđele, pa čak za njega kaže da je „postao veći od anđela“ (Jevrejima 1:4).

Bez obzira na to, većina hrišćana veruje da je „anđeo Gospodnji“ u Starom zavetu zapravo preegzistentni Hrist. Na primer, istaknuti učitelj protestantske Biblije John Calvin predvodio je ženevske pastore pri osuđivanju Migela Serveta da je jeretik, a spisak optužbi (za koju je kasnije osuđen na smrt) je uključivao to što je on ovo verovanje smatrao netačnim.

Oni koji veruju da je Isus Bog zovu se „tradicionalisti“. U savremeno doba, tradicionalistički nastrojeni Biblijski učenjaci ne veruju da je „anđeo gospodnji“ u Starom zavetu preegzistentni Isus, iako mnogi evanđelisti još uvek u to veruju. Većina se slaže sa istorijskim kritičarima da je ova figura zapravo sam Jahve. Dva glavna razloga su da se u nekim pričama iz Starog zaveta „anđeo gospodnji“ menja rečju „Gospod“ kao i taj da se „anđeo Gospodnji“ predstavlja u prvom licu u ime Jahve. Samim tim, James Dunn objašnjava da „anđeo Jahve jednostavno predstavlja način da se govori o samom Jahvi.“ Međutim, ovi tekstovi se mogu shvatiti kao da je opisan pravi anđeo koji služi kao predstavnik Jahve a samim tim je ponekad opisan kao sam Jahve, iako je on zapravo samo njegov predstavnik.

Dakle, tri primarne interpretacije fraze „anđeo gospodnji“ u Starom zavetu jesu da ova figura označava samog Jahvu, preegzistentnog Isusa Hrista ili stvarnog anđela.

Neke od priča iz Starog zaveta svedoče o tome da su stanovnici Izraela zapravo videli „anđela Gospodnjeg“. Čak ga je video i magarac proroka Valama (4. Mojsijeva 22:25, 27). Ovi tekstovi uključuju razgovore između anđela i ljudi. Neki tekstovi identifikuju ovu figuru kao „čoveka“ koga su pogrešno percipirali kao takvog. Biblija beleži mnogo drugih događaja kada su ljudi bukvalno videli i razgovarali sa anđelom ili anđelima a neke od ovih priča opisuju anđela ili anđele kao čoveka ili ljude. Ostale priče govore o tome da se „Gospod pojavio“ a pri tom ni ne pominju anđela. U tim slučajevima, „anđeo Gospodnji“ bi trebalo da se podrazumeva.

Na primer, Jakov se celu noć rvo sa „čovekom“ (1. Mojsijeva 32:24). Jakov je osetio njegov natprirodni status i tražio od njega blagoslov. Nakon što je dobio blagoslov, Jakov je rekao: „Boga videh licem k licu, i duša se moja izbavi“ (32:30).

Prvi biblijski dokaz da „anđeo Gospodnji“ u Starom zavetu nije sam Jahve jeste taj da neke od ovih priča predstavljaju ljude koji ga bukvalno

vide i strepe da će umreti, jer veruju da nijedna ljudska osoba ne može da vidi Boga i ostane živa. Zaista, Biblija podržava ovu istinu. Upravo zato što je Bog nepristupačan smrtnicima i što boravi u veličanstvenoj svetlosti, samim tim je za njih „nevidljiv“. Na sličan način teolozi opisuju Boga kao „transcendentalnog“, tj. kao nekog ko postoji van materijalnog univerzuma.

Najbolji dokaz da „anđela Gospodnjeg“ treba razlikovati od Jahve jesu one priče u kojima ova dvojica komuniciraju međusobno. To se dogodilo kada je Kralj David zgrešio time što je pogrešno izneo broj stanovnika Izraela i anđeo se pred njim pojavio podignutim mačem osuđujući ga (1. Dnevnika 21:15-16, 2. Samuilova 24:15-16). Kada je David ponudio žrtvu „zapovedi Gospod anđelu, te vrati mač svoj u korice“ (1. Dnevnika 21:27). Još jedna prilika kada su Jahve i njegov anđeo pričali međusobno jeste u Zaharijevoj viziji o četiri anđela koji jašu konje i patroliraju zemljom (Zaharija 1:12-13).

Najvažniji tekstovi Starog zaveta koji se tiču anđela Gospodnjeg, a da ga pri tom ne pominju, jesu oni koji govore o Bogu kako obaveštava Mojsija da će poslati anđela da čuva Izrael, time načinivši od njega anđela čuvara Izraela (2. Mojsijeva 23:21-23; 32:34; 33:2).

Postoji progresivno otkrovenje u pričama koje sadrže izraz „anđeo Gospodnji/Božiji“ i u nekim drugim tekstovima u Starom zavetu koji vode do identiteta ove figure. Samim tim, Gerhard von Rad sa pravom dolazi do sledećeg zaključka, čime se slaže sa nekim od rabina: Mihailo (arhangel) je anđeo čuvar Izraela”. Dokazi mogu biti sumirani na sledeći način:

- Anđeo Gospodnji u Starom zavetu je isključivo bio povezan sa Izraelom.
- Anđeo Gospodnji u Starom zavetu nije bio sam Bog već njegov lični predstavnik.

- Bog se javio nekolicini stanovnika Izraela kroz anđela Gospodnjeg kao svog zastupnika.
- Bog se nije bukvalno pojavio pred ovim stanovnicima Izraela inače bi oni umrli istog trenutka.
- Bog je poslao anđela kao svog posrednika da čuva Izrael. (2. Mojsijeva 23,23).
- Anđeo Gospodnji iz Starog zaveta jeste anđeo čuvar Izraela (2. Mojsijeva 3; Dela apostolska 7:30-35).
- Anđeo čuvar Izraela predvodi vojsku anđela iz raja (Isus Navin 5:13-15).
- Vojsku anđela iz raja predvodi arhanđel Mihailo (Otkrovenje 12:7-9).
- Samim tim, anđeo čuvar Izraela jeste arhanđel Mihailo (Danilo 10:21, 12:1).
- Mihailo je starozavetni anđeo Gospodnji a Božije ime je njegovo ime (2. Mojsijeva 23:21).

6. Da li je Isus sišao iz raja?

Institucionalna crkva je oduvek tvrdila da u Bibliji stoji to da je Isus preegzistirao kao Bog u raju i da je sišao na zemlju kako bi postao čovek, što se zove „inkarnacija“. Nikejska vera tvrdi da je Isus „za nas ljude i naše spasenje sišao iz raja.“

Crkva takođe tvrdi da je inkarnacija bazirana na Bibliji. Međutim, ne postoji ništa što ukazuje na ovo u prva tri jevanđelja Novog zaveta. Nasuprot tome, crkva je citirala Evanđelja po Jovanu kao neoboriv dokaz inkarnacije (Jovan 1:1, 14). Zaista, ovo Evanđelje predstavlja gomilu tekstova koji naizgled tvrde da je Isus preegzistirao i da je sišao iz raja i postao čovek (1:15, 30, 3:13; 6:27-63; 8:58; 17:5, 24).

Međutim, da li ove Jovanove tekstove treba bukvalno protumačiti? U trećem veku, crkveni otac Klementije Aleksandrijski rekao je da je Jovanovo jevanđelje „duhovno jevanđelje“, i učenjaci su od tada sa pravom podržavali ovu etiketu. Razlog za to je upravo taj što je Jovanov Isus koristio toliko metafora. Najpoznatiji deo je trenutak kada je rekao Nikodemu da oseća potrebu da bude „ponovo rođen“ i on je mislio da je Isus pod tim podrazumevao fizički čin rođenja (Jovan 3:3). Pri kraju Isusovog služenja rekao je Jedanaestorici: „Ovo vam govorih u pričama; ali će doći vreme kad vam više neću govoriti u pričama, nego ću vam upravo javiti za Oca“ (16:25; 10:6). Objasnio je svoju misiju i učenici su odgovorili: „Evo kako ti sada govoriš otvoreno i kako napuštaš svoje zagonetno govorenje; (16:29).“ Dakle, Evanđelje po Jovanu pruža ultimativnu realnost – duhovno značenje koje leži iza Isusovih reči.

Četrdeset puta Evanđelje po Jovanu kaže da je Bog „poslao“ Isusa ili koristi reči koje imaju isti efekat. Takav jezik ne ukazuje da je poslat iz raja već da je poslat u proročanskoj tradiciji, koja zapravo podrazumeva to da Bog šalje nekoga da obavi misiju, kao što je poslao Jovana Krstitelja (Jovan 1:6).

Većina takozvanih pasusa o preegzistenciji u Evanđelju po Jovanu opisuju Isusa kao nekog ko je „sišao“ ili „iz raja“ ili „odozgo“. Tradicionalisti (oni koji veruju da je Isus Bog) ove tekstove su protumačili bukvalno. Međutim, duhovna priroda ovog jevanđelja treba da nas navede da izvršimo detaljniju analizu. Na primer, Nikodem nije na umu imao preegzistenciju kada je rekao Isusu „Došao si od Boga“ (Jovan 3:2).

Ovo Evanđelje dva puta svedoči o tome da je Jovan Krstitelj rekao „Za mnom ide čovek (Isus) koji je ispred mene, jer pre mene beše“ (Jovan 1:15, 30). Ova rečenica se često uzima kao dokaz da je Isus preegzistirao, jer on i jeste rođen najmanje šest meseci nakon Jovana (Luka 1:26, 36). Ali neke verzije Biblije prevode poslednji deo „jer pre mene beše“ kao da on podrazumeva rangiranje ili status. Upravo ovo je ono što Jovan misli kada dva puta za Isusa kaže da „odozgo sa neba dolazi, nad svima je“ (Jovan 3:31) a pod tim je mislio na to da je on „iznad svih“.

Takođe, Jovanov Isus je tvrdio da „niko se ne pope na nebo osim onoga koji siše s neba, Sina čovečijega, koji je na nebu“ (Jovan 3:13). Većina učenjaka proizvoljno preokreću redosled penjanja i silaženja, tako da je navodno preegzistentni Isus pri inkarnaciji sišao iz raja i popeo se nakon uskrsnuća. Međutim, kontekst zahteva drugačiji redosled. Isus kaže Nikodemu da mora da bude rođen „odozgo“, duhovnim rođenjem (Jovan 3:3-5). Takođe, Isus kao Sin Čoveka aludira na stihove 7:13-14 Knjige o Danilu, u kojima ova figura ode do Božijeg nebeskog trona i prima carstvo koje se sastoji od ljudskih bića a zatim silazi na zemlju (Luka 19:11-12), pa se samim tim prvo dešava uspinjanje a zatim silaženje.

Mnogi hrišćani veruju da je u Evanđelju po Jovanu najbitniji pasus koji govori o preegzistenciji i Isusu koji silazi iz raja u svom dugačkom razgovoru u kome sebe opisuje kao „hleb koji je sišao iz raja“ u stihovima Jovan 6:41, 51 i 58. Iako je očigledno da on ne govori o pravom hlebu, skoro svi čitaoci ovog Evanđelja mislili su da on govori o pravom hlebu, čime podrazumeva ličnu preegzistenciju i inkarnaciju. Isus je takođe u ovom razgovoru rekao da ljudi moraju da jedu njegovo meso i piju njegovu

krv, i da ukoliko to budu činili nikada neće osetiti glad niti žeđ i da će živeti večno (50-58). Mnogi od Isusovih učenika su se žalili da su ovo teške reči (41, 60-61), i mnogi su zbog toga prestali da ga prate (stih 66). Međutim, Isus je upravo objasnio da je govorio figurativno rekavši: „Duh je ono što oživljava, put ništa ne pomaže. Reči koje vam ja rekoh duh su i život su“ (stih 63). Ukoliko su hleb, meso, krv, glad i žeđ metafore koje su namenjene da budu shvaćene u duhovnom a ne bukvalnom smislu, da li možemo da opravdamo tretiranje jedne jedine ideje u ovom delu teksta na drugačiji način – da je Isus sišao bukvalno iz raja?

Nešto kasnije, Isus je svojim sagovornicima koji mu nisu verovali rekao: „Vi ste od dole, ja sam od gore. Vi ste od ovoga sveta, ja nisam od ovoga sveta“ (Jovan 8:23). On svakako pod tim nije mislio da je bukvalno preegzistirao i sišao iz raja. Da je to mislio, morao bi da bude konzistentan i da takođe misli da su njegovi protivnici došli odozdo. Dakle, u takvim Jovanovim pasusima, Isus ne ukazuje na bukvalno poreklo već na duhovnu realnost, tj. želeo bi da kaže da je on je povezan sa Bogom i rajom dok su oni povezani sa đavolom i paklom (Jovan 8:44).

U Isusovoj prvosveštenskoj molitvi koju je izgovorio neposredno pre nego što je bio uhvaćen i zarobljen, on se molio: „a sad proslavi ti mene, Oče, kod sebe samoga, slavom koju imadoh kod tebe pre nego svet postade ...“ (Jovan 17:5). Ovo izgleda da ukazuje na to da je Isus preegzistirao u raj u stvaranja, kada je posedovao slavu koju je navodno delio sa Bogom. Međutim, Isus je možda mislio na Šekinu slavu koja je pratila stanovnike Izraela. Možda je mislio na to da je, na Božijem umu i pre stvaranja, Bog voleo svog Sina koga je predvideo (Efescima 1:4; 1. Petrova 1:20), za koga je predodredio Šekinu. Zaista, judaizam je podučavao o tome da je Šekina slava bila predodređena za Mesiju.

Da sumiramo, izgleda da je celokupan vokabular u vezi sa Isusovom preegzistencijom i silaskom iz raja koji je korišćen u Evanđelju po Jovanu namenjen da u ovom duhovnom jevanđelju pruži razne metafore.

7. Da li je inkarnacija istinita, da li je Bog postao čovek?

Post-apostolska, institucionalna crkva je oduvek tvrdila da je Bog sišao iz raja na zemlju i postao čovek. Štaviše, tvrdila je da je preegzistentni Logos-Sin (Reč-Sin) preuzeo čovečji oblik, Isusa iz Nazareta.

Crkva je imenovala svoju doktrinu da je Bog postao čovek kao „inkarnaciju“. Uverava da je inkarnacija jedna od najvažnijih doktrina, ako ne i najvažnija u celokupnoj hrišćanskoj veri. Crkva je objavila da niko ne može biti istinski hrišćanin, ukoliko ne veruje u klasičnu doktrinu o inkarnaciji.

Ovaj teološki termin „inkarnacija“ proizilazi iz latinske reči *incarnatus*, što znači „u telu“ ili „otelotvorenje“. Latinski crkveni oci primenili su reč *incarnatus* na „Reč“ u stihu Jovan 1:14. Tu stoji: „I reč postade telo i useli se u nas puno blagodati i istine; i vidismo slavu Njegovu, slavu, kao Jedinorodnoga od Oca.“ Iznenađujuće je to što je ovaj stih iz Novog zaveta jedina izjava koja potvrđuje ovaj koncept.

Mnogi tradicionalistički nastrojani tumači Biblije došli su do shvatanja da je Bog postao čovek Isus Hrist time što su uporedili stih 1:14a sa tradicionalnim prevodom stiha Jovan 1:1c - „i reč beše Bog.“ Njihovo shvatanje je sledeće: 1) Reč je bila Bog 2) Reč je postala telo, čovek Isus Hrist; stoga, 3) Isus Hrist je bio Bog. Ali ovo shvatanje zavisi od tradicionalnog prevoda stiha Jovan 1:1, koje je vrlo sumnjivo.

Samim tim, učenjaci Evanđelje po Jovanu smatraju u velikoj meri odgovornim za ovu crkvenu doktrinu o inkarnaciji. Razlog za to predstavlja učenje o *logosu* u prologu, koji se sastoji od 18 stihova kao i nekoliko tekstova iz Evanđelja koji se navodno tiču Isusove realne preegzistencije.

Likovi u Evandjelju po Jovanu često pogrešno tumače Isusove reči jer ih bukvalno shvataju dok Isus namerava da pruži metafore. Upravo to je razlog zašto se Evandjelje po Jovanu naziva „duhovnim Evandjeljem“. Najpoznatiji primer ovog pogrešnog tumačenja jeste trenutak kada Isus govori Nikodemu da oseća da treba da bude ponovo rođen (Jovan 3:1-12).

Na primer, Jovanov Isus uverava: „Ja sam hleb živi koji siđe s neba; koji jede od ovog hleba živeće vavek; i hleb koji ću ja dati telo je moje, koje ću dati za život sveta“ (Jovan 6:51). Hrišćani su verovali da je Isus pod tim hteo da kaže da je preegzistirao i da je bukvalno sišao iz raja, čime je potvrdio svoju inkarnaciju. Međutim, postoji verovatnoća da je koristio metaforu kada je rekao da je sišao iz raja, i da je na umu imao duhovni smisao istog kao i kada je govorio o „hlebu“, „žeđi“, „gladi“ i „smrti“. Mi čitamo „Kako može ovaj dati nama telo svoje da jedemo? A Isus im reče: Zaista, zaista vam kažem: ako ne jedete telo Sina čovečijeg i ne pijete krv Njegovu, nećete imati život u sebi (Jovan 6.52-53). Imao je na umu duhovni smisao, rekavši: „Reči koje vam ja rekoh duh su i život su.“ (stih 63).

Ukoliko je Isus bio Bog i ukoliko je preegzistirao i sišao iz raja, on nije bio kao mi ostala ljudska bića, jer niko od nas nije preegzistirao i sišao iz raja. Međutim, pisac Poslanice Jevrejima kaže da Isus „beše dužan u svemu da bude kao braća, da bude milostiv i veran poglavar sveštenečki pred Bogom, da očisti grehe narodne“ (Jevrejima 2:17). Dakle, Isus je morao da bude kao mi kako bi pružio spasenje, i omogućio našim grehovima da budu oprošteni.

Crkveni otac Atanazije je ulagao najveće napore kako bi podržao klasičnu inkarnaciju pa su mnogi naredni crkveni oci i učenjaci usvojili njegov način razmišljanja. On je mislio da Isus mora da je bio Bog, a samim tim *ne stvoren*, kako bi obezbedio spasenja. Ali ovo uveravanje je u potpunosti arbitrarno, što je i demonstrirano time što on nije uspeo da pruži detaljnu podršku iz Biblije.

Autor Poslanice Jevrejima želi da kaže da je Bog napravio Isusa istim kao i ostale ljude „*po svim stvarima*”, osim što Isus nikada nije zgrešio. Ovaj autor kaže da je Isus bio „u svačemu iskušán kao i mi, osim greha” (4:15). Pored toga, opisuje Isusa kao nekog ko je „poglavar sveštenički: svet, bezazlen, čist, odvojen od grešnika, i uzvišeniji od nebesa.” (7:26).

Autor Poslanice Jevrejima nije jedini koji nas uverava u ovo. Apostol Petar je nazvao Isusa „Svecem i Pravednikom” (Dela 3:14). Petar citira Isaija 53:9 i primenjuje ga na Isusu, tvrdeći da on „greha ne učini, niti se nađe prevara u ustima Njegovim” (1. Petrova 2:22). Pored toga, apostol Pavle piše o Isusu, govoreći da je Bog napravio Njega koji „nije znao greha, za nas je učinio grehom, da mi kroz njega postanemo, pravednost Božja.” (2. Korinćanima 5:21). Na kraju, autor 1. Jovanove poslanice kaže da za Isusa da „u Njemu greha nema” (1. Jovanova 3:5).

Dakle Novi zavet otkriva da je Isus morao da bude bezgrešan, kao žrtveno jagnje bez defekta, kako bi postao prihvatljiva žrtva na krstu naših grehova. Dok je Isusovo bezgrešno rođenje pomoglo njemu da postane bezgrešan, ove stvari ne ukazuju na to da je bio Bog.

U današnje doba, klasična doktrina o inkarnaciji ozbiljno je stavljena pred izazov. James Dunn nas informiše „od doba Prosvetiteljstva tradicionalna doktrina o inkarnaciji je pod sve većim pritiskom da sama sebe objasni i opravda.“ Anthony Harvey je rekao: „U poslednjih nekoliko godina postaje pitanje da li je rezultirajuća konstrukcija Isusa kao „inkarniranog Boga“ verovatna ili ne ... najraniji hrišćani su bili ograničeni da se zaustave značajno uskraćeni za ovu hristologiju inkarnacije“.

Istaknuti rimokatolički teolog Hans Kung poriče to da Evanđelje po Jovanu poistovećuje Isusa sa Bogom. On postavlja pitanje: „Da li Sin Božiji postaje čovek?“ Svakako, kategorija „postati čovek“ jeste strana Jevrejskoj i prvobitnoj jevrejsko-hrišćanskoj misli i proizilazi iz helenističkog sveta ... Grčki konceptualni model „inkarnacije“ mora da do određenog stepena bude zakopan ... Čovek Isus se nije ponašao kao

dvojnika Boga („drugi Bog“). Sve je, kako on tvrdi, on manifestovao i otkrivao reč i volju jednog Boga.“ Kung citira stih 17:3 Jovanovog jevanđelja kako bi pružio podršku ovome, gde Isus Oca naziva „jedinim pravim Bogom“.

Da zaključimo, ni Jovanovo Evanđelje a ni bilo koji drugi deo Biblije ne podržava klasičnu inkarnaciju. Posledično tome, u drugoj polovini XX veka, Biblijski tumači su je napustili. Mnogi sada nazivaju Isusa „inkarniranom rečju“ a ne „inkarniranim Bogom“. Zaista, najbolje je jednostavno razumeti stih 1:14a Jovanovog jevanđelja u smislu da je *Isus čovek koji je postao od(kroz) Logosa*.

8. Da li je Isus iz sebe ispraznio ikakve božanske attribute?

Apostol Pavle je pisao hrišćanima u antičkog grada Filipija, tražeći od njih da budu ponizni i da vole jedni druge (Filipljanima 2:1-4). Zatim je dodao da svi moderni učenjaci insistiraju na preegzistentnoj himni čiji kompozitor ostaje nepoznat. Pavle uvodi ovu himnu time što kaže čitaocima: „Budite mišljenja Hrista Isusa“ (2:5). Zatim himnu započinje time što kaže : „Koji, ako je i bio u obličju Božijemu, nije se otimao da se isporedi s Bogom; Nego je ponizio sam sebe uzevši obličje sluge, postavši kao i drugi ljudi i na oči nađe se kao čovjek“ (2:6-7).

Stihovi 2.-11 Poslanice Filipljanima imali su najdublji uticaj na istoriju hristologije. H. E. Todt za nju kaže: „Hristološka doktrina je razvijena u Protestantizmu uglavnom zbog koncepata koji su razvijeni u Drugoj poslanici Filipljanima. Sinoptički tekstovi su protumačeni tako da se slažu sa ovim pasusom.“ Trebalo je da bude obrnuto.

Posledično tome, stihovi 2:6-11 Poslanice Filipljanima su predmet žestoke debate među modernim učenjacima. N.T. Wright kaže da je glavni razlog za to je taj što je u pitanju „jedan od najozloglašениh pasusa“ u svim Pavlovim pismima koja pripadaju Novom zavetu. Usled neophodne sažetosti ovog članka, samo ćemo zagrebat površinu ove učenjačke diskusije.

Dve suprostavljajuće interpretacije stihova 2:6-11 Poslanice Filipljanima preovladale su među učenjacima. Tradicionalna „inkarnacijska“ ili „preegzistentna interpretacija“ koja dominira i dan danas, znači da stihovi 6 i 7 predstavljaju Isusa kao nekog ko lično postoji u raju pre svog zemaljskog života i nekog ko je u na jednakoj poziciji sa Bogom Ocem. „Antropološka“ ili „ljudska interpretacija“, koju polako počinju da preferiraju učenjaci, znači da se stihovi 6-8 odnose samo na Isusov zemaljski život i samim tim nema nikakve veze sa preegzistencijom ili inkarnacijom.

Oni koji usvajaju preegzistentnu interpretaciju ove himne Druge poslanice Filipljanima sagledavaju je u tri stadijuma: preegzistencija u stihu 6, inkarnacija u stihu 7-8 i nebeska egzaltacija u stihovima 9-11. Oni tumače „Božije obličje” u stihu 6 kao da je Isus preegzistirao večno kao drugačija hipostaza ili osoba, *logos* u stihovima 1:1-18 u Jovanovom jevanđelju, time što je posedovao istu božansku prirodu kao i Bog Otac, što ga čini jednakim sa Ocem.

Način na koji će neko da tumači izraz „u obličju Božijem” (gr. *en morphe theou*), u velikoj meri određuje interpretaciju ostatka himne. Ova ključna fraza je teška delom zato što se reč *morphe* (oblik) javlja samo dva puta u Novom zavetu, a oba se javljaju ovde, u stihovima 6-7. U većem delu grčke književnosti *morphe* ima značenje „spoljašnji izgled”, što znači da se može percipirati samo čulima. Dakle, „obličje Božije” izgleda da se odnosi na Isusovo telesno postojanje a ne na pre-vremensku, ontološku preegzistenciju.

Oni koji podržavaju ljudsku interpretaciju stihova 2:6-11 u Poslanici Filipljanima pretražili su Stari zavet radi pronalaženja povezanosti sa ovom himnom što bi im pomoglo da razumeju značenje koje je autor nameravao da iskaže. Stoga, oni povezuju Isusovo postojanje „u obličju Božijem” sa Adamom koji je napravljen po slici Boga kao u stihovima 1. Mojsijeve 1:27 i 5:3. Kako bi pružio podršku ovome, Pavle na drugom mestu opisuje Isusa kao Božiju „sliku” (Grčki *eikon*; 2 Korinćanima 4:4; Kološanima 1:15). U skladu sa tim, himna počinje tako što kaže da je Isus bio po slici Božijoj, poput Adama, što se naziva Adamovom hristologijom.

Šta himna podrazumeva time što kaže da Isus „nije smatrao da je njegova jednakost sa Bogom nešto što treba prihvatiti?” Učenjaci koji usvajaju preegzistentnu interpretaciju obično insistiraju na tome da ona podrazumeva to da pre Isusove inkarnacije, kao *logos*, on je posedovao „jednakost sa Bogom” čega se odrekao u trenutku inkarnacije. Ali ukoliko je *logos* mogao da *pridrži* jednakost sa Bogom, Isus je nije posedovao i samim tim nije mogao da bude jednak Bogu.

Oni koji podržavaju ljudsku interpretaciju ove himne povezuju „jednakost sa Bogom” sa „poput Boga” u stihu 1. Mojsijeve 3:5. Setite se da je Adam zgrešio zato što je Satana prevario Evu, rekavši joj da će ukoliko pojede zabranjeno voće „*biti kao Bog* i poznavati dobro i zlo”. Ova laž znači da su oni mislili da bi mogli da steknu „jednakost sa Bogom” koja se tiče znanja i mudrosti (stih 6).

Šta himna podrazumeva pod tim kad kaže da je Isus „ispraznio sebe”? Oni koji podržavaju preegzistentnu interpretaciju ove himne ovo su shvatili na jedan od dva načina, da se Isus pri svojoj inkarnaciji odrekao važnih božanskih atributa ili da je jednostavno izabrao da ne koristi neke od njih tokom svoje inkarnacije. Ovi predlozi se nazivaju Kenotičkom hristologijom, jer je koren reči „isprazniti” u grčkom tekstu *kenosis*. Ali svaki od ovih predloga uzrokuje ozbiljne probleme. Oslobođanje od bilo kog od ovih božanskih atributa - na primer, sveznanja, sveprisutnosti i svemoći – bilo bi neophodno jer nisu kompatibilni sa ljudskošću, međutim takvo oslobođanje mora da rezultira nečim što je nešto manje od potpunog božanstva.

Neki od onih koji podržavaju ljudsku interpretaciju povezali su „ispraznio sebe” (gr. *heauton ekenosen*) sa „dao dušu svoju na smrt” (heb. *nephesho lamoot herah*) u Isaija 53:12. Joachim Jeremias napravio je pozadinu za himnu. O ovim rečima u stihu 2:7 Poslanice Filipljanima rekao je: „Upotreba stiha Isaija 53:12 ukazuje na to da izraz *heauton ekenosen* podrazumeva predaju života, a ne *kenosis* inkarnacije.”

Zaista, Pavle uvodi ovu himnu time što je rekao, „Ništa ne činite usprkos ili za praznu slavu; nego poniznošću činite jedan drugog većeg od sebe” (Filipljanima 2:3), što je kako on kaže bio Isusov stav (stih 5). Samim tim, Pavle je verovatno razumeo da ova himna znači da je Isus iz sebe ispraznio samog sebe kako bi se predao planu koji je Bog isplanirao za njegov život. Upravo krst Hristov, a ne inkarnacija, taj koji predstavlja epitom Isusovog samoporicanja opisanog u Novom zavetu. I upravo u ovom smislu, a ne u smislu inkarnacije, Pavle može legitimno da da primer

svojim čitaocima kako bi oni taj primer pratili. Samim tim, Isus nije sebe porekao time što je potisnuo ili stavio u stranu određene božanske atribute pri svom rođenju, već time što je postupao moralno tokom svog života što je kulminiralo smrću na krstu, koja je rezultirala spasenjem svih onih koji u njega veruju.

9. Da li je Isus bio Bog iako je Bog nevidljiv?

Biblija kaže da nijedno grešno, smrtno ljudsko biće nikada nije bilo Bog. Dalje stoji da grešni ljudi bukvalno ne mogu da vide Boga i ostanu živi. Međutim, većina hrišćana veruje da je Isus bio Bog. Kako je on mogao da bude Bog ako ga je toliko ljudi videlo i nije umrlo?

U Bibliji stoji nekoliko događaja prilikom kojih su ljudi mislili da su bukvalno videli Boga, dok su zapravo videli „anđela GOSPODNJEG“. Kada se to desilo, mislili su da će umreti, jer ljudi ne mogu da zaista vide Boga i da ostanu živi. Zbog ovoga i drugih podataka iz Biblije, učenjaci opisuju Boga kao „transcendentnog“, odnosno odvojenog od materijalnog univerzuma ili van njega.

Na primer, odmah nakon što je Bog oslobodio Izrael od povezanosti sa Egiptom, rekao je Mojsiju da će poslati svog anđela da čuva Izrael na svom putu ka obećanoj zemlji i osvajanju iste (2. Mojsijeva 23:20, 23; 33:2). Međutim, Mojsije je pitao Boga da lično prati naciju. Bog je odgovorio: „Kaži sinovima Izrailjevim: Vi ste narod tvrdovrat; doći ću časom usred tebe, i istrebiću te“ (33:5).

Zatim je Mojsije rekao Bogu „pokaži mi slavu svoju“ (2. Mojsijeva 33:18). Bog je odgovorio: „ne može čovek mene videti i ostati živ“ (stih 20). Zatim je Bog sakrio Mojsija iza stene i pokazao mu deo svoje slave, ali mu nije pokazao svoje lice (21-23; 24:5-6).

Božija slava je prekrivena intenzivnom svetlošću i nepristupačna je grešnim smrtnicima. Pisac Psalma kaže: „Gospode, Bože moj, velik si veoma, obukao si se u veličanstvo i krasotu. Obukao si svetlost kao haljinu, razapeo nebo kao šator“ (Psalam 104:2). Apostol Pavle je ponovio ovu istinu kada je rekao da samo Bog Otac „ima besmrtnost, i živi u svetlosti kojoj se ne može pristupiti, kog niko od ljudi nije video, niti može videti“ (1. Timotiju 6:16). Pavle opisuje Oca kao „besmrtnog, nevidljivog i

jedinog Boga” (1:17). Obratite pažnju na to da Pavle kaže da je Otac jedini Bog, samim tim Isus ne može biti Bog.

U prologu Evanđelja po Jovanu, autor kaže da „ Boga niko nije video nikad” (Jovan 1:18). U svom tekstu citira Isusa kada kaže „Ne da je ko video Oca” (Jovan 6:46). Zatim Isus dodaje nešto o sebi: „osim Onog koji je od Boga: On vide Oca”.

Dakle, Isus je rekao da nijedno ljudsko biće osim njega samog nije videlo Boga. Zbog takve tvrdnje, njegovi protivnici su ponekad dovodili u pitanje to ko je on bio (na primer, Jovan 8:25). Jednom prilikom je odgovorio da je „čovjek koji vam istinu kazah koju čuh od Boga” (stih 40).

Novi zavet često potvrđuje da je Isus bio čovek. Glavni razlog za to je taj što je u prvom veku početni gnosticizam postojao u helenskom svetu. Zastupao je grčki filozofski dualizam – da je fizička materija zla, ili uzrok zla i da je samo duh čist i dobar. Dakle, ljudsko telo se smatralo zlim.

Iz gnosticizma se javio doketizam. On je uveravao da je Isus „čini se” (gr. *dokeo* = “činiti se”) imao telo od krvi i mesa, ali zapravo je imao samo duhovno telo. Dakle, predstavnici ovog pokreta su tvrdili da je Isusovo razapinjanje i smrt samo iluzija. Novi zavet obara ovu grešku (Jovan 1:14; 1. Jovanova 1:1-3; 4:14; 2. Jovanova 7).

Hrišćani su pogrešno isticali to da je Isus Bog a ne čovek. Učenjaci se slažu da hrišćani naginju ka doketizmu. Mnogi hrišćani odbijaju ideju da će ljudi ikada videti Boga. Ali oni pogrešno razumeju duhovni svet time što tvrde da je Bog duh (Jovan 4:24).

Anđeli ne poseduju telo od krvi i mesa. Međutim, Biblija beleži mnogo trenutaka prilikom kojih su se oni pojavili ljudima i u trenutku nestali. Uvek su delovali kao ljudi, čak su i konzumirali hranu (na primer, 1. Mojsijeva 18:2, 8). Isus je za decu rekao da „anđeli njihovi na nebesima jednako gledaju lice Oca mog nebeskog” (Matej 18:10). Samim tim, Isus je potvrdio to da anđeli u raju *bukvalno* vide Boga.

Apostol Pavle je pisao korintskoj crkvi u vezi sa budućim vaskrsnućem, jer su neki članovi crkve poricali da će se ono ikada dogoditi (1. Korinćanima 15:14). Drugi su dovodili u pitanje prirodu tela vaskrsnuća (stih 35). Pavle pominje različite tipove mesa, različite slave zvezda kao i razliku između nebeskog i zemaljskog (stih 39-41). Zatim kaže da će prilikom vaskrsnuća „ustati telo duhovno. Ima telo telesno, i ima telo duhovno (stih 44).” Pavle dodaje da „telo i krv ne mogu naslediti carstvo Božije” (stih 50). Dakle, on naziva telo koje vaskrsava „duhovnim telom”, i kaže da nije sačinjeno od krvi i mesa (staroga Adama). Ali ne kaže da će ono biti poput duha, privid koji ne može biti dodirnut.

Nekoliko Isusovih pojavljivanja pre vaskrsnuća u jevanđeljima Novog zaveta ukazuju na to šta zapravo Isus pod tim podrazumeva. Uskrsli Isus se javlja i nestaje u trenutku, baš kao i anđeli. Možda uskrsli Isus ima telo poput anđela pošto je Pavle rekao da postoje dve vrste tela: prirodno i duhovno. Međutim, učenici su nekoliko puta dotakli uskrslog Isusa (Matej 28:9). Jednom prilikom im je rekao „Vidite ruke moje i noge moje: ja sam glavom; opipajte me i vidite; jer duh tela i kostiju nema kao što vidite da ja imam” (Luka 24:39). Zatim su ga videli kako jede ribu (Luka 24:41-43).

Ali buduće vaskrsnuće zaslužnih će nam omogućiti da *vidimo* Boga. Jov o tom trenutku kaže: „I ako se ova koža moja i raščini, opet ću u telu svom videti Boga” (Jov 19:26-27). David je o tom blagoslovenom događaju napisao, obraćajući se Bogu: „A ja ću u pravdi gledati lice Tvoje; kad se probudim, biću sit od prilike Tvoje” (Psalam 17:15).

Ali Isusovo blaženstvo će se na kraju obistinirati - „Blago onima koji su čistog srca, jer će Boga videti” (Matej 5:8). Desiće se u Novom Jerusalimu, gde će božiji narod gledati „lice Njegovo, i ime Njegovo biće na čelima njihovim” (Otkrovenje 22:4).

10. Da li je Isus Bog zato što je rođen od device?

Jedan od najvažnijih elemenata crkvene doktrine jeste Isusovo rođenje. Čudo koje se desilo jeste bilo začće a ne rođenje i trebalo bi da se zove „bezgrešno začće.“ Isusovo rođenje se jedino pominje u jevanđeljima Novog zaveta (Matej 1:18-25; Luka 1:26-38; 2:1-21). Zajedno, govore o tome kako je Marija u svojoj materici čudom i snagom svetog Duha začela, i da je ostala devica sve dok se Isus nije rodio.

Mnogi hrišćani veruju da je Isus bio Bog, jer je začet čudotvornim putem. Ovu tačku gledišta brane neki od hrišćanskih učenjaka. Na primer, vodeći evanđeljski teolog Alister McGrath kaže da „Način na koji je Isus začet potvrđuje ... da je Isus zaista i Bog i čovek.“ Rimokatolički teolog Gerald O’Collins objašnjava sledeće: „Tradicionalno, glavna vrednost ovog bezgrešnog začća leži u tome da se objasni Isusovo božansko poreklo. Činjenica da ga je rodila žena ukazuje na njegovu ljudskost, dok činjenica da je začet bezgrešnim putem ukazuje na njegovu božansku prirodu.“

Ukoliko Isusovo rođenje ukazuje na to da je on bio Bog, iznenađujuće je to što ni Matej ni Luka to direktno ne iskazuju u svojim pričama o Isusovom rođenju. Ukoliko je Isus bio Bog, mora da je preegzistirao. Ništa manje nego autoritet na ovu temu jeste upravo eminentni rimokatolički novozavetni egzegeta Raymond E. Brown koji dolazi do zaključka koji se tiče ovih priča o rođenju, da „Matej i Luka ne pokazuju znanje o preegzistenciji“ Isusa. Takva tišina na tu temu itekako ukazuje na to da oni nisu verovali da je Isus preegzistirao ili da je Isus bio Bog.

Andeo je Mariji predvideo da će roditi dijete (bez biološkog oca) i rekao je da će se dete „zvati Sinom Božijim“ (Luka 1:35, 32) ne zbog ontološke preegzistencije već natprirodnog začća. Ovo čudo kao i Isusova titula ukazuju na to da će Isus imati poseban odnos sa Bogom. Luka podrazumeva to da Isusovo začće, s obzirom da je postignuto putem Božijeg Duha, predstavlja osnovu za identifikovanje istog kao Sina

Božijeg. Reginald H. Fuller objašnjava da se Isus naziva Sinom Svevišnjeg (Boga) u ovoj objavi rođenja „zbog spasenja koje on mora da postigne u istoriji a ne zbog svoje urođene prirode.“

Logično je da od natprirodnog začeca ne može da ukaže na to da je Isus Bog samo iz razloga što je u pitanju čudo. Čuda ukazuju na natprirodni izvor. Bog je učinio čudo time što je prouzrokovao natprirodno začecje i rođenje, ali to ne ukazuje na to da je čudo samo po sebi Bog.

Uzmite u obzir prvog čoveka, Adama. Ukoliko dve biblijske priče o stvaranju Adama shvatimo bukvalno (1. Mojsijeva 2-3), Adam je postao ljudsko biće time što ga je Bog direktno stvorio, kao što je stvorio i Isusa. Međutim, niko ne može da tvrdi da Adamovo natprirodno poreklo ukazuje na to da je on bio Bog.

Mnogi hrišćani su insistirali na tome da je natprirodno rođenje ključni element hrišćanskog verovanja. Samim tim, oni su zaključili da osoba mora da veruje u Isusovo natprirodno rođenje kako bi bio pravi hrišćanin. Međutim, takav zahtev ne postoji u Novom zavetu. Ova tišina je važna kada su u pitanju dva zabeležena događaja, a još veću važnost ima kada su u pitanju nekoliko evanđeliskih službi i kratak opis službi zabeleženih u Delima apostolskim.

Zapravo, Isusovo natprirodno rođenje se ni ne pominje bilo gde drugde u Novom zavetu, osim ako ga Isusovi protivnici implicitno i sarkastično ne pominju u Jovanovom stihu 8:41. Mnogi učenjaci misle da apostol Pavle verovatno nije ni znao za natprirodno rođenje, iz razloga što je on umro pre nego što su objavljena jevanđelja Mateje i Luke. Bez obzira na to, N.T.Wright, koji veruje u natprirodno rođenje, ističe dobro zapažanje: „Natprirodno začecje Isusa nije samo po sebi centralna i glavna doktrina Novog zaveta.“ Hans Küng na isti način kaže da „verovanje u Hrista ni na koji način neće opstati ili prestati priznanjem o natprirodnom rođenju.“

U Starom zavetu, Isaija 7:14 je stih od ključnog značaja prilikom debate oko Isusovog natprirodnog rođenja. U ovom delu teksta se radi o proroku Isaiji koji proriče caru Ahazu: „Zato će vam sam Gospod dati znak; eto devojka će zatrudneti i rodiće Sina, i nadenuće Mu ime Emanuilo.“ Hebrejska reč koja označava „devicu“ jeste *alma*. Postoji duga sholastička debata oko toga da li „*alma*“ znači „devica“ ili „mlada, udata žena“. Većina savremenih kritičara misli ovo poslednje.

Matej u svojoj priči o rođenju Hrista citira Isaiju 7:14 i objašnjava značenje Emanuila. Kaže: „Eto devojka će zatrudneti i rodiće Sina, i nadenuće Mu ime Emanuilo“ što ima značenje „Bog sa nama“ (Matej 1:23).

Reč Emanuil predstavlja spoj dve hebrejske reči: *immanu* i *el*. Pošto *el* predstavlja skraćenicu Hebrejske reči *elohim* koja znači Bog, neki hrišćani uveravaju da pripisivanje imena Emanuil Isusu efektivno identifikuje Isusa kao Boga.

Nasuprot tome, to što se Isus naziva Emanuilom znači samo da je Bog prisutan sa svojim narodom kroz Isusa, svog zastupnika. Kao što je neko rekao kada je Isus digao sina udovice iz mrtvih, to znači da je „Bog posetio svoj narod“ (Luka 7:16). Apostol Petar je jednom prilikom propovedao da je Isus „išao okolo, činio dobro i lečio ljude, jer je „Bog bio sa Njim“ (Dela 10:38). Jevrejski novozavetni učenjak Geza Vermes pruža objašnjenje: „Jevreji su znali da reč Emanuil („Bog je sa nama“) ne označava inkarnaciju Boga u ljudskom obliku, već obećanu božansku pomoć jevrejskom narodu.“

Većina učenjaka koji su obilno pisali na temu da je Isus Bog dopuštaju ono što stih Matej 1:23 ne dopušta. Murray Harris objašnjava: „Matej ne kaže: „Neko ko je Bog je sada fizički sa nama“ već „Bog deluje zbog nas putem Isusa Mesije“.

Ime Emanuil jeste slično imenima nekiš starozavetnih svetaca. Na primer: Izrael, Ilija, Jelisej, Danilo, Mihajlo, Jezekilj, i Joilo (Israel, Elijah, Elisha, Daniel, Michael, Ezekiel, Joel) sadrže reč *el* koja znači „Bog”, međutim roditelji koji bi tim imenom nazvali svog sina ne bi dobili deklaraciju u kojoj stoji da je njihovo dete Bog.

Da zaključimo, Isusovo natprirodno rođenje ne mora da podrazumeva to da je on išta više nego čovek. John A.T. Robinson jeste u pravu kada kaže da je Isus „u potpunosti čovek i da nikada nije ni bio išta drugo do čovek i više od čoveka,” dakle, nije nikada bio Bog.

11. Da li je Isus Bog zato što je činio čuda?

Ono što je Isusa proslavilo je to što je činio čuda. Evanđelja Novog zaveta često govore o tome kako je putovao rodnom zemljom od grada do grada i od sela do sela pri čemu je lečio ljude. Tu stoje detaljni izveštaji od ovakvim događajima. Veliki broj ljudi, koji je ponekad dostizao i nekoliko hiljada, sakupio se da čuje Isusa kako izgovara bisere mudrosti i izvodi moćne poduhvate lečenja.

Mnogi tradicionalni hrišćani – oni koji veruju da je Isus Bog – misle da Isusova čuda svedoče o tome da je on Bog. Robert M. Bowman Jr. i J. Ed Komoszewski tvrde da „činjeći čuda, Hrist u potpunosti pokazuje svoju božansku prirodu.“ Oni dodaju: „Pisci Evanđelja sami tumače Isusova čuda kao dokaz da je on Bog“. Ali neki od ovih tradicionalista izgleda da su prevideli to da su proroci Starog zaveta i Isusovi apostoli takođe činili čuda. Ukoliko je Isus bio Bog samo zato što je činio čuda, onda bi to značilo da su i ti proroci i apostoli bili Bogovi, što je apsurdno.

Ne-tradicionalista i istaknuti istraživač koji se bavi tematikom Isusa E.P.Sanders iznosi svoje objašnjenje: „Mnogo hrišćana, a možda i još veći broj onih koji to nisu, misle da je fokus hrišćanstva na viđenju da je upravo zbog toga što je Isus mogao da čini čuda, on bio nešto više od pukog čoveka ... Poput drugih ljudi drevnoga doba, Jevreji su verovali u čuda ali nisu mislili da nečija mogućnost da ih izvodi istog čini uzvišenim ... Sa istorijske tačke gledišta, pogrešno je misliti da hrišćani moraju da veruju da je Isus bio nadčovek, ali je takođe greška misliti da su Isusova čuda u njegovo doba bila shvaćena kao dokaz delimičnog ili potpunog božanstva.“ Zaista, Jevrejski religijski autoriteti nikada nisu posumnjali u to da je Isus činio čuda, već su ga optuživali da ih je činio zahvaljujući moći Satane (Matej 12:22-24; Marko 3:22).

Neki istaknuti tradicionalistički nastrojeni učenjaci se slažu sa Sandersom. D.A. Carson priznaje „vrednost čuda kao dokaz Isusove božanske prirode nije toliko ubedljiva kao što su neki konzervativci

mislili.“ N.T. Wright odlučnije kaže da „Isusova čuda nisu sama po sebi indikacija toga da je Isus Bog, niti na bilo koji način ukazuju na to.“

Isusova čuda jednostavno ukazuju na to da mu je Bog dao punomoć. Apostol Petar je na svojoj prvoj službi propovedao hiljadama Jevreja okupljenim u Jerusalimu na dan Duhova i tom prilikom rekao: „Ljudi Izrailjci! Poslušajte reči ove: Isusa Nazarećanina, čoveka od Boga potvrđenog među vama silama i čudesima i znacima koje učini Bog preko Njega među vama, kao što i sami znate ...“ (Dela 2:22). Kasnije, Petar je propovedao u kući Kornelija i tom prilikom rekao: „Isusa iz Nazareta kako ga pomaza Bog Duhom Svetim i silom, koji prođe čineći dobro i isceljujući sve koje đavo beše nadvladao; jer Bog beše s njim“ (Dela 10:38).

Ovo su neke od Biblijskih rečenica koje najupečatljivije ukazuju na to da Isus nije bio Bog, već da mu je Bog podario moć. Obratite pažnju na to kako u ove dve rečenice Petar jasno pravi razliku između Isusa i Boga, što ukazuje na to da Isus nije Bog.

Isus ne može da leči nasumično, što takođe ukazuje na to da on nije bio Bog. Umesto toga, njegova moć da leči velikim delom zavisi od vere onoga ko prima lečenje, što je bez sumnje određeno time da li Bog leči ili ne leči kroz Isusa.

Na primer, na dan Šabata Isus je podučavao u jednoj sinagogi svog rodnog grada Nazareta. Marko kaže: „I ne mogaše onde ni jedno čudo da učini, osim što malo bolesnika isceli metnuvši na njih ruke. I čudio se neverstvu njihovom“ (Marko 6:5-6).

Ponekad, Isus je lečio ljude i govorio im „vera tvoja pomogla ti je“ (Matej 9:22; Marko 5:34; Luka 8:48; Marko 10:52; Luka 18:42).

Da je Isus bio Bog on bi mogao da leči kad god to poželi. Međutim, uvek je zavisio od Božijeg duha koji je lečio kroz njega (Dela 2:22; 10:38). Dakle, Isusova moć da leči nije bila svojstvena njemu samom već je primana od Boga, što znači da on sam nije Bog.

James Dunn govori o tome kako je Isus lečio: „Vera je bila neophodni sastavni deo sprovođenja Božije moći kroz njega, jer on nije imao sposobnost da izvodi bilo kakva čudotvorna dela u Nazaretu ... Vera onoga ko prima čudo dopunjava krug toka moći”, tj. moć Božijeg Duha koji se kroz Isusa prenosi na ostale.

Jednom prilikom, Isus je podučavao u prepunoj kući. Četiri prijatelja su paralizovanog čoveka doneli i spustili kroz krov kuće. Luka kaže da je snaga Božija bila prisutna u Isusu i on je mogao da izvrši isceljenje (Luka 5:17). Upravo iz razloga što je Isus video njihovu veru (stih 20) odnosno veru čoveka i njegovih prijatelja. Lukin izveštaj svedoči o tome da Isusova moć lečenja nije uvek bila prisutna u Isusu.

Matejin izveštaj o ovom incidentu govori o tome da Isus nije sam mogao da leči, već je tu moć dobijao od Boga. On kaže da kada su ljudi videli ovo, bili su ispunjeni strahopoštovanjem i veličali su Boga koji je takvo jedno ovlašćenje dao čoveku (Matej 9:8). Dakle, Matej tvrdi da oni nisu mislili da je Isus Bog iako je lečio, već su verovali da je Bog dao Isusu pravo da leči. Ovi ljudi su veličali Boga, jer su na pravi način shvatili to da je on prouzrokovao da se tako nešto dogodi.

Slična situacija se dogodila kada je Isus isterao legiju demona iz jednog čoveka. Isus mu je zatim naredio: „Vrati se kući svojoj, i kazuj šta ti učini Bog“ (Luka 8:39). Luka kaže da „on otide propovedajući po svemu gradu šta mu Isus učini.“ Da li ovo znači da je Isus bio Bog? Euthzmius Zigabenus je bez sumnje u pravu kada objašnjava da je „Hristu u skromnoj meri dodeljen posao Oca, ali izlečeni ljudi su nastavili da zahvalnost pridaju Hristu.“

Da sumiramo, Isusova čuda nikada nisu svedočila o tome da je on bio Bog, već da je poslat od strane Boga, da mu je ovlašćenja dao Bog i da je Bog bio sa njim.

12. Da li je Isus Bog zato što je bio obožavan?

Hrišćansko obožavanje je veoma važna stavka kada je u pitanju to da li je Isus Bog ili ne. Novi zavet beleži određene slučajeve kada Isusa „obožavaju“. Hrišćani su uglavnom ovo smatrali dokazom da su ti ljudi verovali da je Isus Bog, jer samo Bog može da bude „obožavan“. Ali šta znači reč „obožavati“?

Ova reč u grčkom Novom zavetu obično glasi „*proskuneo*“ i ona se javlja šezdeset i jedan put u grčkom Novom zavetu. Većina slučajeva gde se javlja ova reč nalazi se u jevanđelju po Mateji i u Knjizi otkrovenja. Kada je u pitanju etimologija reči *proskuneo*, *pros* znači „kretanje“ bilo „od“ bilo „ka“ nekom predmetu, a *kuneo* znači „ljubiti“.

Autoritet na leksičkom polju Walter Bauer nas informiše o tome da je reč *proskuneo* „označavala običaj klanjanja pred osobom i ljubljenja stopala te osobe, ruba njegove odore, zemlju, itd.“ On dodaje da reč *proskuneo* može biti prevedena i kao „(pasti pred i) obožavati nekog, pokloniti se pred nekim, pružiti se pred nekim, ukazati poštovanje nekom, sa poštovanjem dočekati nekog.“

Samim tim, u staro doba ova grčka reč je označavala fizički čin. Ona ukazuje na istočnjački običaj klanjanja, tj saginjanja savijanjem kolena. Praktikanti su, međutim, usvojili jedan od ova dva stava ka superiornom kako bi ukazali na svoj pokorni stav poštovanja, časti i možda potčinjenosti u smislu spremnosti da se prepusti volji superiornog. Oni su često čin pod nazivom *proskuneo* izvodili pred onima koji poseduju imperijalni autoritet, posebno pred carevima. Takvi fizički gestovi obično nisu ukazivali ni na šta drugo nego na ponizni stav predatosti.

Nasuprot tome, naša reč „obožavanje“, bilo da je upotrebljena kao imenica ili kao glagol, ne označava fizički čin. Samim tim, ne može biti prikladan prevod reči *proskuneo*. Štaviše, definicija reči „obožavanje“ ima

veoma širok spektar značenja. Samim tim, prevesti *proskuneo* u Novom zavetu kao „obožavanje može biti dvosmisleno i pogrešno.

Kada evanđelisti kažu da je neko izvodio *proskuneo* pred Isusom, prevodioci Biblije nezaobilazno pokazuju svoju pristrasnost time što je prevode kao „obožavanje“, čime daju naznaku da je ta osoba mislila o Isusu kao „božanskom biću“ ili kao „Bogu“. Ali kada evanđelisti kažu da je neko izveo *proskuneo* pred nekim ko nije Isus, isti ovi prevodioci tu reč prevode kao „sagao se“, „kleknuo“ ili „poklonio se“. Samim tim, istu reč prevode kao „obožavanje“ kada je u pitanju pažnja ukazana Isusu a kada je ukazana nekom drugom, ona predstavlja puki fizički čin.

Matej jasno kaže da Isusova moć da leči nije svojstvena njegovoj prirodi već je dobijena od Boga. Na primer, kada je Isus izlečio paraličara koga su spustili kroz krov kuće, Matej dodaje: „A mnoštvo naroda kad to vidje, poboja se i uze slaviti Boga, koji je vlast takvu dao ljudima“ (Matej 9:8). Samim tim, Matejeva priča ukazuje na to da ovi ljudi nisu mislili da je Isus Bog zbog toga što je izlečio ovog čoveka, već su verovali u to da je Bog dao Isusu ovlašćenje i mogućnost da izleči tog čoveka. Oni su slavili Boga, jer su na pravi način shvatili da je na kraju on bio taj koji je prouzrokovao da se tako nešto desi.

Autor Poslanice Jevrejima navodi sedam citata iz Starog zaveta u pokušaju da dokaže to da je Isus superiorniji u odnosu na anđele (Jevrejima 1:5-13). Mnogi hrišćani su citirali jedan od ovih stihova kao indicaciju toga da je Isus Bog. To je citat iz 5. Mojsijeve 32:43 u Septuaginti (Grčkom Starom zavetu). On glasi: „da Mu se poklone svi anđeli Božiji“ (stih 6). Autor Poslanice Jevrejima je verovatno mislio na to da anđeli nebeski obožavaju Isusa na isti način koji je opisan u stihu 2:10 Poslanice Filipljanima od strane Pavla, u kom za veličanog Isusa kaže: „Da se u ime Isusovo pokloni svako koleno onih koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom.“ U budućem carstvu svi će se pokloniti na javnu objavu Isusovog imena, ali ni to ne mora nužno da znači da je Isus Bog.

Knjiga Otkrovenja sadrži očigledne i upečatljive priče o anđelima koji odaju počast kako Bogu tako i Isusu u raj. Ali u svakom od tih slučajeva oni izvode *pipto* (kleknuti dolje) nakon koga sledi *proskuneo*, nije jasno da li obožavaju Isusa u smislu toga da je on Bog. Maurice Casez insistira na tome da u ovoj knjizi Isus Hrist „nije zapravo pozdravljan kao neko božanske prirode pa čak ni kada je prikazan kako ga hvale u raj.“

Jovan, autor Otkrovenja, dva puta anđelu koji mu je ukazao na ova proročanstva kaže da mu je on pao pred noge kako bi ga „obožavao“ (*proskuneo*). Međutim, oba puta anđeo je to zabranio i tom prilikom rekao: „obožavaj Boga/ Bogu se pokloni“ (Otkrovenje 19:20; 22:9). Anđeli mora da su mislili da je ovakav čin nešto više od ukazivanja poštovanja. Ovo pokreće pitanje da li samo Bog, a ne i Isus, treba da bude obožavan na ovakav način.

Isak Njutn je bio posvećeni hrišćanin koji je napisao više teoloških nego naučnih dela. Glavna stvar koju je on o veri rekao jeste ta da „kad god se u Svetom pismu kaže da postoji jedan Bog, misli se na Oca.“ Kako bi podržao svoje mišljenje on je uglavnom citirao stih 8:6 Prve poslanice Korinćanima. Tu stoji: „Ali mi imamo samo jednog Boga Oca, od kog je sve, i mi u Njemu, i jednog Gospoda Isusa Hrista, kroz kog je sve, i mi kroza njega.“ On objašnjava „Nama je zabranjeno da veru ukazujemo dvojici Bogova, ali nam nije zabranjeno da veru ukazujemo jednom Bogu i jednom Gospodaru.“

Anti-trijadološki nastrojen Njutn takođe je razlikovao stepene obožavanja. Vrhovno obožavanje je pripisao Bogu kao stvaraoču a manje obožavanje Isusu kao Božijem zastupniku pri (novom) stvaranju i iskupljenju. Zastupao je mišljenje da obožavanje dva ili više bića jednako, kao u doktrini o Trojstvu, predstavlja odstupanje od prvog od deset zapovesti pa samim tim je u pitanju idolopoklonstvo.

Da zaključimo, sve veći broj konzervativnih učenjaka Novog zaveta sada priznaju da *proskuneo* ukazan Isusu u Evanđeljima Novog zaveta ne mora da ukazuje na to da su oni koji su Isusu ukazivali *proskuneo* verovali da je on Bog. Trijadolog D.A. Carson upozorava na to da kada je u pitanju Evanđelje po Mateju „veoma je sumnjivo to da *proskyneo* samo po sebi ili u vezi sa *pipto* (pasti) sugerise na išta drugo do naklon ili odavanje počasti.“ J. Lionel North nas uverava da ne postoji ništa u Novom zavetu što bi nas navelo da zaključimo da se Isus smatra božanstvom, jer je obožavan. Wendy North i Loren T. Stuckenbruck dolaze do zaključka da ono što treba izvući iz Novog zaveta jeste to da je reč „obožavanje“ previše neprecizna da bi odlučila o pitanju da li je Isus bio božanske prirode ili ne.

13. Da li je Isus Bog zato što je Gospod?

U staro doba, osloviti nekoga rečju „Gospodar“ obično je predstavljalo ništa više do pristojan način obraćanja. Sa druge strane, kraljevi su često oslovljavani sa „Gospodar“ kako bi se ukazalo na njegov stečeni autoritet. Među Jevrejima, rabini su oslovljavani sa „Gospod“ kako bi se oba ova razloga ispoštovala.

Prvenstvena izjava vere ranih jevrejskih hrišćana je bila ta da je Isus Gospodar. Apostol Petar je propovedao o tome u svojoj prvoj službi na dan Duhova nakon događaja sa Hristom. On je rekao „neka zna sav dom Izrailjev zna da je i Gospodom i Hristom Bog učinio ovog Isusa“ (Dela 2:36). A Apostol Pavle je napisao da „niko ne može Isusa Gospodom nazvati osim Duhom Svetim“ (1. Korinćanima 12:3).

Isus je odobravao da ga učenici oslovljavaju sa „Gospodaru“. Odmah nakon učestvovanja u Gospodnjoj večeri, Petar je Isusa nazvao Gospodarom (Jovan 13:9). Ubrzo nakon toga Isus je ovaj način obraćanja odobrio rekavši „Vi zovete mene učiteljem i Gospodom; i pravo velite: jer jesam“ (Jovan 13:13). Isus izgleda ove dve titule koristi kao da se mogu zamenjivati. Oslovljavanje Isusa rečju „Gospodar“ značilo je da je on bio jedini učitelj svojih učenika.

Sinoptička jevanđelja otkrivaju da su oni koji su ih napisali ova dva i ostale slične termine koristili kao da imaju isto značenje kada se odnose na Isusa. Na primer, kada su Isus i njegovi učenici prelazili Galileju čamcem i kada je oluja pretila da će ih potopiti, oni su probudili Isusa svojim kukanjem za pomoć. Matej kaže da su ga oslovili sa „Gospodaru“ (Matej 13:25); Marko kaže da su mu se obraćali sa „Učitelju“ (Marko 4:38); Luka kaže da su ga zvali „Gospodaru“ (Luka 8:24). Pri Isusovom preobraženju, Matej kaže da je Petar oslovio Isusa sa „Gospodaru“ (Matej 17:4); Marko kaže da ga je oslovio rečju „Rabin“ (Marko 9:5); Luka kaže da je upotrebio reč „Gospodar“ (Luka 9:33).

Nijedan pisac Novog zaveta ne oslikava ovo priznanje da je Isus Gospodar bolje nego Pavle. U svojih deset poslanica, Pavle primenjuje reč „Gospodar“ kada opisuje Isusa skoro 230 puta, a naziva ga „Sinom Gospodnjim“ 17 puta. Gospodarska pozicija Isusa Hrista je bez sumnje dominantna tema u Pavlovoj hristologiji.

Međutim, za razliku od drugih autora Novog zaveta, Pavle primenjuje titulu „Gospodar“ (gr. *kurios*) samo na Isusu i, samim tim, nikad na Ocu. Za njega, Bog je „Otac“ a Isus je „Gospodar“. Na primer, Pavle piše da „postoji jedan Bog, Otac ... i jedan Gospod Isus Hrist“ (1. Korinćanima 8:6).

Pavle, kao što je to slučaj sa mnogim drugim ranim hrišćanima, ponekad proklamuje Isusovu poziciju Gospodara u svojim jevanđelijskim porukama. Na primer, kada je, strahom pogođen, čuvar filipijskog zatvora upitao zatočene apostole Pavla i Sila „Gospodo! Šta mi treba činiti da se spasem?“, oni su rekli: „Veruj Gospoda Isusa Hrista i spašćeš se ti i sav dom tvoj“ (Dela apostolska 16:31). Pavle je pisao hrišćanima u Rimu: „ako priznaješ ustima svojim da je Isus Gospod, i veruješ u srcu svom da Ga Bog podiže iz mrtvih, bićeš spasen.“

Međutim, šta su Pavle i ovi rani hrišćani podrazumevali pod tim kada su tvrdili da je Isus Gospod? Nisu ništa drugo mislili osim toga da Isusa treba poštovati, slušati njegove instrukcije kada je pravednost u pitanju. Samo ako do određene mere slušamo Isusova učenja o načinu življenja, možemo istinski da tvrdimo da je on Gospod u našim životima.

Mnogi tradicionalisti (oni koji veruju da je Isus Bog) ne misle tako. Oni tvrde da to što je u Novom zavetu Isus oslovljavan rečju „Gospod“ ima opsežnije značenje. Oni tvrde da ova reč ukazuje na to da je on Gospod zbog toga što je u Septuaginti postojala praksa da se reč *kurios* prevodi hebrejskom rečju „YHWH“ (JHVH), što predstavlja Božije ime (2. Mojsijeva 3:13-16), i to na preko 6000 mesta. 1963. godine Oscar Cullmann je tvrdio da upotreba imena „Bog (*theos*) za Isusa ne predstavlja

veću čast od toga kada bismo za isto upotreбили nenadmašnu reč koja glasi *kyrios*“. Autoriteti se sada slažu da kopije Septuaginte iz prvog veka ove ere, Božije ime ne menjaju drugim rečima. 1978. godine, George Howard je bio u pravu kada je objasnio:

Nedavna otkrića u Egiptu i Judejskoj pustinji pokazuju da u prehršćanskoj grčkoj Bibliji tetragram nikada nije bio predstavljen surogatnim *kyrios* i kao takav obično je ostavljen nepreveden. Reprodukovan je u vidu arhaično-hebrejskih ili četvrtastih aramejskih slova ili u transkribovanom obliku ΙΑΩ. Običaj da se božansko ime u pisanom obliku zameni rečju *kyrios*, kao što se to može videti u hrišćanskim kopijama Septuaginte, predstavlja hrišćansku inovaciju koja ni na koji način ne oslikava izgled Biblije koju su pisci Novog zaveta koristili ... Rana crkva je bila naviknuta da vidi hebrejsku reč יהוה napisanu u svom grčkom Starom zavetu a ne njen surogat *kyrios*.

Zapravo, jevrejske kopije Septuaginte konzistentno zamenjuju *kyrios* sa YHWH!

Štaviše, Pavle u svojim pismima ne pruža nikakav dokaz da njegova primena reči *kyrios* na Isusa predstavlja zamenu za YHWH, i nema dokaza da želi da kaže da je Isus Jahve. James Dunn kaže o „Gospodu” u Pavlovim pismima: „*kyrios* ne predstavlja način identifikovanja Isusa sa Bogom u tolikoj meri, već, ako išta, ta reč više predstavlja način razlikovanja Isusa od Boga.”

U jednom od svojih pisama, Pavle citira himnu koju neki tradicionalisti vide kao podršku svog verovanja da je Isus Bog. Tu o Isusu piše: „Zato i Bog Njega povisi, i darova Mu ime koje je veće od svakog imena. Da se u ime Isusovo pokloni svako koleno onih koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom; I svaki jezik da prizna da je Gospod Isus Hristos na slavu Boga Oca” (Filipljanima 2:9-11; uporedi Isaija 45:23). Ovi tradicionalisti tvrde da se prvo pojavljivanje „imena” odnosi na

„Gospoda” (*kurios*) kao to da označava Isusa Bogom usled prakse u Septuaginti o kojoj smo maločas govorili.

Nasuprot tome, „Gospod” je titula a ne ime. Ni „Gospodar” nije ime Boga, koje je JHVH. „Ime” o kojem je ovde reč se verovatno odnosi na Isusa.

Da sumiramo, Novi zavet svedoči o ranim hrišćanima koji su Isusa zvali „Gospod” i to ne predstavlja ništa više do njihovo prihvatanje toga da je njemu Bog dao autoritet da vlada i njihovo dobrovoljno prepuštanje njemu da upravlja njima. I Pavle, premijerni zagovornik hristologije o Gospodstvu u Novom zavetu, ne daje dokaz o tome da izjednačuje reči „Gospod” i „Bog”.

14. Da li je Isus Bog zato što je opraštao grehove?

U starom dobu, rabini i grčki teistički filozofi propovedali su o tome da Bog poseduje određena prava koja pripadaju samo njemu. Judaizam je tvrdio da jedno od njih jeste opraštanje grehova. Judaizam je čak utvrdio da Mesija nema taj autoritet da oprašta grehove u ovom krajnjem smislu.

Mnogi hrišćani su takođe verovali da opraštanje grehova predstavlja pravo koje pripada samo Bogu. Samim tim, oni su uveravali u to da ti slučajevi koji su zabeleženi u Evandeljima Novog zaveta, kada je Isus verbalno opraštao grehove koji nisu počinjeni protiv njega, svedoče o tome da je on bio Bog.

Samo Luka govori o jednom takvom događaju. Žena loše reputacije je pomazala Isusova stopala parfemom dok je u isto vreme plakala na sav glas (Luka 7:36-50). Onda je Isus rekao njoj: „Tvoji gresi su oprošteni“ (stih 48). Oni koji su bili prisutni upitali su se: „Ko je ovaj čovek što oprašta grehe?“ (stih 49). Verovali su da to može samo Bog.

Sva tri sinoptička Evandelja govore o još jednom sličnom događaju a ovi izveštaji su detaljnije oformljeni. U ovoj epizodi, Isus je podučavao u kući punoj ljudi kada su paraličara zajedno sa krevetom spustili kroz krov (Matej 9:1; Marko 2:1-12; Luka 5:17-26). Marko kaže da je Isus odmah nakon što je video njihovu veru rekao paraličaru da su mu svi gresi oprošteni. Ali neki od pisara su sedeli i razmišljali zašto ovaj čovek govori ovako, ko osim Boga može grehove da oprosti. Odmah nakon toga, svestan šta su oni razmišljali u srcima svojim rekao im je: Što tako pomišljate u srcima svojim? Šta je lakše? Reći uzetome: Opraštaju ti se gresi, ili reći: Ustani i uzmi odar svoj, i hodi? No da znate da vlast ima Sin čovečji na zemlji opraštati grehe, (reče uzetome). Tebi govorim: ustani i uzmi odar svoj, i idi doma. I usta odmah, i uzevši odar izađe pred svima tako da se svi divljahu i hvaljahu Boga“ (Marko 2:5-12).

Samim tim, ovi pisari, koji su navodno bili eksperti Mojsijevog zakona (Tora), optužili su Isusa za bogohuljenje, jer su mislili da hoće da prisvoji pravo koje može samo Bog da ima. U Tori, vređanje Božijeg dostojanstva predstavlja prvu osnovu za bogohuljenje. U Tori se zahtevala smrtna kazna za to (3. Mojsijeva 24:15-16; isto 4. Mojsijeva 15:30-31).

Bez ikakve sumnje Isus je postavio ovo pitanje zarad koristi grupe ljudi. Ovi ljudi bi znali za tradicionalno rezonovanje pisara. Uobičajeni odgovor na Isusovo pitanje bi bilo da je nemoguće za bilo koga da izleči čoveka sa paralizom ali ukoliko ga je Isus izlečio, onda to znači da on ima autoritet i da oprosti grehove.

Nakon toga, jednom drugom prilikom, Isus je tvrdio da ima pravo da sudi na sudnji dan (Matej 16:27; 25:31-46). Jednom je izjavio da „Otac ne sudi nikome, nego sav sud daje Sinu“ (Jovan 5:22). Naravno da takav autoritet podrazumeva i pravo da taj posao obavi neposredno pre sudnjega dana, kao kada je paralizovan čovek donesen njemu.

Bog je delegirao autoritet opraštanja grehova u krajnjem smislu i drugima osim Isusa. I kada je to činio, primaoci ovog autoriteta nisu bili viđeni kao Bogovi. Najbolji primer iz Starog zaveta jeste kada se navodi „anđeo Gospodnji“. Bog je davao instrukcije stanovnicima Izraela koje se odnose na glavnog anđela Izraela „Evo, ja šaljem anđela svog pred tobom da te čuva na putu, i da te odvede na mesto koje sam ti pripravio. Čuvaj ga se, i slušaj ga, nemoj da ga rasrdiš, jer vam neće oprostiti greh, jer je moje ime u njemu (2. Mojsijeva 23:20-21). Ovaj „anđeo“ sigurno nije bio Bog već Njegov zastupnik.

Štaviše, kada je Petar proklamovao da je Isus sada Hrist, Sin Božiji, Isus mu je rekao: „A i ja ti kažem: ti si Petar, i na ovom kamenu sazidaću crkvu svoju, i vrata paklena neće je nadvladati. I daću ti ključeve od carstva nebeskog: i šta svežeš na zemlji biće svezano na nebesima, i šta razrešiš na zemlji biće razrešeno na nebesima“ (Matej 16:18-19). Ovde je Isus upotrebio reč *nebesa* kao zamenu za Boga, što znači da je Bog to odobrio.

Drugi put kada se ovo desilo, Isus je bio precizniji. Izgleda da su sada uključeni, među drugim stvarima i opraštanje grehova kao i odbijanje da ih oprosti sazivajući sud iz raja. Matej beleži da je isto obećanje Isus dao u smislu opraštanja (Matej 18:15-17; 21-35).

Isus je ovo učinio još jasnijim tokom jednog od svojih pojavljivanja nakon vaskrsnuća. U pitanju je trenutak kada je na misteriozan način udahnuo sveti Duh u svoje učenike. Tom prilikom im je rekao: „Kojima oprostite grehe, oprostiće im se; i kojima zadržite, zadržaće se“ (Jovan 20:23). R. E. Brown to parafrazira na sledeći način: „Kada čoveku oprostite grehove, u tom trenutku Bog oprašta te grehove i oni ostaju oprošteni.“ Ovo darovanje svetog Duha i Isusova tvrdnja o posedovanju ovlašćenja da oprašta grehove predstavlja prenos ove božanske moći i autoritet sa Isusa na svoje učenike. Rezultat, naravno, predstavlja nastavljanje Isusove službe od strane crkve nakon što se on popeo u raj.

Stoga, mora se doneti zaključak da ukoliko Bog podari nekome pravo da oprašta grehove kako anđelima tako i ljudima, to ne znači da je ta osoba Bog. Isus, koji poseduje ovlašćenje da oprašta grehove, ne mora da bude Bog. Čak ni Isusovo pravo da oprašta grehe na Sudnji dan ne ukazuje na to da je on Bog. Pošto ovo pravo nije urođeno kod Isusa, već mu je Otac dodelio isto (Jovan 5:22, 27; 8:16), dolazimo do toga da je Isus uvek bio podređen Bogu i samim tim nije mogao biti Bog.

15. Da li je Isus Bog iako ne zna vreme svog povratka?

Tradicionalni hrišćani veruju da je Isus iz Nazareta Bog. Uglavnom, oni veruju da je Bog sveznajući, da zna sve pa čak i šta će se desiti u budućnosti. Međutim, Isus je rekao svojim apostolima da će biti ubijen, da će se dići iz mrtvih, otići u raj i u jednom trenutku vratiti na zemlju, dodavši da ne zna kada će taj dan biti. Ukoliko je Isus bio Bog, kako je on mogao da ne zna datum svog povratka ako je Otac znao?

Kao bivši trijadolog, ja sam verovao da je Isus bio i da jeste Bog. Ali sam to počeo da dovodim u pitanje, jer sam u Bibliji pročitao da je on rekao da ne zna datum svog povratka. To me je navelo da krenem u ozbiljno ispitivanje Isusovog identiteta koje me je dovelo do sadašnjeg verovanja da Isus nije ništa drugo do natprirodno rođen i bezgrešan čovek. Šta nam ovo govori?

Ubrzo nakon Isusove smrti i vaskrsnuća, on je svoje apostole podučavao o budućnosti, kao i o kraju sveta. Tom prilikom je rekao: „A o danu tom i času niko ne zna, ni anđeli nebeski, do Otac moj sam” (Matej 24:36; Marko 13:32). Izgovorivši to, pokrenuo je dugotrajnu debatu među učenjacima.

Crkveni oci su imali podeljena mišljenja u vezi sa ovim Isusovim rečima. Irinej, najpoštovaniji teolog drugog veka, suprostavljao se grčkoj religijskoj filozofiji više od bilo kog drugog crkvenog oca. On je naglasak stavljao na savršenstvo božanstva uveravajući da vrhunsko savršenstvo čini apsolutno znanje koje uključuje potpuno znanje o budućnosti. Poput svih ostalih apologetskih crkvenih očeva drugog i trećeg veka, Irinej je verovao da je Isus Bog sa određenim kvalifikacijama. O Bogu Ocu je rekao: „Bog ima nadmoć nad svim ostalim stvarima” pa čak i nad Isusom, i nadmašio ga je što se znanja tiče. Stoga, Irinej je verovao da je Isus Bog ali u manjoj meri nego što je to bio Otac.

Atanazije, crkveni otac četvrtog veka nije se slagao sa ovim, kao i svi crkveni oci koji su došli posle njega. On je zastupao maksimalističko mišljenje u vezi sa Isusovim predviđanjem da samim tim što je on bio „sam Bog” u svakom smislu, on mora da je znao dan svog povratka. Zapravo, Isus nije posedovao to znanje dok je bio u ljudskom obličju ali je to znao u božanskom.

Postojala su i druga mišljenja. Toma Akvinski i mnogi drugi crkveni teolozi predlagali su da je Isus rekao ove reči praveći se da ne zna. Avgustin je zastupao mišljenje da Otac nije želeo da Isus zna kada će taj trenutak doći. Međutim ovakvo viđenje ne rešava problem koji stvara osporavanje Isusove navodno potpune božanske prirode.

U poslednjih nekoliko vekova, učenjaci su predložili nešto što se zove „kenosis teorija” namenjena da reši ovaj i druge probleme. Ona ističe to da u trenutku Isusove inkarnacije on je ostavio po strani i odlučio da ne koristi neke od svojih božanskih atributa, kao što je predviđanje budućnosti. Ali u drugoj polovini dvadesetog veka, neki učenjaci nisu podržavali ovu tačku gledišta, jer ukoliko je ostavio po strani i nije koristio deo svoje božanske prirode, on mora da je bio na nižoj poziciji od apsolutnog Boga.

I egzegeza o dve prirode i ova kenosis teorija nisu bazirane na Bibliji i nisu teološki i antropološki čvrste. One dovode do toga da izgleda kao da je Isus bio neiskren ili možda šizofrenik – kada je govorio da ne zna nešto što je zapravo znao – i samim tim bacaju ljagu na njegov karakter.

Dakle, rimokatolički crkveni teolozi su se čvrsto držali maksimalističkog viđenja koje se tiče Isusovog znanja o budućnosti sve do sredine XX veka. Nakon toga, njihov prestižni document *Bible et christologie*, priznaje i odobrava to da su katolički učenjaci „nedavno iznova ispitali „znanje” Hristovo i razvoj njegove ličnosti.”

Jedan takav učenjak je bio R.E. Brown. Magazin Time ga je imenovao najvećim svetskim katoličkim istraživačem Biblije. On je verovao da je Isus bio Bog i dosta toga napisao na temu Isusovog znanja. On insistira na tome da je zemaljski Isus imao ograničeno znanje o budućnosti i drugim stvarima. Brown priznaje da oni koji dođu do zaključka do kog je on došao, da Isus nije sveznajući, sebe izlažu optužbama da „poriču božansku prirodu Isusa”, što on odbija. On posmatra stanje u svojoj crkvi, „Ne znamo ni za jednu izjavu crkve koja brani interpretaciju stiha 13:32 Evanđelja po Marku u bukvalnom smislu.”

Tu stoji da je Isus kao celokupna osoba nije znao vreme svog drugog dolaska. Brown kasnije dodaje „Važno je naglasiti to da ne postoji crkvena dogma koja se tiče obima Isusovog znanja ... Crkva ... nije autoritativno odgovorila na istorijsko pitanje poput ovog kog mi postavljamo: Koliko je toga Isus znao tokom svog života?” 1994. godine Brown je izneo svoje mišljenje: „Teološka klima se promenila, veoma istaknuti rimokatolički teolozi sada dozvoljavaju to da su postojala ograničenja u Isusovom znanju.”

Ben Witherington objašnjava: „ovaj odnos između Oca i sina ne podrazumeva to da sin zna sve što zna Otac ... Isusova posebna i jedinstvena komunikacija sa Bogom ne uključuje poznavanje svake istine ili tajne koju bi mu Bog otkrio.”

A.N.S. Lane navodi da je Isus „podučavao svojim vrhovnim autoritetom i manifestovao vrhovno znanje, ali, nijedno od ova dva se ne može poistovetiti sa sveznanjem. Afirmacija sveznanja istorijskog Isusa ne poseduje biblijsku osnovu i zaista se suprotstavlja učenjima prikazanim u Evanđeljima ... umanjuje njegovu istinsku ljudskost koja je data u Svetom pismu. Teško je videti na koji način jedan sveznajući čovek može biti zaista stavljen u iskušenje da uradi nešto što zna da ne bi trebalo da uradi ... Ali Novi zavet ni na jednom mestu ne bazira autoritet i pouzdanost Isusovog podučavanja na njegovom sveznanju. Zaista, ono suprotno je potvrđeno, Isusovo predavanje nije njegovo već njegovog Oca.

Trebalo bi doneti zaključak da je Isus imao natprirodno znanje kad god mu je Otac otkrio isto, a onda kada ga nije posedovao, to je bilo zato što mu Otac to znanje nije otkrio.

Da zaključimo, Isusovo znanje je bilo ograničeno, Otac ima veće znanje od Sina i Otac je suštinski superiorniji u odnosu na Sina pa samim tim Isus nije Bog.

16. Da li je Isus priznao Sanhedinu da je Bog?

Hrišćani su uglavnom verovali da je jevrejski Sanhedrin (Sud) optužio Isusa iz Nazareta, jer je tvrdio da je Bog i da je iz tog razloga istog osudio da je hulio Boga pa samim tim i treba da umre. Međutim, prema jevanđeljima Novog zaveta, ovo verovanje je pogrešno. Pred kraj Isusove javne službe, pisari i Fariseji su mu stalno postavljali pitanja u vezi sa njegovim učenjima. Hteli su da „Ga uhvate u reči da Ga predaju poglavarima i vlasti sudijinoj“ (Luka 20:20).

Matej otkriva jevrejski motiv koji se krije iza zarobljavanja Isusa i suđenja istom od strane 71 sudije Sanhedrina. On kaže da je Pontije Pilat, rimski prokurator Judeje, „znaše da su Ga iz zavisti predali“ (Matej 27:18).

Sva četiri jevanđelja Novog zaveta pružaju dosta detalja o ispitivanju Isusa od strane Sanhedrina. Ove sudije su ga ispitivale čitavu noć u pokušaju da ga na formalni način osude. Oni su zaista želeli da otkriju da je Isus počinio krivično delo u skladu sa Rimskim zakonom; i da ukoliko to nije počinio, onda je svakako počinio religijsko bogohuljenje na osnovu Tore (set zakona sa Sinajia).

Tokom druge polovine XX veka, mnogi naučnici su vršili detaljna istraživanja toga da li je Sanhedrin počinio zakonske neregularnosti prilikom suđenja Isusu i da li su beleške o tom suđenju koje stoje u Novom zavetu istorijski autentične. Postoji verovatnoća da u pitanju nije bilo suđenje, već saslušanje. David Catchpole je došao do zaključka: „debatu oko nelegalnosti bi trebalo smatrati bezizlaznom“, i ne može se dokazati to da su detalji u Novom zavetu netačni.

Ispitivanje Isusa od strane Sanhedrina dovelo je samo do sukoba svedoka, što je prouzrokovalo netačno i nekonzistentno svedočenje. Ovi svedoci su jedino mogli da dovedu do netačnih optužbi u vezi sa tim da je Isus pretio da će uništiti jerusalemski hram (Matej 26:59-61; Marko 14:55-59).

Ponekad, kada je Isus držao predavanje grupama ljudi, oni su se pitali ko je on zapravo, i da li je on obećani izraelski Mesija (Jovan 6:14-15; 7:40-41; 8:25; 10:24). Kao posledica toga, prvosveštenik Kajafa je od Isusa zahtevao nedvosmislen odgovor na pitanje o njegovom identitetu. Po Mateju, Kajafa je rekao: „Zaklinjem te živim Bogom da nam kažeš jesi li ti Hristos sin Božji?” (Matej 26:63).

Isus je Kajafi odgovorio na donekle nejasno, ali pak potvrdno: „Ti kaza” (Matej 26:63). Zatim je dodao: „Ali ja vam kažem: odsele ćete videti Sina čovečijeg gde sedi s desne strane sile i ide na oblacima nebeskim” (stih 64). Ovaj dodatak predstavlja jasno samoodređenje kao i „Sin čovečiji” u Danilu 7:13-14 i „Gospod” u Psalam 110:1, dok su Jevreji ovo poslednje protumačili kao Mesija. Prvi put, Isus je nedvosmisleno javno tvrdio da je Mesija Sin Božiji i Sin Čovečiji. To je najtemeljnije samo-identifikovanje koja je ikada izneo. U potpunosti je otkrio ko je on zapravo, međutim, nije rekao da je Bog. Naprotiv, napravio je razliku između sebe i Boga i uverio da će ga u budućnosti Bog osloboditi optužbi.

Prvosveštenik je zatim pokrenuo dugo održavanu tradiciju, pocepao je svoju odoru što simbolički predstavlja žaljenje i optužio Isusa za bogohuljenje. Sanhredin se složio. Razlog zbog koga su mnogi hrišćani mislili da je ovde Isus tvrdio da jeste Bog jeste taj što je priznao da je Sin Božiji. Ali oni su pogrešno razumeli biblijsku upotrebu ovog izraza. U Starom zavetu on se ne odnosi samo na obećanog Mesiju već i na anđele, pobožne ljude, kraljeve Izraela, pa čak i na izraelsku naciju. Jevreji su pravilno razumeli da to što je Mesija Sin Božiji, kao u Psalmima 2:7, 2:12 ne znači ništa drugo do neprikosnovenu, posebnu vezu koja postoji između njega i Boga. A prvosveštenik je verovatno povezao ova dva izraza, jer su oni kod Jevreja bili sinonimi.

Crkveni oci su naknadno mislili da je Isus Bog, jer je bio Sin Božiji. Ali su imali tendenciju da budu antisemitski nastrojani, i samim tim su ignorisali to na šta su Jevreji mislili. Mnogi crkveni oci su bili pod uticajem grčke mešavine religije i filozofije. Grčka mitologija sadrži mnogo bogova

i sinova božijih, za neke od njih se veruje da su stvoreni i putem ljudskog odnosa. Crkveni oci su greškom primenili grčku metafiziku. Oni su shvatali da to što Bog ima jedinstvenog Sina ima sličnosti sa tim kao kad čovek ima sina. Pošto je čovekov sin postao čovek poput njega samog, oni su iz toga izveli to da Božiji Sin mora da bude Bog. Najvažnije je to što ni svedoci a ni članovi Sanhedrina nisu Isusa optužili zato što je tvrdio da je Bog. Jevreji su za to optužili Isusa dva puta u njegovoj karijeri, ali oba puta je negirao optužbe (Jovan 5.16-47; 10.30-38). Očigledno je da su oni prihvatili njegovo negiranje.

John A. T. Robinson sa pravom tvrdi da, ukoliko je Isus ikada tvrdio da je Bog, „nije bilo shvatljivo ... to da se ova optužba nije javila među ostalima na suđenju, gde je najgore što se može reći za njega upravo to što je tvrdio da je Božiji sin.” Pošto članovi Sanhedrina nisu mislili da je Isus hulio Boga time što je priznao da je Sin Božiji, zaista je komplikovano pokušati razumeti razlog zašto su ga za to optužili. Dva zakona koja se tiču bogohuljenja u Starom zavetu tiču se prokleti Boga izazovno dejstvo istom na bilo koji drugi način (3. Mojsijeva 24:15-16; 4. Mojsijeva 15:30-31).

Bruce Corley nas informiše da je Judaizam protumačio ova dva zakona Tore u vezi sa bogohuljenjem tako da mu je pridao „veći značaj u novozavetnom periodu ... Bogohuljenje se odnosilo na dela ili reči koja ruše Božiju moć ili veličanstvo, ili na prisvajanje prava koja samo Bogu mogu da pripadaju.” Štaviše, Jevreji nikada nisu shvatali da su ti mesijanski uljezi, kojih je bilo mnogo, hulili Boga. Judaizam je jedino optuživao takve pretvarače da su jeretici, što je manje uvredljivo. N.T.Wright objašnjava da „kada neko prizna da je Mesija ne predstavlja huljenje na Boga, jer samo po sebi ne predstavlja uvredu Jahve”.

Isusova tvrdnja da je Sin Čovečji u Danijelu 7:13-14 i „Gospod” u Psalamu 110:1 podrazumeva veći autoritet nego što ga ove sudije poseduju. Usled zavisti, oni su svoj konflikt sa Isusom sveli na lični nivo. Dakle, izgleda da su doneli zaključak da im je Isus prkosio – njima, sudu odobrenom od strane Boga – i samim tim da je prkosio Bogu.

17. Da li je Isus Bog zato što je vaskrsao?

Sva četiri Evanđelja se završavaju opisom Isusovog telesnog vaskrsenja i time što njegovi učenici pronalaze prazan grob. Svi ovi opisi su dovedeni u odnos sa nekoliko Isusovih pojava posle vaskrsnuća koje su se dogodile u periodu od 40 narednih dana, kada su ga njegovi učenici bukvalno videli i dodirnuli, a zatim pričali, jeli i pili sa njim (Matej 28:9; Luka 24:39-43; Dela 10:40-41; Jovan 20:27; 21:15).

Uprkos teškoćama koje se javljaju prilikom usklađivanja ovih izveštaja kako bi se pružila istorijska slika, Isusovo vaskrsnuće je bilo toliko ključno za razvoj hrišćanstva. C.H. Dodd kaže da je to ključno verovanje oko koga je sama crkva rasla, i bez čega ne bi bilo ni crkve a ni Evanđelja. William Lane Craig, autoritet po pitanju Isusovog vaskrsnuća, objašnjava da se „poreklo hrišćanstva samim tim oslanja na verovanje ranih učenika da je Bog digao Isusa iz mrtvih”.

Mnogi hrišćani i njihovi najpoznatiji autori tvrde da Isusovo vaskrsnuće ukazuje na to da on jeste Bog. Paul Little kaže: „Isusova vrhovna akreditiva koja daje autentičnost njegovoj tvrdnji da je Bog jeste upravo njegovo vaskrsnuće.” Lee Strobel uverava da je „prazan grob ultimativno najbolji prikaz Isusove tvrdnje da je Bog ... najbolji dokaz Isusovog božanskog identiteta.” Alister McGrath insistira na tome da je „centralna i odlučujuća hrišćanska doktrina o božanskoj prirodi Isusa Hrista bazirana na njegovom vaskrsnuću.” Oni koji ovakve stvari govore, obično to rade arbitrarno i ne pružaju nikakvu racionalnu osnovu niti biblijsku podršku.

Najsavremeniji, tradicionalistički nastrojani učenjaci neće se složiti sa ovim ekstremnim mišljenjem (tradicionalista je osoba koja veruje da je Isus Bog). Vodeći istraživač tematike u vezi sa Isusom, N.T. Wright navodi to da je često pogrešno shvatanje upravo ono da Isusovo vaskrsnuće dokazuje njegov božanski status. O judaizmu u Isusovo vreme on kaže: „Vaskrsnuće je ono što je trebalo da se desi svim mrtvima, ili bar svim

pravičnim mrtvima, i nije bilo ni nagoveštaja toga da bi vaskrsnuće moralo da podrazumeva božanski status.” Dodaje: „Kada Novi zavet predvidi vaskrsnuće svih onih koji pripadaju Isusu, ne postoji predlog da će oni pri tom postati božanski ili biti prikazani kao isti. Jasno je da se samim tim vaskrsnuće ne može uzeti kao dokaz božanskog statusa Isusa, ukoliko bi moglo, previše toga bi dokazalo. Prekomerno jednostavna apologetska strategija sa kojom se čovek ponekad susreće („on je dignut iz mrtvih, samim tim on predstavlja drugu osobu u Trojstvu”) nema smisao.

Rani jevrejski hrišćani propovedali su o tome da Isusov prazan grob i pojavljivanja posle vaskrsnuća potvrđuju to da je pred Bogom pravedan. Zatim su ovo uzeli kao dokaz toga da je on bio Hrist, Sin Božiji, ali ne da je bio Bog (Dela 2:31, 36; Rimljanima 1:4). Ove pozitivne maksime činile su srž njihove poruke. Wright ovu vezu naziva „ključnim potezom u ranoj hristologiji.” James Dunn donosi zaključak: „Verovanje da je Bog digao Isusa iz mrtvih ima, ako išta, veći fundamentalni značaj za hrišćansku veru od verovanja u Isusa kao Sina Božijeg.”

Dunn je ovo izjavio jer se većina hrišćana razlikovala od ranih hrišćana, kao što je to prikazano u Novom zavetu, po verovanju u to da li Isusov status Sina Božijeg ukazuje na to da je on bio Bog. Oni uveravaju sebe da je Isus večno preegzistirao kao Bog, jer je bio ontološki Logos-Sin Božiji i da je postao čovek. Oni „inkanacijom” zovu pojavu prilikom koje čovek postaje Bog, što bukvalno znači „otelotvorenje”. Međutim, Novi zavet uporno identifikuje Isusa kao Sina Božijeg a da pri tom ne sugerise to da ovaj status podrazumeva to da je on bio Bog. Dunn smatra da je Isusovo vaskrsnuće važnije od njegove inkarnacije.

Knjiga Dela apostolskih u Novom zavetu otkriva to da su Isusovi apostoli od njegovog vaskrsnuća načinili glavni kamen temeljac njihove vere kao i sopstvenu evanđelističku poruku. Oni nikada nisu propovedali to da je Isus bio Bog, već da je Bog digao Isusa iz mrtvih (Dela 2:24, 32; 3:15, 26; 4:10; 5:30; 10:40). Uprkos onome što Isus kaže u stihovima 10:15-18 Evanđelja po Jovanu, da mu je Bog dao ovlašćenje (autoritet) da

„dušu svoju polaže da je opet uzima”, rani hrišćani nikada nisu propovedali o tome da je Isus zapravo sam sebe digao iz mrtvih. Zapravo, Isusovo vaskrsnuće je zavisilo od Oca nebeskog a ova zavisnost dalje ukazuje na to da Isus nije bio Bog. Ponekada, njegovi apostoli pominju to da je bilo očevidaca vaskrsnuća Isusovog (npr. Luka 1:2; Dela 1:8; 2:32; 3:15; 10:39-41; 1. Jovananova 1:1-3).

Crkveni oci, koji su došli kasnije, uglavnom su preokrenuli ovu poruku. Oni su uveravali da je osnov hrišćanske vere inkarnacija, to što je Bog postao čovek Isus, tako da je Isus bio i jeste Bog. Samim tim, Isusovo vaskrsnuće su načinili elementom koji u njihovoj poruci ima sekundarno mesto. Oni su shvatili to tako da Isus kao Bog predstavlja najvažniji element u hrišćanskoj veri a ne njegovo vaskrsnuće, jer ono ne svedoči o tome da je on bio Bog.

Nijedan autor Novog zaveta nikada ne ukazuje na to da Isusovo vaskrsnuće, odlazak u raj, niti njegov boravak tamo rezultira nekom vrstom *deifikacije* istog, niti na ponovno zauzimanje ili aktivaciju božanstva ili bilo kakvih božanskih atributa, kao kad bi namera bila da se postigne usklađivanje sa kasnijom crkvenom dogmom da je Isus bio „Sam Bog od Samog Boga”. Ne postoji biblijski dokaz koji sugerise da se suština posle-Uskršnjeg Isusa išta razlikuje od onog pre-Uskršnjeg Isusa. Jedina razlika leži u tome da je pre-Uskršnji Isus imao (fizičko) telo koje je bilo smrtničko, dok je posle-Uskršnji Isus imao vaskrslo, (duhovno) telo koje je bilo uzdignuto, besmrtno i večno.

Da zaključimo, Isusovo vaskrsnuće ukazuje na njegovu zavisnost od Boga što uvek potvrđuje to da on nije Bog, jer se Isus nije samostalno digao iz mrtvih. To se desilo iz razloga što je jedan i jedini Svemoćni Bog ostvario svoju volju kroz svog poslušnog Sina uz pomoć svetog Duha.

18. Isus nije Bog – Biblijski stihovi

Skoro svi hrišćani veruju da je Isus bio i jeste Bog. To je ono o čemu nas je institucionalna crkva uvek podučavala. Hrišćani misle da se ova dogma oslanja na Bibliju. Međutim, ne postoji nijedan jedini biblijski stih u kome nedvosmisleno stoji to da „Isus jeste Bog“, niti išta slično. Štaviše, u Evanđeljima Novog zaveta Isus nigde ne identifikuje sebe kao Boga. Zapravo, postoji mnogo biblijskih stihova koji ukazuju na to da Isus ne može biti Bog time što u njima stoji to da samo Otac može biti Bog ili time što se u njima pravi razlika između Isusa i Boga. Tri neoboriva teksta u Novom zavetu ukazuju na obe ove činjenice.

Pre svih tu je jedna Isusova izjava zabeležena samo u Evanđelju po Jovanu. Odigrava se u vreme Poslednje večere, neposredno pre nego što je uhapšen i razapnut. Molio se svojim učenicima govoreći im „A ovo je život večni da poznaju Tebe jedinog istinitog Boga, i koga si poslao Isusa Hrista“ (Jovan 17:3). Dakle, Isus govori Ocu da on jeste jedini pravi Bog i zatim pravi razliku između sebe i tog jednog Boga. Obe ove činjenice jasno govore o tome da sam Isus ne može takođe biti Bog.

I druga dva puta Jovanov Isus je identifikovao Oca kao jedinog Boga. Pre toga, svojim jevrejskim protivnicima je rekao da je Otac „jedini Bog“ (Jovan 5:44). I ponovo, na Poslednjoj večeri, Isus je napravio razliku između sebe i ovog jedinog Boga time što je zapovedio svojim učenicima da veruju u Boga i u njega (Jovan 14:1).

Druga dva pasusa Novog zaveta koji su neoborivo ustanovili to da je samo Otac Bog i koji prave razliku između Isusa i Boga jesu Pavlova pisma. On piše korintskoj crkvi „nema drugog Boga osim jednog ... Ali mi imamo samo jednog Boga Oca, od kog je sve, i mi u Njemu, i jednog Gospoda Isusa Hrista, kroz kog je sve, i mi kroz Njega“ (1.Korinćanima 8:4, 6). Na ovom mestu, Pavle jasno izjavljuje da za hrišćane postoji jedan Bog, Otac, i nijedan drugi, tako da Isus nije Bog.

Mnogi tradicionalistički nastrojeni učenjaci citiraju ovaj pasus kako bi pružili podršku tome da je Isus preegzistirao, pa samim tim i doneli zaključak da je on bio Bog. Tom prilikom, oni često ignorišu ovu duplu izjavu da je on jedini, jedan Bog, Otac. Čak iako bi Isus preegzistirao, to nije dokaz da je bio Bog. Judaizam Drugog hrama smatra da su neki pravični ljudi *preegzistirali* (u jevrejskom smislu, tj. predviđen ili predodređen) a Jevreji nisu doneli zaključak da je takva vrsta preegzistencije zapravo značila da su oni bili bogovi.

Treći neoboriv novozavetni tekst koji je ustanovio da postoji Bog, koji je Otac, i koji pravi razliku između Isusa i Boga, nalazi se u Pavlovom pismu Efescima. On piše: „Jedno telo, jedan duh, kao što ste i pozvani u jednoj nadi zvanja svog. Jedan Gospod, jedna vera, jedno krštenje, Jedan Bog i Otac svih, koji je nad svima, i kroza sve, i u svima nama“ (Efescima 4:4-6). Ovde, Pavle implicitno identifikuje Isusa Hrista kao „jednog Gospoda“ i pravi razliku između njega i „jednog Boga“ koga on naziva Ocem. Pavle je jedinstveni autor novozavetne literature po tome što isključivo i konzistentno naziva Isusa „Gospodom“ a Oca „Bogom“. Samim tim, on nikada Isusa ne naziva Bogom.

Dakle, ova tri novozavetna pasusa – Jovan 17.3; 1. Korinćanima 8:4, 6 i Efescima 4:4, 6 – su bez sumnje ustanovili to da je jedino Otac Bog, pa samim tim Isus ne može biti Bog. Jedan od mnogih drugih pasusa u Novom zavetu koji potvrđuju to da Isus nije Bog jeste njegov susret sa bogatim mladim vladarom. Ovaj čovek je iskreno upitao Isusa: „Učitelju blagi! Šta mi treba činiti da dobijem život večni?“ A Isus reče mu: „Što me zoveš dobrim? Niko nije dobar osim jednog Boga.“ (Marko 10:17-18; Luka 18:18-19; Matej 19:16-17).

Mnoge hrišćane je zbunjivala ova rečenica jer su mislili da Isus ovde kaže da on sam nije dobar. Međutim, u Novom zavetu često stoji to da je Isus bio toliko pravedan čovek da nikada nije zgrešio (Dela 3:14; 2. Korinćanima 5:21; Jevrejima 4:15; 7:26; 2. Petrova 2:22). Šta je onda Isus podrazumevao pod tim kada je rekao da „niko nije dobar osim Boga

jednoga“. U Starom zavetu, Judaizam a posebno helenski teizam, samo je jedan Bog smatran „dobrim“ u apsolutnom smislu. Mora da je to ono na šta je Isus mislio prilikom ovog susreta. Za ljude se moglo reći da su „dobri“ samo u izvedenom smislu, kada je Bog izvor dobrote.

Mnogi novozavetni pasusi ukazuju na to da Isus nije Bog. Na primer, Novi zavet često kazuje da je Bog poslao Isusa, da je Bog bio sa Isusom tokom njegove misije i da ga je Bog digao iz mrtvih. Petar je propovedao o „Isusu Nazarećaninu, čoveku od Boga potvrđenog među vama silama i čudesima i znacima koje učini Bog preko Njega među vama, kao što i sami znate“ (Dela 2:22). Petar je kasnije govorio o „Isusu iz Nazareta kako ga pomaza Bog Duhom Svetim i silom, koji prođe čineći dobro i isceljujući sve koje đavo beše nadvladao; jer Bog beše s njim (Dela 10:38).

U pozdravima svih deset Pavlovi novozavetnih pisama on identifikuje Boga kao Oca, i razlikuje ga od Isusa Hrista. Nijednom prilikom ne pominje sveti Duh. On obično piše: „Blagodati vam i mir od Boga Oca našeg i Gospoda Isusa Hrista.“ Ovo je dokaz koji potvrđuje da je samo Otac Bog i da Isus nije Bog. Štaviše, Biblija sadrži nekoliko stihova u kojima nedvosmisleno stoji to da je Isus imao Boga, i u većini njih stoji da je on bio Otac: „Bože moj! Bože moj! Zašto si me ostavio?“ (Matej 27:46; Marko 15:34). Na dan svog vaskrsnuća, Isus je Mariji Magdaleni rekao: „Idem k Ocu svom i Ocu vašem, i Bogu svom i Bogu vašem“ (Jovan 10:27). Tri puta apostol Pavle piše o Bogu i Ocu našem Gospodu Isusu (Hristu)“ (Rimljanima 15:6; 2. Korinćanima 1:3; 11:31; Efescima 1:17). Na kraju, nebeski Isus je citiran pet puta kako kaže „Bože moj“ (Otkrovenje 3:2, 12; 1:6).

Jedan stih koji je ovog autora naveo na postavljanje pitanja da li je Isus Bog jeste upravo Isusova rečenica u razgovoru na Maslinskoj gori u vezi sa vremenom svog povratka. Rekao je: „A o danu tom i času niko ne zna, ni anđeli nebeski, do Otac moj sam“ (Matej 24:36; Marko 13:32). Pošto Isus nije znao vreme svog povratka on nikako nije mogao biti Bog, jer je otkrio da to samo Bog Sveznajući zna.

19. Isus jeste Bog – Biblijski stihovi

Većina hrišćanskih biblijskih učenjaka tvrdi da Biblija identifikuje Isusa kao „Boga“. Međutim, ne mogu da citiraju mnogo pasusa u kojima to stoji. Reč koja u grčkom Novom zavetu označava Boga jeste *theos*, a učenjaci nekoliko ovih hristoloških pasusa nazivaju „*theos tekstovima*“.

Umereno tradicionalistički nastrojen teolog, John Macquarrie, kaže: „može da nam se učini čudnim to što je jedna takva naizgled centralna hrišćanska afirmacija, da je Isus Bog, toliko malo podržana od strane Svetog pisma da moramo da lovimo stihove i da, nakon što ih pronađemo, raspravljamo na temu toga šta oni zapravo znače“. Tradicionalista D.A. Fennema iznosi svoje posmatranje: „Većina pasusa u kojima je Isus nazvan Bogom je podmetnuto usled različitih varijanti teksta ili sintaksičke nejasnoće, usled čega se dozvoljava potpuno drugačija interpretacija pasusa.“ William Barclay objašnjava: „Upravo onda kada počnemo da ispitujemo dokaze mi nailazimo na stvarne teškoće. Dokazi nisu obimni, ali možemo zaključiti da skoro svaki put u Novom zavetu kada se Isus navodno naziva Bogom postoji bilo tekstualno kritički bilo prevodilački problem. Skoro u svakom slučaju mi treba da raspravimo na temu koje od ta dva tumačenja ili prevoda treba prihvatiti.“ On dodaje: „Jedno od pitanja u vezi sa hrišćanskom misli i jezikom koje nas najviše muči jeste da li bismo mogli direktno da Isusa oslovimo rečju Bog ili ne.“

Glavni razlog za ovu teškoću jeste taj da u doba kada su dokumenta Novog zaveta napisana, u prvom veku, Grci nisu imali znake interpunkcije, mala slova (samo su imali velika slova) i nisu čak ni imali razmake između slova. Dakle, često ne znamo na koji način gramatika ovih ključnih stihova treba da bude razmatrana. Sporni tekst može da bude samo kratka fraza ili jedna reč. Pitanje može da bude u vezi sa tim da li treba staviti zarez ili tačku na određeno mesto, ili na koji način treba shvatiti neodređenu imenicu. Gramatički problemi su kompleksni pa čak i neshvatljivi onima koji čitaju Bibliju a koji nisu poznavaoi Starogrčkog jezika.

Ova nesigurnost oko gramatike postaje očiglednija kada se ovi stihovi razmatraju u okviru novozavetnih kritika. Tradicionalista Murray Harris objašnjava: „Zanimljiva činjenica je ta da svaki od (theos=Bog) tekstova ... sadrži problem koji se može protumačiti na neki način, a većina tih problema se može protumačiti i na više načina.“ Samim tim, A.E. Harvey navodi da „Pisci Novog zaveta ... ne pokazuju tendenciju da Isusa opišu u smislu božanstva, nekoliko očiglednih izuzetaka su ili gramatički ili takstualno osporeni ili imaju objašnjenje koje ... ih dovodi u zbuñjeni okvir jevrejskog monoteizma.“

Iznenadjuće je otkriti to da, izuzev možda dva ovakva novozavetna *theos* teksta, savremeni tradicionalistički autoriteti su podjednako podeljeni oko toga da li ovi veliki *theos* pasusi nazivaju Isusa Bogom. Na primer, R.T. France navodi da se „u mnogim slučajevima očigledno direktno pripisivanje božanstva Isusu topi pod svetlom nesigurnosti u vezi sa tekstom, interpunkcijom ili sintaksom, pri čemu smo ostavljeni bez neosporenog, direktnog pripisivanja božanstva Isusu van početnih i završnih izjava Jovanovog jevanđelja (Jovan 1:1, 1:18, 20:28).“

Tradicionalisti citiraju stihove 1:1 i 20:28 Jovanovog jevanđelja kao neoborive dokaze da je Isus Bog. Oscar Cullmann ih naziva „neoborivim“, Murray Harris kaže da su oni „neosporni“.

Naredna tabela pokazuje svih devet hristoloških takstova koji su najčešći predmeti debata (po redosledu Novog zaveta) a koji sadrže reč *theos* kao i njihove tipove problema i žanr. (teškoća u vezi sa sintaksom se ovde smatra gramatičkim problemom.)

| Tekst | Problem/problemi | Žanr | Prevod (NASB) |
|------------|----------------------------|-----------|--|
| Jovan 1:1 | interpunkcija gramatika | Himna (?) | U početku beše Reč, i Reč beše u Boga, i Bog beše Reč. |
| Jovan 1:18 | Tekstualni Gramatički | Himna (?) | Boga niko nije video nikad: |

| | | | |
|------------------------|---|-------------------------------|--|
| | | | Jedinstveni Sin koji je u naručju Očevom, On Ga javi. |
| Jovan 20:28 | Gramatički | Priznanje | I odgovori Toma i reče Mu: Gospod moj i Bog moj. |
| Rimljanima 9:5 | Interpunkcija Gramatički | Doksologija | Kojih su i oci, i od kojih je Hristos po telu, koji je nad svima, Bog blagosloven va vek. Amin. |
| 2. Solunjanima 1:12 | Gramatički | Doktrina | Da se proslavi ime Gospoda našeg Isusa Hrista u vama i vi u Njemu, po blagodati Boga našeg i Gospoda Isusa Hrista. |
| Titu 2:13 | Gramatički | Proročanstvo | Čekajući blaženu nadu i javljanje slave velikog Boga i Spasa našeg Isusa Hrista, |
| Jevrejima 1:8-9 | Tekstualni Gramatički Kontekstualni | Citiranje Starog zaveta | A sinu: Presto je Tvoj, Bože, va vek veka; palica je pravde palica carstva Tvog. Omilela Ti je pravda, i omrzao si na bezakonje: |

| | | | |
|------------------|-----------------------|-----------|---|
| | | | toga radi pomaza Te, Bože, Bog Tvoj uljem radosti većma od drugova Tvojih. |
| 2. Petrova 1:1 | Tekstualni Gramatički | Pozdrav | Od Simona Petra, sluge i apostola Isusa Hrista, onima što su primili s nama jednu časnu veru u pravdi Boga našeg i spasa Isusa Hrista: |
| 1. Jovanova 5:20 | Gramatički | zaključak | A znamo da Sin Božji dođe, i dao nam je razum da poznamo Boga Istinitog, i da budemo u istinitom Sinu Njegovom Isusu Hristu. Ovo je Istiniti Bog i Život večni. |

Većina tradicionalista tvrde da sledeći najbitniji tekstovi Novog zaveta koji ne sadrže reč *theos* implicitno identifikuju Isusa kao Boga: Jovan 5:18; 8:24, 28, 58, 10:30 -33; Filipljanima 2:5-11; Kološanima 1:19; 2:9; 1. Timotiju 2:5; 3:16. Neki tvrde da je isti slučaj i sa sledećim manje važnim tekstovima koji ne sadrže reč *theos*: Matej 1:23; 28:19; Marko 2:5-12; 10:17-18 i paralelni stihovi; Jovan 3:13; Dela 20:28; Galatima 2:20, Efescima 5:5; 1. Jovanova 5:7; Otkrovenje 1:8.

20. Da li je Isus Bog u Evanđelju po Jovanu?

Skoro svaki hrišćanin veruje da je Isus Bog. Učenjaci ih nazivaju tradicionalistima. Većina učenjaka tvrdi da knjiga Novog zaveta koja identifikuje Isusa kao Boga jeste upravo Evanđelje po Jovanu. Ona sadrži dva najteža novozavetna teksta koji su protumačeni tako da je Isus Bog. U pitanju su stih 1:1 i 20:28 Evanđelja po Jovanu.

Čak i liberalno i istorijsko-kritički nastrojani novozavetni učenjaci, kao što su oni koji pripadaju Seminaru o Isusu (Jesus Seminar, California), uveravaju da Evanđelje po Jovanu predstavlja Isusa kao Boga. Pošto to ne čine sinoptička Evanđelja, većina ovih učenjaka naziva ova Evanđelja fiktivnim stvaralaštvom crkve a samim tim i instorijski netačnim. Ernst Käsemann ih je nazvao „naivnim doketizmom“. Rekao je sarkastično: „Jovan pretvara galilejskog učitelja u Boga koji luta zemljom.“

Albert Schweitzer je priznao da su prvi učenjaci koji su primetili razliku između Sinoptičkog i Jovanovog Isusa bili upravo D.F. Strauss i F.C. Bauer. Kasnije, Rudolf Bultmann je pratio korake Wilhelma Bousseta i predložio da mit o gnostičkom Iskupitelju bude primarna osnova Jovanove hristologije. Radi se o nebeskom stvorenju koje je poslato na zemlju kako bi postalo čovek, koje prosvetiteljstvom iskupljuje čovečanstvo a zatim se vraća u raj. Kasnije je otkriveno to da ovaj mit vodi poreklo iz Persije, drugoga veka.

Dakle, Evanđelje po Jovanu je uveliko pogrešno shvaćeno. Razlog za to je taj što ga je crkveni otac Klement Aleksandrijski sa pravom nazvao „duhovnim Evanđeljem“ a učenjaci su od tog trenutka prihvatili ovaj opis. Upravo zbog toga što je Jovanov Isus koristio toliko figurativnog jezika (Jovan 10:1-6; 16:25-30). Međutim, učenjaci često ne priznaju ovo i bukvalno shvataju Isusove reči čak i onda kada ih on metaforički upotrebljava.

Teška greška je protumačiti Evanđelje po Jovanu tako da ono kazuje da je Isus Bog. Evanđelje predstavlja Isusovu ljudskost i podređenost onom jednom i jedinom suverenom Bogu, više nego što to čine sinoptičari. Pored toga, sadrži i najvažniji biblijski stih koji ukazuje na to da Isus ne može da bude Bog. Isus se molio Ocu. „A ovo je život večni da poznaju Tebe jedinog istinitog Boga, i koga si poslao Isusa Hrista.“ (Jovan 17:3). Dakle, ovde Isus naziva oca „jedinim istinitim Bogom“ i pravi razliku između sebe i njega. I ranije je Isus Oca nazivao jedinim i pravim Bogom (5:44). U svakom slučaju, Isus potvrđuje ono što stoji u jevrejskoj Šemi, da Bog jeste „jedan“ (5. Mojsijeva 6.4).

Preferirani tekst u stihu 1:18 Evanđelja po Jovanu se suprotstavlja ovome. U njemu stoji: „Boga niko nije video nikad: Jedinostveni Sin koji je u naručju Očevom, On Ga javi.“ Nepristrasan narod bi pomislio da ovde piše da postoje dva Boga. Neki grčki rukopisi sadrže reč huios (Sin), pri čemu bi ovo moglo da se prevede kao „jedinostveni začeti Sin“, što je više u Jovanovom stilu. Ali najraniji, a samim tim i najbolji rukopisi sadrže reč theos (Bog).

Preko polovine novozavetnih tekstova koje tradicionalisti citiraju kako bi podržali svoje mišljenje da Isus jeste Bog imaju gramatičke probleme. Pre svega, taj problem postoji u prvom stihu Jovanovog jevanđelja. On se obično prevodi „i Reč je bila Bog“. Ali „Bog“ (theos) nema određeni, odnosno neodređeni član. Ova, donekle neobična gramatička konstrukcija je problematična. Upravo to je razlog zašto Jehovini svedoci ovo pogrešno prevode, „Reč je bila jedan bog“ a neki učenjaci ovo prevode kao „božanstvo“. William Barclay je u pravu: Nova engleska Biblija ima savršen prevod - „ono što je Bog bio, Reč je bila“. Tu stoji da je Reč bila baš kao Bog a ne da je bila Bog.

Upravo to je Jovanov Isus podrazumevao kada je kasnije rekao Tomi i Filipu: „Koji vide mene, vide Oca; pa kako ti govoriš: Pokaži nam Oca?“ (Jovan 14:9). Mnogi hrišćani su pogrešno razumeli ovu rečenicu, jer su mislili da je Isus sebe poistovetio sa Ocem. To nikako nije bio slučaj, nakon toga je i objasnio da je pod tim podrazumevao „Otac je u Meni“ (10:11).

U Evanđelju po Jovanu, Jovan krstitelj i Isus izgleda da govore o tome da je Isus preegzistirao. Mnogi tradicionalisti insistiraju da ovo ukazuje na to da je Isus Bog. Međutim, neki od ovih tekstova jednostavno ukazuju na položaj (Jovan 1:15, 30; 8:58). A u Isusovom razgovoru o tome da je on, hleb života, sišao iz raja, na umu je imao duhovni a ne bukvalni smisao (6:32-58:63; 8:23). Pored toga, kada kasnije pominje svoju slavu, u pitanju je verovatno preegzistentna Šekina a ne on sam (17:5).

Ukoliko tradicionaliste koji dobro poznaju Bibliju upitate „Na kom mestu u Bibliji Isus kaže da je Bog?“ i oni će verovatno odgovoriti da je u pitanju stih 10:30 Jovanovog evanđelja, kada je rekao „Ja i Otac smo jedno“. Međutim, prethodni kontekst otkriva da je Isus pod tim podrazumevao da su oni sjedinjeni samo zbog određene svrhe. Pored toga objasnio je značenje reči „jedan“ time što je rekao: „Otac je u Meni i Ja sam u Ocu“ (stih 38).

Većina učenjaka tvrdi da je glavni biblijski tekst koji nedvosmisleno tvrdi da je Isus Bog upravo sumnjivo Tomino priznanje uzdignutom Isusu „Gospod moj i Bog moj“ (Jovan 20:28). Nasuprot tome, (*nevjerni*) Toma je pod tim podrazumevao upravo ono što ga je Isus učio deset dana pre toga, u vezi sa viđenjem Oca u njemu (Jovan 14:9-11). Zapravo, Toma je sada razumeo da Očev Duh prebiva u Isusu, što nije ista stvar kao kada bismo rekli da je Isus Bog.

Takođe, samo nekoliko stihova ranije ovaj autor beleži to da je uzdignuti Isus rekao Mariji Magdaleni: „idi k braći mojoj, i kaži im: Vraćam se k Ocu svom i Ocu vašem, i Bogu svom i Bogu vašem“ (Jovan 20:17), što je ona i uradila nakon čega je rekla: „Videla sam Gospoda“ (20:18). Ovaj kontekst nam nagoveštava to da je autor shvatio da Toma misli da je Isus Gospod i da je Otac u njemu Bog, veoma je mala verovatnoća da je autor hteo da Isusa identifikuje Oca kao svog Boga a da Toma identifikuje Isusa kao svog Boga.

Dva stiha kasnije autor svoje jevanđelje završava time što kaže „A i mnoga druga čudesa učini Isus pred učenicima svojim koja nisu pisana u knjizi ovoj. A ova se napisashe, da verujete da Isus jeste Hristos, Sin Božji, i da verujući imate život u ime Njegovo.“ (Jovan 20:30-31). Reći da je Isus Sin Božiji jeste besmisleno ako je upravo rečeno da je Isus bio Bog.

Da sumiramo, Evanđelje po Jovanu jeste veoma istorijski dosledno. Pogrešno je tumačenje reći da je Isus Bog, razlog za to tumačenje jeste nemogućnost prihvatanja jevanđelja kao spiritualnog. Zapravo, ono postavlja paralelu Mateju, Marku i Luki time što se kazuje da je Isus Hrist, Sin Božiji.

21. Da li je Isus Bog u stihu Jovan 1:1c?

Tokom istorije crkve, skoro svi biblijski učenjaci su insistirali na tome da postoje dva primarna pasusa u Novom zavetu koja identifikuju Isusa kao „Boga“. U pitanju su Jovan 1:1c („i Reč je bila Bog“) i Jovan 20:28 („Gospod moj i Bog moj“).

U ovom članku ćemo razmotriti stih Jovan 1:1c. Više nego bilo koji drugi deo Biblije, ova kratka fraza je prouzrokovala to da hrišćani veruju da je Isus Bog. Razlog za to je taj što većina njih ne poznaje biblijski grčki jezik i samim tim nije svesna gramatičkih problema koji se tu javljaju.

Evangelje po Jovanu počinje prologom koji se sastoji od 18 stihova. Ono služi kao kratak pregled teksta jevanđelja, tako da su mnoge fraze koje se tu javljaju povezane sa delovima teksta istog jevanđelja. Najmodernije verzije Engleske Biblije prevode Jovan 1:1 kao što se on javlja u Verziji kralja Džejmsa. Tu stoji: „U početku beše Reč, i Reč beše u Boga, i Bog beše Reč.“ Prvi problem koji se javlja čitanjem ovog stiha jeste taj da je fraza *Reč sa Bogom* nepodudarna sa tim da je *Reč* zapravo *Bog*.

Tradicionalisti (oni koji veruju da Isus jeste Bog) uveravaju da ovaj prolog Isusa naziva Bogom, poredeći Jovan 1:1c sa stihom 14. U ovom stihu stoji: „I reč postade telo i useli se u nas“ i odnosi se na čoveka Isusa Hrista. Dakle, tradicionalisti shvataju da je Reč bila Bog u da je Reč postala Isus Hrist, pa je samim tim i Isus Hrist Bog. Međutim, postoje kompleksni gramatički problemi koji se javljaju oko prevoda „Bog beše Reč“.

Pre svega, u grčkom tekstu, Jovan 1:1c glasi *kai theos en ho logos*. Bukvalno preveden, ovaj stih glasi „i bog je bio reč“, jer se reč *theos* (bog) javlja pre reči *logos* (reč). Zbog ovakvog redosleda reči, i pre Biblije kralja Džejmsa koja se javila 1611. godine, neki prevodioci – uključujući Wyclife, Coverdale, Bishop i Luthera – preveli su Jovan 1:1c „i Bog je bio reč/Reč“.

Međutim, glavni problem gramatičke prirode oko ovog stiha jeste taj da ispred *theos* ne postoji član (gr. „ho“ engl. „the“) dok u prethodnom delu, 1:1b, ispred *theos* stoji član (*ton theon*, sa članom). Imenica obično zahteva određeni član: the god/God, dok neke zahtevaju i neodređeni član „a god“. Upravo iz ovog razloga Jehovini svedoci insistiraju na tome da se stih 1:1c mora prevesti kao „i Reč je bila bog“ (“and the Word was a god). Usled ove gramatičke teškoće u vezi sa stihom Jovan 1:1c, nekolicina šolastičkih autoriteta tretiraju ovo *theos* bez člana kao kvalitativno i samim tim frazu prevode pridevskim oblikom – i Reč je bila božanska. Međutim, ovaj prevod nije adekvatan jer, ukoliko je autor želeo da na takav način opiše logos, on bi upotrebio grčki pridev *theios* koji znači božanski.

U dvadesetom veku, debata se javila između onih koji su proučavali Novi zavet u vezi sa imenicama bez člana u grčkom Novom zavetu, posebno u stihu Jovan 1:1c. Ova debata je bila usredsređena na dva članka koja su objavljena u istom prestižnom teološkom časopisu ali sa razmakom od jedne generacije.

1993. godine, E.C. Colwell pokušao je da ustanovi grčko gramatičko pravilo. On je tvrdio da „određeni predikativni nominativ ima član kada prati glagol; nema član kada se nalazi pre glagola.” Pokušao je da podrži tradicionalni prevod stiha Jovan 1:1c a tradicionalisti su od tada citirali ovo Colwellovo pravilo. Međutim, Colwell je priznao da se izuzetak javlja kada kontekst zahteva drugačije.

1973. godine, Filip Harner je napisao da je „Colwell u potpunosti bio okupiran pitanjem da li su predikativne imenice bez člana određene ili neodređene, i nije se bavio problemom njihovog kvalitativnog značaja.” Harner pokazuje da kada jedna ovakva imenica dolazi pre glagola, kao što je to slučaj sa stihom Jovan 1:1c, poseduje izrazito kvalitativnu silu koja je izraženija od njene određenosti ili neodređenosti. Harner donosi zaključak: „ja mislim da u stihu Jovan 1:1 kvalitativna sila predikata je toliko izražena da imenica ne može biti shvaćena kao određena.” Samim tim, on smatra da je reč *theos* u ovom stihu kvalitativna.

Dakle, prema Harnerovoj analizi, tradicionalan prevod stiha Jovan 1:1c („i Reč beše Bog“) je netačna. Do danas, Harnerova odlučnost nije bila osujećena. Sve veći broj učenjaka podržavaju njegov izazovni argument i samim tim napuštaju tradicionalni prevod ovog stiha.

Harner završava svoj članak time što podržava prevod Nove engleske Biblije. U njemu stoji: „ono što je Bog bio, Reč je bila.“ To znači da je Reč, kroz koju je kasnije postao Isus Nazarećanin, bila isto kao Bog a da pri tom nije bila Bog u smislu odvojene osobe. Ovaj prevod tretira bezčlano *theos* kao pridev, a samim tim i na kvalitativan način, a pri tom se ne prevodi kao „božanska“. Ovaj prevod se dobro slaže sa poslednjim delom stiha Jevrejima 1:3. On glasi: „ On (Isus) je sjajnost slave i obličje bića Njegovog (Božijeg)“.

Na kraju ovaj prevod stiha 1.1c koji stoju u Novoj engleskoj Bibliji – i što je Bog bio, Reč je bila” – ima veze sa sledećim Isusovim rečima u Evanđelju po Jovanu:

- „Otac je u meni i ja u Njemu.“ (Jovan 10:38, 30).
- „ I ko vidi mene, vidi Onog koji me posla.“ (Jovan 12:45).
- „ Koji vide mene, vide Oca“ (Jovan 14:9).
- „ Verujte meni da sam ja u Ocu i Otac u meni“(Jovan 14:11, 20).
- „ I odgovori Toma i reče: Gospod moj i Bog moj“ (Jovan 20:28).

Isusove reči u stihu Jovan 14:9, „koji vide mene, vide Oca“ objašnjavaju stih Jovan 1:1c.

Šta kažu učenjaci? Marinius de Jonge piše, „Autor ovog Prologa jasno želi da identifikuje „Reč“ i Boga što je bliže moguće a da pri tom ne naruši verovanje da je Bog Jedan.“ William Barclay kaže: „Kada je Jovan rekao da je reč bila Bog, on nije hteo da kaže da je Isus jednak Bogu, već da je Isus do savršenstva jednak Bogu po svom umu, u svom srcu i biću da u njemu mi savršeno možemo da vidimo kakav je Bog.“

22. Da li je Isus Bog u stihu 1:18 Evanđelja po Jovanu?

Verzije Biblije su bazirane na hebrejskim ili grčkim tekstovima koje su izlagači izdvojili iz postojećih, drevnih rukopisa koji su ručno prepisivani od strane profesionalnih pisara. Mnoge verzije Biblije često pružaju alternativna tumačenja u fusnotama. Ovde se vidi da reč ili fraza u hebrejskom ili grčkom tekstu može da bude prevedena na način koji se razlikuje od onog kog su prevodioci upotrebili u svojim verzijama. Ponekad su ova alternativna tumačenja zapravo varijante teksta, jer postoje neslaganja u drevnim rukopisima. Upravo je to slučaj sa stihom 1:18.

Ovde ćemo navesti nekoliko domaćih prevoda pomenutog stiha:

- Karadžić: *jedinorodni sin*
- Čarnić: *jedinorodni Bog*
- Bakotić: *Jedinorođeni Sin*
- Dretar: *Bog Sin Jedinac*
- Jerusalimska Biblija: *Jedinorođenac - Bog*
- Šarić: *Jedinorođeni, koji je Bog*

Prvo alternativno tumačenje ukazuje na to da neki drevni rukopisi (a možda i patristički rukopisi koji citiraju ovaj tekst) ovde sadrže i *huios* (Sin) i *theos* (Bog).

Drugo alternativno tumačenje ukazuje na to da neki rukopisi sadrže samo *huios*. Druga alternativa se oslikava u Verziji kralja Džejmisa (KJV) u kojoj stoji: “No man hath seen God at any time; the only begotten Son, which is in the bosom of the Father, he hath declared him” („Boga nikad niko nije video; jedinorođeni Sin, koji je u naručju Očinu, on (ga) javi”).

Pošto su ove tekstualne varijacije kompleksne, posebno za one koji ne poznaju grčki koji je upotrebljavan u Novom zavetu, možemo samo da istaknemo najvažnije tačke u ovom problemu.

Nova revidirana standardna verzija reč *monogenes* u grčkom tekstu prevodi rečju „jedini”, dok neke druge verzije istu tu reč prevode kao „jedinorođeni” što predstavlja tradicionalni prevod koji datira od crkvenog oca Jeronima i njegove Latinske Vulgate (*unigenitus*). Mnogi učenjaci ga sa pravom optužuju da nije bio objektivan kada je to uradio i kažu da je to učinio kako bi podržao tradicionalnu doktrinu večnog začeca da bi se suprostavio Arijanzmu.

C.S. Lewis upotrebljava ovaj tradicionalan prevod, a samim tim i shvatanje večnog začeca, u svojoj popularnoj knjizi *Puko hrišćanstvo*. Kao što su to učinili crkveni oci, i on razmišlja na metafizički način kada kaže: „Ono što začne Bog je Bog, a što čovek začne je čovek.” Mana ovog shvatanja jeste ta da Bog nije fizičko biće.

Monogenes ne znači „jedinorođeni” već bukvalno „jedinstven”. Postojala je grčka reč sa značenjem „jedinorođeni” i to je bila reč *monogenetos*. Kada se *monogenes* javlja u Novom zavetu zajedno sa *huios* – u stihovima Jovan 3:16 i 1. Jovanovoj poslanici 4:9 – ona znači „jedinstveni Sin”.

Sledeće shvatanje podržava *monogenes theos* kao autentični tekst:

1. Reč *theos* je superiorno proverena u sva tri slučaja koja koristimo kao svedoke: Grčki rukopisi, patristički rukopisi, i stare verzije Biblije.
2. Reč *theos* je teža za tumačenje. Prvo pravilo kada je tekstualna kritika u pitanju jeste to da je ona teža, kompleksnija ili surovija varijanta obično originalna, jer su pisari verovatno zamenili *huios* sa *theos* kako bi postigli veću jednostavnost i tečnost.

3. *Theos* je prikladniji vrhunac prologa i odgovara Jovanovom stihu 1:1c: „i Reč beše Bog”. Ali ovaj tradicionalni prevod ovog dela stiha jeste još uvek pod znakom pitanja.

Sledeći razlozi negiraju to da je *monogenes theos* tačan tekst:

1. *Monogenes theos* se javlja samo u jednom od pet rukopisa – u Aleksandrijskom- ali *ho monogenes huios* se široko upotrebljava u svim rukopisima.
2. Tokom pre-nikejske ere, Aleksandrija u Egiptu je bila centar Rimskog carstva po pitanju verovanja da je Isus u potpunosti Bog. Posledično tome, neprofesionalni pisari koji su živeli u Aleksandriji su možda namerno promenili *huios* u *theos* u skladu sa svojom novom hristologijom.
3. To da je vidljivi Isus Bog nije u skladu sa tim da nijedan čovek nikada nije video Boga.
4. *Monogenes theos* se ne pojavljuje ni na jednom drugom mestu u čitavom Novom zavetu.
5. *Monogenes theos* „u naručju Očevom” je neobično i ne javlja se nigde više u Novom zavetu.
6. *Monogenes theos* je kao teološki koncept previše razvijen da bi se javio ovako rano.
7. *Monogenes theos* nije kompatibilno sa svrhom ovog jevanđelja (Jovan 20:31).

Razlozi za to što je *ho mogenes huios* ispravno su sledeći:

1. *Monogenes huios* je u skladu sa Jovanovom upotrebom (Jovan 3:16, 18; 1. Jovanova 4:9).
2. *Theos* je verovatno greška pisara usled sličnosti skraćenica iste reči i reči *huios*.

3. Pisar je mogao da pogreši i da zameni *theos* i *huios* usled neposredne blizine reči *theou*.
4. Biti „u naručju Oca” predstavlja semitski idiom koji oslikava odnos oca i deteta, nagoveštavajući *huios*. Sin u Ocu je povezan sa stalnim motivom Otac-Sin i njihovom međusobnom prebivanju (Jovan 10:38; 14:10-11; 14:20).
5. Posledica Jovanove teme jeste da Sin objavljuje, objašnjava ili čini da Otac bude poznat time što govori i deluje u njegovo ime (Jovan 3:11-13; 5:19; 14:9-11; 15:15).

Tri spoljašnja svedoka i moderno školstvo jasno favorizuju *monogenes theos* („jedini Bog”) kao originalni tekst u stihu 1:18 Jovanovog jevanđelja u kom je Isus nazvan Bogom. Sa druge strane, moderne engleske verzije i unutrašnji dokaz koji pruža ovo Evandjelje podržavaju *ho monogenes huios* („jedinstveni Sin”) u kome Isus nije nazvan Bogom.

Da zaključimo, argumenti su podjednako podeljeni za svaku od ovih varijanti. Ali sledeća poenta je odlučujuća: ukoliko su Jovan 1:1c, 5:18, 10:30-38 i 20:28 protumačeni kao stihovi u kojima se Isus ne naziva rečju *theos* („Bog”), onda stih Jovan 1:18 ne može biti doveden u vezu sa bilo kojim odgovarajućim tekstom u ovom Evandjelju. A povezanost jeste svrha prologa.

Zbog toga što je *ho monogenes huios* jasno povezano sa stihovima 3:16 i 18 Jovanovog jevanđelja, autentični grčki tekst stiha 1:18 Jovanovog jevanđelja verovatno nije *monogenes theos* već *ho monogenes huios*, pa samim tim ne naziva Isusa Bogom.

23. Da li je Isus Bog zato što je Sin Božiji?

Novi zavet konstantno identifikuje Isusa kao Sina Božijeg. Marko piše: „Početak jevanđelja Isusa Hrista, Sina Božijeg“ (Marko 1:1). Pri Isusovom krštenju i preobraženju, nebeski glas je objavio: „Ovo je Sin moj ljubazni, koji je po mojoj volji“ (Matej 3:17; 17:5). Đavo je tu predočio dva od tri njegova iskušenja namenjena Isusu u divljini time što je rekao: „Ako si Sin Božiji“ (Matej 4:3, 6). Kada je Isus kasnije upitao svoje apostole „šta vi velite, ko sam ja?“ Apostol Petar je odgovorio: „Ti si Mesija, Sin Boga živoga!“ (Matej 16:15-16). Autor Evanđelja po Jovanu donosi zaključak „A ova su napisana, da verujete da je Isus Mesija, Sin Božji, i da, verujući, život imate imenom njegovim“ (Jovan 20:31). Ključna tema sva četiri novozavetna Evanđelja jeste ta da je Isus Hrist, Sin Božiji. Ali šta zapravo znači to da je Isus Sin Božiji? Većina hrišćana misli da to znači da je on Bog. Zaista, upravo to je crkva propovedala.

Crkveni oci posle apostola su donekle bili pod uticajem grčke religijske filozofije pri formiranju svoje teologije. Politeistički nastrojeni Grci i Rimljani su verovali u mnoštvo bogova svojih mitologija. Oni su shvatali da su ovi bogovi metafizički stvarali bogove slične ljudskim bićima koji su fizičim putem rađali svoje potomke. Na sličan način, crkveni oci su verovali da je biblijski Bog stvorio sina i da je on postao čovek Isus. Onu su shvatali da baš kao što čovek ima sina koji je čovek baš kao svoj otac, tako je i Bog stvorio sina koji je bio poput njega samog, pa je samim tim njegov sin bio Bog. Čak su i zvali Isusa „Bog-Sin“. Irinej, crkveni otac drugoga veka, objasnio je to na sledeći način: „Otac je Bog i Sin je Bog; jer ono što je začeto od strane Boga jeste Bog.“

Samim tim, crkveni oci su zanemarili razliku koju su Jevreji pravili između „Boga“ i „Sina Božijeg“ i ova dva termina koristili kao da su sinonimi. Ova praksa se i danas nastavlja među hrišćanima i hrišćanskim učenjacima. Međutim, Biblija nikada ne upotrebljava frazu „Sin Božiji“ u značenju „Bog“. Kada Novi zavet opisuje Isusa kao Sina Božijeg, to je bilo namenjeno da se razume metaforički a ne metafizički, i da ukaže ni na

šta drugo do na odnos Boga i Sina. To što je reč Sin napisana velikim slovom jeste nevažno jer su rani grčki novozavetni rukopisi bili ispisani velikim slovima. Nels Ferre dobro kaže: „Isus nije Bog već Sin Božiji“.

Hrišćani ne bi trebalo da shvate Isusov status prema grčkoj metafizici, već na način na koji je taj status upotrebljavan u njegovoj religijskoj kulturi i u Starom zavetu. U Starom zavetu, pobožni pojedinci, nacija Izraela i njegovi carevi se često oslovljavaju frazom „sin(ovi) Božiji“. Ponekad, ova fraza određuje obećanog Mesiju-Kralja (2. Samuilova 7:14; Psalam 2:7, 12; Dela 13:33). Zapravo, kumranska zajednica koja je proizvela spise sa Mrtvog mora (Dead Sea Scrolls), mogla je da ga naziva Mesija i Sin Božiji i upotrebljavala ih je kao da imaju isto značenje.

Jevreji su verovali, baš kao kada su u pitanju drugi carevi Izraela, da će Mesija biti Božiji „sin“ i vice-vladar na zemlji. Oni su shvatali da će on biti izuzetni sin Božiji. Nisu mislili da je ovo jedinstveno sinstvo uzrok metafizičkog generisanja, jer je okolna politeistička nacija bila sklona pripisivanju istog svojim bogovima i ljudskim carevima. Umesto toga, Jevreji su verovali da će njihov Mesija biti Božiji sin u smislu da će Bog posebno favorizovati njega kao svog predstavnika.

Posledično tome, trijadolog N.T. Wright upozorava hrišćane da izbegnu pogrešno razumevanje ovog mesijanskog naziva „sin Božiji“ u Starom zavetu. On objašnjava to da obično jevrejsko značenje ove fraze nema nikakve veze sa početnom trijadologijom; odnosi se na kralja kao predstavnika Izraela. Izrael je bio sin Božiji (2. Mojsijeva 4:22). Budući car Mesija, će da preuzme ovu titulu za sebe.“ Ali G.W.H. Lampe ide dalje time što tvrdi da „Sin“ označava biće koje nije Bog, već biće koje postoji pored Boga i funkcioniše kao Božiji izaslanik“. Novi zavet tvrdi da je Isus „Sin Božiji“, što je *tou huiou tou theou* u grčkom tekstu. To što je član uključen ukazuje na to da je Isus poseban Sin Božiji (1. Mojsijeva 6:2; Jov 1:6; 2:1; 38:7; Matej 5:9; Luka 6:35; 20:36; Rimljanima 8:4, 19; Galaćanima 3:26).

Grčki rukopisi variraju kada je u pitanju stih Jovan 1:18. U novoj američkoj standardnoj Bibliji (NASB) stoji: „Boga nikad niko nije video; jedinorođeni, Bog, koji je u naručju Očinu, on (ga) javi.“ (“No man has seen God at any time; the only begotten God, who is in the bosom of the Father, He has explained Him”). U drugim prevodima stoji „jedini“ ili „jedinorođeni“. Ovakvo tumačenje indentifikuje Isusa kao Boga dok to druge verzije ne čine. Iako dokazi iz nekih rukopisa idu u korist ovom tumačenju Nove američke standardne Biblije, Isus kao „jedinorođeni Bog“ predstavlja besmislenost i kontradiktornost da nijedan čovek nije video Boga, jer su ljudi videli Isusa.

Crkveni oci su pogrešno preveli *tou monogenous huiou tou theou* u grčkom Novom zavetu tako da znači „jedinorođeni Sin Božiji“ (Jovan 3:18; 16; 1:14, 18; 1. Jovanova 4:9). To su učinili kako bi se suprotstavili Ariјancima i podržali sopstvenu doktrinu o večnom začecu, što je oksimoron. Nasuprot tome, *monogenes* bukvalno znači jedinstven a obično se prevodi kao „jedini“.

Crkveni oci posle apostola su propovedali da je Isus večno preegzistirao kao *Logos-Sin* Božiji koji je sišao iz raja kako bi postao čovek – Isus. Međutim, anđeo Gabrijel je objavio devici Mariji da njeno sveto dete treba *da bude* zvano Sin Božiji (Luka 1:35), kao da se ova titula odnosi samo na Isusa kao ljudsko biće. Možda je najbolje objašnjenje Isusovog sinstva upravo ono što je glas odozgo objavio kako na njegovom krštenju tako i na njegovom preobraženju. Sledeća izjava predstavlja konflaciju sva tri sinoptička citata obe izreke: „Ovo je Sin moj ljubazni, koji je po mojoj volji!“ Prilikom preobraženja Luka izbegava reč ljubazni i dodaje „Moj izabrani“.

Isus je označen kao Sin Božiji u Novom zavetu što označava (1) njegovu izuzetnu vezu sa Bogom, (2) to da je Bog izabrao i poslao Isusa kao svog izaslanika par excellence i (3) Isusovu još uvek buduću ulogu kao Mesije – Kralja Izraela. Na kraju, Novi zavet nikada ne ukazuje na to da je Isus Bog na osnovu toga što je on Sin Božiji.

24. Da li je Isus sebe stavljao u poziciju Boga?

Jednom prilikom kada je Isus prisustvovao jednoj od gozbi u Jerusalimu, ugledao je čoveka kako sedi pored bazena sa vodom, koji je bio paralizovan od struka naniže već 38 godina. Isus mu je rekao: „Ustani, uzmi odar svoj i hodi” (Jovan 5:8). Čovek je upravo to i uradio, bio je Šabat i on je bio optužen da ga nije ispoštovao.

Šabat je sedmi dan u nedelji po Jevrejskom kalendaru. Trebalo bi da bude „sveti” dan, u smislu odvojen od ostalih šest dana i namenjen za ukazivanje obožavanja Boga. Jedna od 10 zapovesti zabranjuje fizički rad ovim danima (2. Mojsijeva 20:8 -11).

Kazna za nepoštovanje Šabata je bila najoštrija. Tora je Božiji zakon i u njemu nedvosmisleno stoji: „Šest dana neka se radi; a sedmi je dan subota, odmor, svet Gospodu; ko bi god radio posao u dan subotni, da se pogubi” (2. Mojsijeva 31:15).

Ali šta zapravo spada pod rad? Ne postoje laki odgovori. E. P. Sanders objašnjava „Pisani zakon je dosta nepotpun; u teoriji on pokriva čitav život ali mu često nedostaju detalji. Posledično tome, trebalo je da bude proširen i primenjen na svakakve načine.”

Zaista, upravo to je razlog zašto je Jerusalim kasnije protumačio i sažeo Toru u 613 zakona, od kojih se 39 tiču nepoštovanja Šabata, gde su određene aktivnosti posebno označene kao „rad”.

Prehrišćanski judaizam se bavio time šta se može smatrati „poslom” i „teretom”. Filon je rekao da Bog nikada ne prestaje sa svojim delima koja se tiču stvaranja, pa čak ni na Šabat. Rabini su se takođe složili da Bog svaki dan radi svoj moralni posao kao Otkrovitelj i Sudija. Samim tim, Judaizam je dozvolio doktorima medicine da rade na Šabat ukoliko je data bolest ili povreda opasna po život. S vremena na vreme, Isus je predočio greške u tumačenju, bilo u jevrejskoj doktrini, bilo u njihovoj praksi. Kada

bi to uradio, ponekad bi ukazao na to da neki od 613 zakona judaizma precizno ne oslikavaju Toru, već da su u pitanju pogrešna tumačenja iste.

Jedan od ovih 39 judejskih zakona u vezi sa poštovanjem Šabata zabranjuju nošenje ica na ovaj dan. Ono što se nosi je označeno rečju „teret“, pa je i ta aktivnost označena kao „posao“. Upravo to je bio razlog zašto su „Jevreji“ rekli čoveku koga je Isus izlečio da mu nije dozvoljeno da nosi svoj odar na dan Šabata, jer je to teret (Jovan 5:10). Čovek je odgovorio da mu je Isus rekao da to uradi (stih 15).

Dakle, pročitali smo da su „iz ovog razloga Jevreji progonili Isusa, jer je On radio ove stvari na Šabat. Međutim, on im je odgovorio: „Moj Otac svagda radi pa i ja radim“. Upravo zbog ovoga su ga Jevreji tražili kako bi ga ubili, jer ne samo da nije poštovao Šabat već je i Boga nazvao sopstvenim Ocem, stavljajući sebe u jednaku (funkcionalnu) poziciju sa Bogom“ (Jovan 5:16-18).

Mnogi hrišćani su pogrešno shvatili ovu poslednju rečenicu kao procenu ne samo „Jevreja“ već i samog autora, Jovana, pa su je samim tim smatrali tačnom. Međutim, analiza razjašnjava to da Jovan ističe mišljenje Jevreja, koje nije njegovo lično mišljanje. Isus je često uvažavao Toru, pa je samim tim Šabat smatrao svetim. Međutim, on jeste prekršio dva jevrejska zakona od njih 39, i to upravo one koji se tiču poštovanja Šabata. Nije bilo po zakonu lečiti nekoga i nositi teret na Šabat. Međutim, čovečiji zakoni nisu i Božiji, niti su čovečija tumačenja uvek tačna.

Prema Bibliji, Isus je izlečio nekoga na najmanje četiri Šabata. Nadležni za veru su ga svaki put optužili za nepoštovanje Šabata. Ponekad je odgovorio time što je pitao one koji su ga optuživali da li bi oni spasli svoju životinju iz provalije ukoliko bi u nju upala na dan Šabata. Zatim bi Isus objasnio da ljudi imaju veću vrednost od životinja. Dakle, Isus je porekao da je prekršio Šabat, jer Bog ne osuđuje lečenje ili oslobađanje ljudi iz situacija koje mogu da ugroze život na taj sveti dan.

Samim tim, Jovan ne izražava sopstveno mišljenje, da Isus sebe stavlja u poziciju istu Božijoj, već iskazuje mišljenje Jevreja. On kaže da su oni tražili Isusa da ga ubiju, jer je navodno prekršio Šabat i sebe stavio u poziciju jednaku Božijoj time što je Boga nazvao svojim Ocem i time što je svoja dela povezao sa Božijim. Međutim, Isus je svoje učenike naučio da zovu Boga svojim Ocem a hrišćani nikada nisu ni pomislili da će čineći upravo to sebe staviti u poziciju jednaku Božijoj, oni su oduvek verovali da Bog veliki deo svoga posla obavlja kroz svoje verne, poslušne ljude.

Mnogi čitaoci ne uspeavaju da shvate da Isusov odgovor, zabeležen u stihovima 5:19-47 Jovanovog jevanđelja, predstavlja jasno poricanje njegove jednakosti sa Bogom. Jovan piše: „A Isus odgovarajući reče im”, tj. Isus počinje da pobija tvrdnju. Na ovaj način Isus iznosi objašnjenje u vezi sa tim ko je on „ Sin ne može ništa činiti sam od sebe” i „Ja ne mogu ništa činiti sam od sebe” (19:30). Ovom prilikom Isus priznaje sopstvenu neadekvatnost i potvrđuje potpunu zavisnost od Boga, svog Oca. On tvrdi da mu Otac daje moć da čini čuda (stih 36) kao i autoritet da digno iz mrtvih (stih 21), pruži večan život (stih 26) , sudi i sprovodi optužbu (stih 22, 17, 30). Dakle, Isus nam otkriva da sve ovo maločas nabrojano nije svojstveno njemu samom već proizilazi od Oca, što nam ukazuje na to da on sam nije Bog.

Štaviše, Isus ovde Oca naziva „jednim i jedinim Bogom” (Jovan 5:44). Kasnije se molio Ocu, nazivajući ga „jedinim istinskim Bogom” (17:3). Oba puta potvrdio je Šemu , kratku jevrejsku izjavu. Tu stoji: „ Čuj, Izrailju: Gospod je Bog naš jedini Gospod (5. Mojsijeva 6:4). Jevreji su ovaj stih uvek tumačili na način da je Bog numerički jedan, što nam često i Sveto pismo govori.

Da sumiramo, Isus često ukazuje na svoju zavisnost od Boga, svog Oca i podređenost istom. Ovo jasno pokazuje da on sebe ne stavlja u isti položaj kao Božiji. Takvo razjašnjenje je izgleda zadovoljilo njegove suparnike, jer nijedan svedok nije na Sanhredinu prišao i, prilikom ispitivanja, izneo tvrdnju da je isti ikada tvrdio da je Bog ili jednak Bogu.

25. Da li je Isus JHVH?

Mnogi hrišćani veruju da je Isus bio i da on jeste Bog. Jedan vid biblijskog dokaza kog neki citiraju kako bi podržali ovo mišljenje jeste navodno identifikovanje Isusa kao Jahve, što je Božije ime. Jedan od njihovih glavnih citata nalazi se u Evanđelju po Jovanu.

Evanđelje po Jovanu je jedinstveno po tome što sadrži nekoliko rečenica o Isusu kada je on rekao „Ja jesam”. Često je uz to upotrebljavao i predikat, međutim dešavalo se i da nije, ostavljajući mesta za dvosmislenost.

Jednom prilikom Isus je rekao „Ja sam Svetlost sveta“ (Jovan 8:12). Njegovi suparnici su se usprotivili, nakon čega je on odgovorio: „jer ako ne uzverujete da sam ja *On*, pomrećete u gresima svojim. Tada Mu govorahu: Ko si ti? I reče im Isus: Početak, kako vam i kažem.“ (Jovan 8:24-25). Kao što im je od početka govorio da je Sin Božiji (3:13-14). (Nova američka standardna Biblija, NASB, dodaje reč „On“, međutim ta reč ne stoji u grčkom tekstu).

Neki tradicionalisti, oni koji veruju da je Isus bio Bog, uveravaju da kada Isus upotrebi frazu „Ja sam“ bez predikata, posebno u 8. poglavlju Jovanovog jevanđelja, to onda predstavlja indirektnu Isusovu tvrdnju da je on Jahve zbog čudesnog incidenta sa plamenom u kupini koji je zabeležen u Starom zavetu.

Anđeo Gospodnji pojavio se Mojsiju u kupini u plamenu koja ne sagoreva, i obratio se Mojsiju u ime Jahve. Tom prilikom, Bog je rekao Mojsiju da će iskoristiti njega da oslobodi stanovnike Izraela od Egipta i da ih dovede do obećane zemlje (2. Mojsijeva 3:1-10). Mojsije je pitao na koji način treba da stanovnicima Izraela odgovori na pitanje „Koje je Njegovo ime?“ Bog je odgovorio: „Ja sam Onaj koji jeste. I reče: Tako ćeš kazati sinovima Izrailjevim: Koji jeste, On me posla k vama.“ (stih 14). Ovo „Ja sam“ na hebrejskom je *ehyeh* što znači *onaj koji je samopostojeći*.

Jovanov Isus nije mogao sebe da implicitno identifikuje kao ovo „Ja sam“, samopostojeći, jer je tvrdio da je upravo suprotno od toga (Jovan 5:19, 30). U stihu Jovan 8:28 on je rekao: „Zato im reče Isus: kada podignete Sina čovečijeg, tada ćete saznati da sam to ja i da ništa ne činim sam od sebe, nego govorim ono što me je naučio Otac.“ Samim tim, Isus je priznao da zavisi od Oca u svakom pogledu, kada su u pitanju reči i dela. I jasno stavlja do znanja da pod tim „Ja sam“ on podrazumeva „Ja sam Sin Čovečiji“.

Mnogi skorašnji tradicionalistički nastrojeni učenjaci povezuju izjave Isusa iz osmog poglavlja Jovanovog evanđelja, sa trećim poglavljem 2. knjige Mojsijeve „Ja sam koji jesam“. Istu grešku prave sa četiri izjave Boga JHVH u stihovima: Isaija 41:4, 43:10, 13; 48:12. Ovde Bog sebe veliča kao jedinog Boga time što kaže „Ja sam“.

Tumačenje Isusove tri izjave „Ja sam“ bez predikata u 8 poglavlju Jovanovog jevanđelja – stihovi – 24, 28, 58 – kao izjava u kojima on indirektno tvrdi da je on Bog Jahve je proizvoljno, a mnogi tradicionalistički nastrojeni učenjaci su to odbilli. John Calvin je upravo to uradio rekavši o stihu 24 „Neki od drevnih pisaca su na osnovu ovog pasusa zaključili da postoji božanska esencija u Hristu, međutim to je pogrešno tumačenje.“ Pored toga, da su Isusovi protivnici iz ovoga zaključili da je on sebe identifikovao kao Jahve, to bi proglasili bogohuljenjem i kamenovali bi ga.

Najgora stvar u vezi ovog tumačenja Isusovog „Ja sam“ iz stiha 3:14 2. knjige Mojsijeve odnosno Isaije i u osmom poglavlju Jovanovog Evanđelja jeste upravo to da ono njega predstavljaja kao nekog ko želi da kaže da će ljudi umreti zbog svojih grehova ukoliko ne veruju da je on Jahve, i samim tim neće biti spaseni.

Neke od drugih Isusovih rečenica koje sadrže „Ja sam“ pokazuju da on očigledno nije želeo da sebe identifikuje kao Jahve, pa samim tim, to nam govori i da nije želeo to ni u 8. poglavlju Jovanovog jevanđelja. Na

primer, Marko beleži da je Isus rekao „Jer će mnogi doći u moje ime govoreći: *Ja sam*; i mnoge će prevariti” (Marko 13:5). Dok Marko i Luka beleže „Ja sam”, Matej beleži „Ja sam Hrist” (Matej 24:5). Mora se doneti zaključak da ovo „Ja sam” bez predikata ne znači da je Isus Jahve. Rudolf Bultmann objašnjava da kada Isus u stihovima 8:24, 28 Jovanovog jevanđelja kaže „Ja sam”, „sve što on jeste može da se odnosi na misterioznu titulu „Sin Čovečji”.

Neki tradicionalisti tvrde da povremeni običaj Apostola Pavla da primeni pasuse Starog zaveta u vezi sa Jahvom na Isusa ukazuje na to da je on verovao da je Isus Jahve. Najistaknutiji primeri su Pavlov citat Joila 2:32 u Rimljanima 10:13 i Isaije 45:23b u Rimljanima 14:11 i Filipljanima 2:10-11 (Psalam 145:21). U Rimljanima 10:13, Pavle citira proroka Joila „I svaki koji prizove ime Gospodnje spašće se” (Joil 2:32). Reč Gospod je zamenjena rečju Jahve i Pavle izgleda je primenjuje na Isusa, ali on ne misli da je Isus Jahve već da prizivanje Isusovog imena je isto kao i prizivanje Jahve, koji je Bog Otac, jer je pristup Ocu omogućen kroz Isusa, njegovog zastupnika. I time što je Pavle primenio stih 45:23b Isaije dva puta na Isusa, poklonivši se pred njim i zaklevši se njegovim imenom, jeste usmereno na Isusa i na nebeskog Oca. Jer Isus je mislio da ko god da ukazuje čast, sluša, obožava i veruje Sina, isto to čini i prema Ocu (Matej 10:40; Jovan 5:23; 12:44-45; 13:20). Pavle citira Jahve u stihu Isaija 40:13 kada kaže: „Ko je upravljao Duhom Gospodnjim? Ili Mu bio savetnik i naučio Ga? Jer ko pozna misao Gospodnju?” (1. Korinćanima 2:16; Rimljanima 11:34). Pavle je pod tim mislio samo da vaskrsli Hrist i Jahve misle na isti način.

Neki tradicionalisti takođe misle da nazivanje Isusa „Gospodom” u Novom zavetu predstavlja indirektnu indentifikaciju istog kao Jahve usled prakse prevođenja „JHVH” kao *kurios* (gospod) u Septuainti (LXX), grčkom Starom zavetu iz trećeg veka pre Hrista. Međutim, to na koji način ljudi prevode Sveto pismo ništa ne govori. Pored toga, tokom druge polovine dvadesetog veka otkriveno je da jevrejske kopije LXX ne

prevode JHVH, već tu reč ostavljaju kakva jeste, dok su kopije koje tu reč prevode rečju kurios proizvedene od strane hrišćanskih pisara.

Neki tradicionalisti takođe citiraju nekoliko drugih tekstova Starog zaveta u vezi sa Jahvom koji su primenjeni na Isusa u Novom zavetu. Na primer, Jahve za Jevreje kaže „pogledaće na mene kog probodoše” (Zaharija 12:10), što je primenjeno na Isusa u stihu 19:37 Jovanovog jevanđelja (Otkrovenje 1:7). Međutim, takvi tekstovi ukazuju samo na to da je Isus izaslanik Jahve. Karadžić ovaj stih tendenciozno prevodi za razliku od npr. prevod Šarića: „Oni će pogledati na mene [JHVH], kojega su proboli [Isus], i tugovat će za *njim*, kao što se tuguje za prvorođencem.” Gledaju na nebeskoga Oca, ali je preboden Isus. Nebeski Otac ne može da krvvari.

Da sumiramo, u Bibliji Isus nikada ne identifikuje sebe kao Bog JHVH, niti to čini bilo ko drugi.

26. Da li je Isus tvrdio da je Bog u stihu Jovan 10:30?

Pitajte hrišćane koji poznaju Bibliju „Gde u Bibliji stoji to da je Isus rekao da je Bog?“ I oni će najverovatnije dati sledeći odgovor „Rekao je u Jovan 10:30 - Ja i Otac smo jedno [gr. *hen*]“. Međutim, to je daleko od značenja „Ja sam Bog“ ili ičeg sličnog. Čovek ne može da ne pomisli „Ako je ovo najbolji dokaz kog hrišćani mogu da pruže kako bi dokazali da Isus jeste Bog, onda možda on nikada i nije izneo takvu tvrdnju.“

Ovo je veoma bitan problem za hrišćane. Većina njih uverava da osoba mora da veruje da je Isus Bog kako bi bila pravi hrišćanin i samim tim dobila spasenje i nadu za večnim životom. Upravo to je institucionalna crkva oduvek propovedala. Međutim, tumačenje Isusove rečenice u stihu 10:30 Jovanovog jevanđelja kao tvrdnju da je Bog zanemaruje svoj kontekst.

Isus je pohađao Praznik posvećenja (Hanuku) u Jerusalimskom hramu. Čitamo: „Dokle ćeš mučiti duše naše? Ako si ti Hristos, kaži nam slobodno“ (Jovan 10:24). Isus je odgovorio time što je pomenuo svoja čudotvorna dela i način na koji ta dela svedoče o njegovom intimnom odnosu sa Bogom (Jovan 10:25-29).

Dakle, kada je Isus rekao da su on i Otac jedno, pod tim je mislio da su ujedinjeni, da su u potpunoj harmoniji kada je u pitanju Isusova misija da čini dobra dela i pridobija učenike. Ovo je potvrđeno Isusovom takozvanom prvosveštenskom molitvom koju je izgovorio one noći kada su ga izdali i zarobili. Ona je zabeležena samo u Evanđelju po Jovanu. U iščekivanju svog raspeća, smrti, vakrsenja i uspona, Isus se molio Ocu pominjući svojih jedanaest apostola „I više nisam na svetu, a oni su na svetu, a ja idem k Tebi. Oče Sveti! Sačuvaj ih u ime svoje, one koje si mi dao, da budu jedno [gr. *hen*] kao i mi“ (Jovan 17:11). Nakon toga je dodao: „I slavu koju si mi dao ja dadoh njima, da budu jedno [gr. *hen*] kao mi što smo jedno [gr. *hen*]. Ja u njima i Ti u meni: da budu sasvim ujedno, i da pozna svet da si me Ti poslao i da si imao ljubav k njima kao i k meni što

si ljubav imao“ (22-23). Dakle, Isus je od Oca tražio isto jedinstvo za sebe i svoje apostole za koje je u stihu Jovan 10:30 rekao da su on i Otac imali. Reči da „jedan“ tamo podrazumeva da je Isus Bog, zahteva da se isto odnosi i ovde, što je suludo. Numerički jedan je *heis* a ne *hen*, npr. gde Isus kaže da je Bog jedan [gr. *heis*] (Marko 12:29)

Međutim, Isusovi antagonistički nastrojeni slušaoci su možda mislili isto što i mnogi kasniji hrišćani, da je on tvrdio da je Bog, kada je rekao da su on i Otac jedno. Kada ih je Isus pitao zašto uzimaju kamenje da ga kamenjuju do smrti (Jovan 10:31), oni su odgovorili „Za dobro delo ne bacamo kamenje na te, nego za hulu na Boga, što ti, čovek budući, gradiš se Bog“ (Stih 33). Zapravo, oni su mislili da je Isus tvrdio da je Bog time što je objavio da su on i Bog „jedno“.

Prestizna biblijska komisija rimokatoličke crkve odbija ovu uobičajenu interpretaciju stiha Jovan 10:30. U pitanju je veoma važan i izuzetan dokument na temu hristologije, *Bible et christologie* (1983), ova elitna grupa od dvadeset katoličkih učenjaka tvrdi da oni koji zastupaju klasičnu (Nikejsko-halkidonsku) hristologiju imaju tendenciju da budu tvrdoglavi, „neotvoreni“ za kritičko ispitivanje, koje rezultira time da se oni žestoko protive Svetom pismu. Ovi učenjaci su izabrali prečasnog američkog katolika Joseph A. Fitzmyer-a da da komentar na ovaj dokument. U njemu on iznosi objašnjenje: „Komisija je svoj prst kritike uperila ka katoličkom fundamentalizmu koji je često povezan sa ovim pristupom hristologiji. Primer ovakve upotrebe Novog zaveta bi bilo pozivanje na Jovan 10:30, „Ja i Otac smo jedno“ kako bi ustanovili božansku prirodu Hrista.“ Fitzmyer ovde podrazumeva to da on i članovi komisije ne veruju da je Isus ovde tvrdio da je Bog.

Isus je zatim pitao svoje ispitivače: „Kako vi govorite Onome kog Otac posveti i posla na svet: Hulu na Boga govoriš, što rekoh: Ja sam Sin Božji?“ (Jovan 10:36). John A.T. Robinson insistira na tome da je Isus ovde izneo sledeće važne izjave:

1. on implicitno poriče jevrejsku optužbu da je on rekao da je Bog,
2. on pravi razliku između sebe i Boga, i
3. on potvrđuje svoj istinski identitet – Sina Božijeg.

Zatim, Isus nikada nije javno, široj publici, objavio da je Sin Božiji. Često je činio da se to podrazumeva time što je Boga zvao svojim Ocem. Sve do tada, Jevreji su *korporativno* priznavali svog Boga Jahvu kao Oca jevrejske nacije. Međutim, Jevreji retko ili čak nikada ne identifikuju Boga *lično* kao svog Oca, kao što to Isus radi na redovnoj bazi.

Zatim je Isus razjasnio šta misli time što je rekao da su on i Otac jedno. Izjavio je: „Otac je u meni i ja u Njemu“ (Jovan 10:38). Kasnije, Isus je to ponovio rekavši svojim apostolima: „Verujete da je Otac u meni i ja u Njemu“ (14:11).

Učenjaci ovaj koncept nazivaju „međusobnim prožimanjem“ (engl. Mutual Indwelling). Jasno je da predstavlja negiranje ideje da biti jedno sa Bogom podrazumeva to da je Isus tvrdio da je Bog. Međutim, Isus ovde potvrđuje Boga-u-hristologiji kao kontrast tradicionalnoj, inkarnacijskoj, Hrist-je-Bog hristologiji koju su hrišćani kasnije razvili. Apostol Pavle je objasnio polovinu ovog koncepta „Jer Bog beše u Hristu, i svet pomiri sa sobom“ (2. Korinćanima 5:19).

Isusovi protivnici izgleda su prihvatili ovo razjašnjenje u vezi sa jedinstvom sa Bogom, u kojem je on porekao da je Bog, jer ga nikada nisu ispitali na jevrejskom Sanhedrinu u vezi toga.

Da sumiramo, kada je Isus rekao: „Ja i otac smo jedno“ on pod tim nije mislio da su on i Bog jedno u suštini (ontološki), čime bi sebe proglasio Bogom, već je na umu imao odnos koji rezultira funkcionalnim jedinstvom. Ukoliko ova kratka rečenica u vezi sa Isusom u stihu 10:30 Jovanovog jevanđelja predstavlja ono najbolje što tradicionalisti mogu da iznesu, kako bi podržali svoje uverenje da je Isus tvrdio da je Bog, možemo sa sigurnošću da kažemo da Isus nikada nije izneo takvu tvrdnju.

27. Koje su to zapravo Isusove tvrdnje?

Mnogi hrišćani, uglavnom evanđelisti, govore o „Isusovim tvrdnjama.“ Pod tim obično misle da je Isus tvrdio određene stvari u vezi sa svojim identitetom koje su zabeležene u Novom zavetu. Ovi „tradicionalisti“ uveravaju da je najveća tvrdnja koju je Isus ukada načinio u vezi sa sobom ta da je on bio Bog. Međutim, dokazi iz Novog zaveta otkrivaju da je ovo njihova tvrdnja, a ne Isusova. Okoreli tradicionalista Brian Hebblethwaite donosi zaključak: „više nije moguće braniti Isusovo božanstvo pozivajući se na ‘Isusove sopstvene tvrdnje’.“

Zaista, novozavetna podrška tome da je Isus tvrdio da je Bog je izuzetno slaba. Ne postoji nijedan stih u četiri novozavetna Evanđelja u kome Isus eksplicito kaže da je Bog, na primer, „Ja sam Bog“ ili nešto slično. Glavni stih koga tradicionalisti citiraju jeste Jovan 10:30 u kome Isus kaže: „Ja i Bog smo jedno“. Oni ovo „jedno“ tumače kao da znači jedno po suštini, pa su Otac i Sin dve Osobe ali su u suštini jedan Bog.

Nasuprot tome, Isus nije ništa drugo pod tim podrazumevao osim da su on i Otac ujedinjeni kada je u pitanju odnos i svrha. Ovo je potvrđeno u Isusovoj molitvi u sedamnaestom poglavlju Jovanovog jevanđelja. Tu on pet puta upotrebljava reč „jedan“, tj. *hen* u grčkom Novom zavetu.

Postavio je svom Ocu pitanje koje se tiče njegovih sledbenika: „Oče Sveti! Sačuvaj ih u ime svoje, one koje si mi dao, da budu jedno kao i mi.“ (stihovi 11, 22, uporedi 21). Ukoliko je u stihu Jovan 10:30 Isus mislio da su Otac i on suštinski (ontološki) jedno, onda bi morao isto da misli i ovde, da su on i njegovi sledbenici prvobitno jedno, što je suludo. Pored toga, Isus objašnjava da je pod ovim mislio „da budu sasvim jedinstveni“ (stih 23).

Slušajući Isusa, njegovi antagonisti su takođe pogrešno protumačili reč „jedan“. Optužili su ga: „Za dobro delo ne bacamo kamenje na te, nego za hulu na Boga, što ti, čovek budući, gradiš se Bog“ (Jovam 10:33). Isus

je porekao ono za šta je optužen priznajući da je propovedao da je „Sin Božiji“ (10:36, 19:7, bez određenog člana u grčkom tekstu). Jevreji nikada nisu protumačili ovaj naziv tako da on znači „Bog“, već su pravili razliku između Boga i njegovog Sina u Psalmima 2:2, 7, 12.

Ernst Haenchen na pravi način objašnjava ovu grešku tvrdeći da su „Jevreji u potpunosti pogrešili kada su ga optužili za bogohuljenje; on sebe stavlja u istu poziciju kao što je Bog. On zapravo stoji na Božijem mestu kao neko ko je *poslat* od strane Boga.“

Poput svih pobožnih Jevreja, Isus je bio monoteista. To je dokazao time što je citirao i potvrdio Šemu, što ima izuzetnu važnost kada su u pitanju tvrdnje oko njegovog identiteta. Jednom prilikom, pisar ga je pitao: „Koja je prva zapovest od svih?“ A Isus odgovori mu: „Prva je zapovest od svih: Čuj Izrailju, Gospod je Bog naš Gospod jedini.“ (Marko 12:28-29; 5. Mojsijeva 6:4). Pisar je rekao „Dobro, Učitelju!, Istinu si kazao da je Bog jedan, i da nema drugoga, osim njega“ (stih 32). Poput svih Jevreja, čovek je razumeo reč „jedan“ [gr. *heis*] u Šemi numerički i Isus je tako to tumačio, jer je prihvatio ono što je pisar rekao.

Tradicionalisti priznaju da najveći deo biblijske podrške koju nude kako bi nas uverili u to da je Isus tvrdio da je Bog, predstavlja ništa drugo do implikaciju. Primer ovoga jeste kada Isus tvrdi da poseduje određena prava za koja su ovi tradicionalisti i Jevreji u Isusovo vreme verovali da pripadaju samo Bogu, kao što je na primer pravo da diže ljude iz mrtvih, oprostí greh i donese presudu za isti. Međutim Isus je stavio do znanja da takva prava ne pripadaju njemu lično, već da ih mu je Bog dao (Matej 28:18, Jovan 5:21-27). Dakle, prilikom potvrđivanja takvog autoriteta Isus je ukazao na to da zavisi od Boga. Međutim klasični teizam, koga su tradicionalisti prihvatili zahteva to da Bog ne zavisi ni od koga.

Šta je Isus zapravo tvrdio u vezi sa svojim identitetom? Sebe je najradije nazvao „Sinom Čovečijim“ što aludira na frazu koju je Danilo upotrebio u stihu 7:13. Nasuprot onom što misle moderni učenjaci, ova

fraza ne označava božansku figuru već bukvalnog čoveka koji prima carstvo nebesko, sastavljeno od svih ljudskih bića iz svake nacije, sa svakog govornog područja (stih 14). Samim tim, on je čovek za sve nacije. Isus je integrisao ovu figuru sa drugima iz Starog zaveta kao što su Sluga (Isaija 42-53) i Mesija.

Isus nije išao okolo objavljuvajući da je Mesija. Jevreji su bili u pravu; ta uloga će uključiti proterivanje neprijatelja Izraela i stvaranje najveće nacije na zemlji – izraelske. Isus je objasnio da prvo on mora da pati (Luka 24:6-7, 44-46). Dakle on je nametnuo mesijansku tajnu, naredivši ljudima i demonima da ne otkrivaju da je on Mesija, a nekad je govorio da to mogu da urade nakon njegovog vaskrsnuća (Matej 16:20; 17:9).

S vremena na vreme, Isusovi učenici su mu u privatnosti govorili da je Mesija, a nekoliko puta su uključili i frazu „Sin Božiji“ (Matej 16:16; Jovan 1:49; 11:27). Isus je prihvatio obe titule. Većina hrišćana je verovala da ovo poslednje označava to da je Isus Bog, ali ništa u Novom zavetu to ne potvrđuje. Umesto toga, Jevreji su verovali, a Stari zavet to potvrđuje, da se fraza „Sin Božiji“ odnosi na izuzetno duhovnog čoveka koji je omiljen Bogu. Izgleda da je ovo potvrđeno nebeskim glasom na Isusovom krštenju i preobraženju, koji je rekao: „Ovo je Sin moj ljubazni koji je po mojoj volji“ (Matej 3:17; 17:5).

Isus je takođe prihvatio to što su ga njegovi učenici oslovljavali rečju „Gospod“. Pod tim su samo mislili da je on njihov Gospodar, jer su sebe postavili pod njegov autoritet (Jovan 11:28; 13:13). Međutim, neki hrišćanski učenjaci uveravaju da to što je Isus Gospod ukazuje da je Bog, jer su Jevreji zamenili Božije ime (JHVH) rečju „Gospod“ (*kurios*) u Septuaginti – grčkom prevodu jevrejske Biblije iz trećeg veka. Međutim, sada je potvrđeno da takve obimne kopije Septuaginte nisu napravljene od strane Jevreja već hrišćana. Bez obzira na to, korišćenje takvih sredstava za parafraziranje Božijeg imena ne znači ništa.

28. Da li je Isus lažov, ludak ili Bog?

Ništa od navedenog. Međutim, upravo to pitanje postavlja C.S. Lewis (1898.-1963.) u svojoj maloj knjizi *Mere Christianity* (Puko hrišćanstvo, 1943.). U pitanju je jedno od najapologetskih dela u istoriji hrišćanstva. 2000. godine, direktor Američkog hrišćanskog magazina, *Hrišćanstvo danas*, ovu knjigu je odabrao da bude na prvom mestu među svim hrišćanskim knjigama dvadestog veka, pored Biblije.

C.S. Lewis iz Britanije bio je autoritet po pitanju engleske književnosti ali ne po pitanju Biblije. On se preobratio, nakon ateizma se opredelio za hrišćanstvo, i postao široko shvaćen kao autor fantastike. Njegova klasična hronologija pod nazivom *Putopisi Narnije*, je jedno od njegovih mnogobrojnih dela koje se prodalo u više od 100 miliona puta.

Puko hrišćanstvo ima za cilj da definiše hrišćansku veru. U toj knjizi, Lewis tvrdi da je sama suština hrišćanstva upravo ta da je Isus Bog i da je Isus tvrdio da je Bog. Međutim, Lewis nikada ne podržava ovu poslednju tvrdnju u biblijskom smislu, čak iako opisuje Isusa kao čoveka koji ide okolo i priča kao da je On bio Bog. Zatim, Lewis beleži sledeći popularni deo koga učenjaci nazivaju „argument trileme“:

Pokušavam da sprečim svakog ko želi da kaže nešto stvarno besmisleno o Njemu što ljudi često imaju običaj da kažu: „Spreman sam da prihvatim Isusa kao velikog moralnog učitelja ali ne prihvatam njegovu tvrdnju da je Bog“. To je jedina stvar koju mi ne smemo da kažemo. Čovek koji je bio samo čovek i koji je rekao stvari kakve je Isus rekao ne bi bio veliki moralni učitelj. Bio bi ili ludak ili bi bio Đavo iz Pakla. Morate odabrati nešto između ta dva. Ili je ovaj čovek bio i jeste Sin Božiji ili ludak ili nešto gore. Možete ga nazvati budalom, možete ga pljunuti i ubiti kao demona; ili možete pasti na kolena pred njega i nazvati ga Gospodom i Bogom. Ali hajde da ne pričamo gluposti i da ga nazivamo velikim ljudskim učiteljem. On nam to nije ostavio kao opciju. Nije to ni nameravao.

Lewis se protivio liberalnom učenju moralističkog Isusa čiji život i smrt nisu bili ništa drugo do moralni primer koji treba da pratimo. Međutim, u ovom pasusu Lewis nas nelogično navodi da izaberemo između tri opcije koje se odnose na Isusov identitet: on je (1) ludak, (2) đavo ili (3) Bog. Obratite pažnju na to da ovde Lewis sledi patrističku praksu netačnog izjednačavanja termina „Bog“ i „Sin Božiji“, od kojih se ovaj poslednji odnosi na Isusa. Lewis dodaje: „Objasnio sam zašto moram da verujem da je Isus bio (i jeste) Bog ... Verujem u to kada je u pitanju njegov autoritet.“ Ponovo, on ne daje nikakvu podršku tome koja stoji u Svetom pismu niti Isusovu izjavu kako bi potvrdio ovo uverenje.

C.S. Lewis je uvek govorio da nije teolog. Skromno je rekao: „Ja sam običan laik Engleske crkve.“ Zaista, njegov brilijantni intelekt, u kombinaciji sa jednom takvom skromnom prirodom, predstavljao je tajnu zašto su mu se mnogi divili.

John A.T. Robinson, Lewisov savremenik, bio je jedan od istaknutih autoriteta u Britaniji po pitanju Biblije, i sigurno je imao na umu Lewisov argument o trilemi kada je izložio svoj protest:

Često se od nas traži da prihvatimo Hrista kao božanskog, jer je on tvrdio da to jeste – i poznati argument je iznet: „Čovek koji ide okolo i tvrdi da je Bog – ili je Bog ili ludak ili šarlatan.“ ... I naravno, nije lako čitati priču Evandjelja i odbaciti to da je Isus lud ili loš. Samim tim, ostaje nam da zaključimo da on mora da je Bog. Ne sviđa mi se ovaj argument. Nijedan od učenjaka u Evandeljima nije prihvatio Isusa zato što je on tvrdio da je Bog, a Apostoli nikada nisu govorili: „Ovaj čovek je tvrdio da je Bog, samim tim, moraš mu verovati.“

Niko nije razradio Lewisov argument o trilemi više nego američki evanđelista Josh McDowell. Ovaj popularni javni govornik i evanđelista jeste jedan od vodećih glasova u svetu koji objavljuju da je Isus Bog. On je izdao preko 100 knjiga, sa tiražom većim od 42 miliona kopija. Međutim, ova dugačka apologetska dela se sastoje uglavnom od citata a

ne osmišljenih argumenata, i on ne uspeva da ostvari interakciju sa vodećim istraživačima Isusove tematike. Bez dalje diskusije, McDowell pretpostavlja da u Novom zavetu identifikovanje Isusa kao Sina Božijeg podrazumeva to da je on Bog. Prilikom identifikovanja Isusa kao Boga, McDowell retko kad citira moderne pisce koji imaju suprotna mišljenja i štedi na tekstovima koji kritikuju takvu nebiblijsku teologiju.

Na isti način, neki tradicionalistički nastrojani razotkrivači ne uspevaju da naprave razliku između koncepta da je Bog u Hristu i da je Hrist Bog. Britanski razotkrivač John R.W. Scott izgleda da pravi ovu grešku. On je svetski priznati crkveni vođa, pastor, edukator i autor u okviru izražene evanđelističke zajednice. Citirajući Lewisa, Scott je izdao visoko priznato delo pod nazivom *Basic Christianity* (Osnovno hrišćanstvo, 1958). Zapanjujuće je to da on u ovoj knjizi uverava da „Ukoliko Isus nije bio Bog u ljudskom telu, hrišćanstvo bi eksplodiralo.“ Zatim nastavlja skoro istim tonom: „Hrišćanska tvrdnja jeste ta da možemo da nađemo Boga u Isusu Hristu.“ Zaista, mi to možemo. Međutim tvrditi da je Bog u Hristu nije isto što i tvrditi da je Hrist Bog i Spasitelj i da je Bog bio u Hristu mireći svet za sebe.“

Ovim pitanjem, da li je Isus lažov ili Bog, bavim se u dva navrata u mojoj obimnoj knjizi koja se temelji na istraživanjima Biblije pod nazivom *Restitucija Isusa Hrista* (2008). U njoj, ja uveravam da Biblija nikada ne identifikuje Isusa kao Boga i ne podučava trojstvo o jednakim i podjednako večnim osobama u Božanstvu, kao što to crkva propoveda.

Pretpostavljam da su do tog zaključka došli crkveni oci, jer su donekle bili pod antisemitskim uticajem grčke filozofije i njene metafizike. Međutim, tvrdim da Biblija potvrđuje svako drugo veće crkveno učenje u vezi sa Isusom, kao što je bezgrešno začeće, bezgrešnost, čudotvorna dela, njegova smrt za naše grehe, vaskrsnuće, odlazak u raj i budući dolazak.

29. Da li je Isus Bog ili je podređen Bogu?

Skoro svi hrišćani su ono što učenjaci nazivaju „tradicionalistima“ usled svog verovanja da je Isus Bog. Crkvena doktrina trojstva kaže da je Bog jedna suština koja postoji kao tri jednake i podjednako večne Osobe: Oca, Sina (Isusa Hrista) i Svetoga Duha. Međutim, Novi zavet stalno opisuje Isusa kao nekog ko je podređen Bogu, Ocu što dovodi u pitanje to da su oni jednaki a učenjaci to nazivaju paradoksom. Rejmon E. Brown priznaje da „čak i u delovima Novog zaveta koji govore o Isusu kao Bogu, postoje takođe pasusi koji se naizgled bore protiv takve upotrebe.“

Ovaj očigledni konflikt je najuočljiviji u Evanđelju po Jovanu. Tradicionalisti i ostali veruju da ovo Evanđelje identifikuje Isusa kao Boga više nego što to čini ostatak Biblije. Samim tim, učenjaci Novog zaveta ovaj upadljiv konflikt nazivaju „Jovanovom zagonetkom“. Jovanov Isus priznaje da postoji ova podređenost time što tvrdi da ga Otac šalje, da mu Otac daje moć i sav autoritet u raju i na zemlji, što podrazumeva i dizanje iz mrtvih i suđenje istim. Najbitnije pitanje jeste to da li četvrto Evanđelje prikazuje Isusa kao suštinski podređenog ili funkcionalno podređenog Bogu Ocu. Prema crkvenoj doktrini o inkarnaciji, Isus nikako nije mogao da bude ovo poslednje.

Kada je Jovanov Isus bio optužen da sebe stavlja u poziciju jednaku Božijoj (Jovan 5:18), on je to žestoko porekao time što je otkrio da je suštinski podređen Ocu. Istog trenutka je rekao o sebi „Sin ne može ništa činiti sam od sebe nego šta vidi da Otac čini; jer šta On čini ono i Sin čini onako“ (stih 19). Zatim dodaje: „Ja ne mogu ništa činiti sam od sebe“ (stih 30). Mislio je na događaj kada je izlečio paralizovanog čoveka (stih 8-9).

Blisko povezano sa podređenosti Sina Ocu jeste i njegova poslušnost koju ukazuje istom. Međutim, to da je Isus Bog i to da on sluša Boga su dva nekompatibilna koncepta. Tradicionalista metodističke crkve C.K. Barret objašnjava: „Jednostavno nije podnošljivo to da Isusa treba navesti da kaže - Ja sam Bog, Vrhovni Bog Starog zaveta, i kao Bog ja radim šta

mi se kaže.“ Ukoliko je Isus bio suštinski podređen Ocu, onda je Otac bio superioran u odnosu na Isusa. Zaista, Jovanov Isus je rekao : „Otac je veći od mene“ (Jovan 14:28). Reč koja je sa grčkog ovde prevedena rečju „veći“ jeste *meizon*, što znači veći po činu i dostojanstvu. Očigledno takva razlika između Oca i Sina se ne slaže dobro sa tradicionalnim pogledom na njihovu navodnu jednakost.

Isusova podređenost Bogu ima veze sa njegovom zavisnošću od istog, što dalje ukazuje na to da on nije mogao da bude Bog. Isus je zavisio od Božijeg Duha prilikom izvođenja čuda. Apostol Petar je propovedao: „Isusa Nazarećanina, čoveka od Boga potvrđenog među vama silama i čudesima i znacima koje učini Bog preko Njega“ (Dela apostolska 2:22). I kasnije je Petar slično propovedao: „Isusa iz Nazareta kako ga pomaza Bog Duhom Svetim i silom, koji prođe čineći dobro i isceljujući sve koje đavo beše nadvladao; jer Bog beše s njim“ (Dela apostolska 10:38). Dakle, Petar pripisuje Isusove moći Bogu koji je sa njim, a ne kaže da je on sam Bog.

Naziv koji se odnosi na Isusa u Novom zavetu a koja označava njegovu podređenost Ocu više od bilo kog drugog naziva jeste „sluga“. Petar propoveda Jevrejima: „Bog Avraamov i Isakov i Jakovljevi, Bog otaca naših, proslavi slugu svog Isusa, kog vi predadoste i odrekoste Ga se pred licem Pilatovim kad on sudi da Ga pusti“ (Dela apostolska 3:13). I Isusovi učenici su se kasnije molili Ocu „Zaista se sabraše u ovom gradu na svetog slugu Tvog Isusa, kog SI pomazao ... I pružaj ruku svoju na isceljivanje i da znaci i čudesa budu imenom svetog sluge Tvog Isusa“ (Dela apostolska 4:27, 30).

Crkveni oci drugoga veka ponekad identifikuju Isusa kao Božijeg „slugu“ (gr. *pais*). Međutim, kasniji crkveni oci nisu nastavili tu tradiciju. Joachim Jeremias je izneo zapažanje da „imenovanje Isusa kao *pais theou* (Božiji sluga) jeste pronađeno u nejevrejskim hrišćanskim rukopisima do 170 godine ove ere samo na 11 mesta i u tri dela ... Od petog veka *pais* nestaje u potpunosti kao termin za Hrista ... Za nejevrejsku crkvu to je bilo

uvredljivo od samom početka, jer nije isticalo potpuni značaj Božijeg veličanstva.“ Identifikovanje Isusa kao slugu bilo je u sukobu sa viđenjem da je on Bog. Međutim, Kuran kaže da „Mesija ne smatra uvredljivim kada se nazove slugom Božijim“ (4:172).

Apostol Pavle često u svojim novozavetnim pismima govori o esencijalnoj podređenosti Hrista prema Bogu. On kaže: „Hrist pripada Bogu“ i „Bog je glava Hristu“ (1. Korinćanima 3:23 i 11:3). Samim tim, Pavle bi svakako rekao da je Bog veći od Hrista. Zaista, Pavle dalje priča o tome kako je upravo Bog Otac taj „Koji će u svoje vreme pokazati, Blaženi i jedini Silni Car nad carevima i Gospodar nad gospodarima“ (1. Timotiju 6:15). On objašnjava da će ovo biti objavljeno kada će Otac u odgovarajući trenutak vratiti Hrista na zemlju. Ukoliko je Otac jedini Silni Car (gr. *monos dunastes*), i Pavle to kaže misleći na Hrista i na njegov drugi dolazak, onda Hrist ne može da bude jednak po suverenitetu sa Ocem.

Najupečatljivija naznaka Isusove esencijalne podređenosti Bogu jeste ona koja se nalazi u Pavlovom proročanstvu o Isusovom konačnom, činu otkrovenja koje se odnosi na carstvo. Pavle kaže o Isusu „Onda kraj, kad preda carstvo Bogu i Ocu, i kad ukine svako poglavarstvo i svaku vlast i silu... onda će se i *sam Sin* [Isus] *pokoriti Onom* [JHVH] koji Mu sve pokori, da bude Bog [JHVH] sve u svemu.“ (1. Kor. 15:24, 28, 1. Dne. 29:11). Ovde leži ultimativni čin podređenosti, i on je dobrovoljan. Oscar Cullmann ga naziva „ključem čitave novozavetne hristologije.“

Isusova podređenost Ocu se takođe može videti u Pavlovim molitvama. Nakon pozdrava u njegovim pismima on često izražava zahvalnost Bogu u molitvi onima kojima piše. Iako on povremeno dodaje Isusovo ime svojim peticijama i srdačnim zahvalnicama iskazanim molitvama, Pavle iskazuje svoju tačku gledišta u vezi sa Očevom suštinskom nadređenosti u odnosu na Isusa time što uvek ove molitve upućuje „Bogu (Ocu)“. Isusova suštinska podređenost Ocu pokazuje da Isus nije bio Bog.

30. Da li je Isus Bog ukoliko on ima Boga?

Većina hrišćana veruje da je Isus Bog, jer je upravo to ono o čemu propoveda institucionalna crkva. Ona nas pored toga uverava da svako ko *ne* veruje u to da je Isus Bog nije pravi hrišćanin. Međutim, Biblija nikada ne podržava to uverenje.

Na primer, Biblija stalno govori o tome kako je Isus imao Boga, kako se molio svom Bogu i kako je obožavao svog Boga. Biblija stalno tvrdi da postoji jedan Bog, to što Isus ima Boga predstavlja prvi dokaz da on nije Bog. Dokazi se nalaze u Novom zavetu, u Evandelju po Jovanu, u pismima Apostola Pavla i knjizi o Otkrovenju. U najsvetijim među ovim spisima, upravo je Isus bio taj koji je citran kako govori da on ima Boga – Oca.

Prvi novozavetni dokaz da je Isus imao Boga i da je obožavao Boga javlja se u priči o Isusu koji se susreće sa Samarićankom na Jakovom bunaru (Jovan 4:7-26). Samarićani su bili pola Jevreji a pola nejevrejski narod i obožavali su Boga Biblije. Međutim, raspravljali su sa Jevrejima u vezi sa tim koje je mesto na zemlji pravo za obožavanje Boga. Oni su tvrdili da je u pitanju planina Gerizim, a Jevreji su tvrdili da je to Hramska gora u Jerusalimu. Kada je Isus ženi otkrio da je prorok, ona je postavila ovo pitanje u vezi sa pravim mestom za ukazivanje obožavanja. Isus je odgovorio time što je o Samarićanima rekao: „Vi ne znate čemu se molite; a mi znamo čemu se molimo (mi se molimo onome što poznajemo): jer je spasenje od Jevreja. Ali ide vreme, i već je nastalo, kad će se pravi bogomoljci moliti Ocu duhom i istinom, jer Otac hoće takve bogomoljce. Bog je Duh; i koji Mu se mole, duhom i istinom treba da se mole.“ (Jovan 4:22-24). Kada je Isus rekao „molimo se onome što poznajemo“, sebe je ubrojao među istinske obožavaoce Boga. I obratite pažnju na to da je Boga nazvao Ocem.

Isus je takođe otkrio da je imao Boga na prvi Uskrs, samo nekoliko minuta nakon njegovog vaskrsnuća. Marija Magdalena – jedna od Isusovih učenika iz koje je prognao sedam demona – došla je rano tog jutra na Isusov grob i otkrila da je grob prazan (Jovan 20:1-18). Ona je otrčala i prenela tu vest dvojici Isusovih sledbenika od kojih je jedan bio Apostol Petar. Otrčali su do groba, otkrili da je prazan i rastali se. Marija se zatim vratila do groba i očigledno postala prvi naslednik koji je bukvalno video i razgovarao sa vaskrslim Isusom.

Čitamo, „Reče joj Isus: Ne dohvataj me se, jer se još ne vratih k Ocu svome. Nego idi k braći mojoj, i reci im da se uzdižem k Ocu svome i Ocu vašemu, i Bogu svome i Bogu vašemu“ (Jovan 20:17). Dakle, vaskrsli Isus je jasno Oca nazvao „svojim Ocem“. Marija Magdalena je postala „apostol apostola“.

Pet puta Apostol Pavle nedvosmisleno piše o Bogu Ocu kao o Bogu i o Isusu Hristu kao o Gospodu. U pitanju su sledeći tekstovi:

- „da svi zajedno na jedna usta slavite Boga i Oca Gospoda našega Isusa Hrista“ (Rimljanima 15:6).
- „Blagosloven Bog i otac Gospoda našega Isusa Hrista, Otac milosrđa i Bog svake utehe“ (2. Korinćanima 1:3)
- „Bog i Otac Gospoda našega Isusa Hrista, koji je blagosloven na sve vekove, zna da ne lažem!...“ (2. Korinćanima 11:31).
- „Blagosloven Bog i Otac Gospoda našeg Isusa Hrista, koji nas je blagoslovio svakim blagoslovom duhovnim na nebesima kroz Hrista“ (Efescima 1:3).
- „Da Bog Gospoda našeg Isusa Hrista, Otac slave, dade vam Duha premudrosti i otkrivenja da Ga poznate“ (Efescima 1:17).

Šest puta Otkrovenje opisuje Isusa Hrista kao nekog ko ima Boga, nijednog drugog do Boga Oca. U pitanju su sledeći pasusi:

- Isus „učini nas careve i sveštenike Bogu i Ocu svom; tome slava i država va vek veka. Amin.” (1:6)
- Isus reče: „ne nađoh tvoja dela savršena pred Bogom svojim.” (3:2).
- Isus reče: „učiniću ga stubom u crkvi Boga svog” (3:12).
- Isus reče: „napisaću na njemu ime Boga svog” (3:12).
- Isus je dodao: „i ime novog Jerusalima, grada Boga mog” (3:12).
- Isus je dodao: „koji silazi s neba od Boga mog, i ime moje novo” (3:12).

U starom zavetu stoji da Mesija ima Boga. Pre svega, dok je bio razapet na krstu, Isus je citirao Psalam 22:1 i primenio ga na sebe jecajući: „Bože moj! Bože moj! Zašto si me ostavio?” (Matej 27:46, Marko 15:34). Kao drugo, Isaija je govorio o pravičnom slugi Boga JHVH (Isaija 42-53), a Apostol Petar podrazumeva da se radi o Isusu (Dela 3:13, 4:27, 30). Isaija predstavlja ovog slugu time što kaže: „Uzalud se trudih, uzalud i naprazno potroših silu svoju; ali opet sud je moj u Gospoda i posao moj u Boga mog.” (Isaija 49:4-5). Kao treće, Mihej je prerekao da će Mesija biti rođen u Vitlejemu, i da će postati „vladar Izraela” u „ime Gospoda svog Boga” (Mihej 5:2, 4).

Dakle, 15 puta u Bibliji nedvosmisleno stoji to da je Isus imao Boga, koga je odredio kao svog Oca. Međutim, u Bibliji nigde ne stoji to da je Otac imao Boga a ni to da je taj Bog čovek Isus Hrist. Moglo bi se očekivati ovo da je institucionalna crkva u pravu kada je u pitanju doktrina trojstva, da je Bog jedna suština koja postoji u tri posebne, različite, jednake i podjednako večne Osobe: Ocu, Sinu i Svetom Duhu. Nasuprot tome, Jovanov Isus je rekao: „Otac je veći od mene” (Jovan 14:28) pa samim tim oni ne mogu da budu jednaki; on je identifikovao Oca kao „jednog i jedinog Boga” (5:44); i molio se Ocu, nazivajući ga „jedinim pravim Bogom”.

Ukoliko uzmemo u obzir toliko obimne dokaze da je Bog Otac, Bog Isusa Hrista, biblijski je netačno identifikovati Isusa kao Boga i moralno je neodgovorno od strane crkve da ne prihvati ljude kao iskrene hrišćane ako oni ne veruju u to da je Isus Bog. Pavle jasno kaže: „Jer, ako priznaješ ustima svojim da je Isus Gospod, i veruješ u srcu svom da Ga Bog podiže iz mrtvih, bićeš spasen” (Rimljanima 10:9). Dakle, ukoliko iko iskreno veruje u uzdignutog Hrista kao u Gospoda Spasitelja, ta osoba je novorođeni hrišćanin bez obzira na to da li on/ona veruje da je Isus Bog.

31. Da li je Toma nazvao Isusa svojim Bogom u stihu Jovan 20:28?

Kada se vaskrsli Isus pojavio pred svojim okupljenim učenicima na prvo veče Uskrsa, Apostol Toma nije bio prisutan (Jovan 20:19-24). Učenici su mu kasnije rekli da su videli Isusa. Toma je rekao da u to neće poverovati osim ako ga on sam ne vidi (Jovan 20:25).

Nedelju dana kasnije, vaskrsli Isus se ponovo pojavio pred okupljenim učenicima u trenutku kada je i neverni Toma bio prisutan. Isus mu se obratio i Toma je odgovorio „Moj gospode i moj Bože“ (Jovan 20:28).

Većina hrišćana veruje da je i Toma zatim nazvao Isusa Bogom. I većina učenjaka koji se bave proučavanjem Novog zaveta tvrdi da je to najčvršći biblijski dokaz da je Isus Bog.

Nasuprot tome, nijedan drugi lik iz Novog zaveta Isusa ne naziva Bogom, jer bi se to udaljilo od jevrejskog monoteizma. Pored toga, Isus beleži dva događaja prilikom kojih su Isusovi antagonisti optužili Isusa da se pravi da je Bog, što je on zatim odbio (Jovan 5:18-47; 10:30-37).

Samim tim, tradicionalni hrišćani su i te kako pogrešno razumeli Tomine reči „moj Bog“. Njihova interpretacija ovih reči ignoriše kontekst Evandjelja u kome se krije značenje istih.

Pre svega, Jovan beleži to da se vaskrsli Isus pojavio pred Marijom Magdalenom nedelju dana pre tog događaja sa Tomom. On joj je rekao: „idi k braći mojoj, i kaži im: Vraćam se k Ocu svom i Ocu vašem, i Bogu svom i Bogu vašem“ (20:17). Dakle, vaskrsli Isus je svog Oca nazvao svojim Bogom. Javlja se pitanje: Kako Isus može da bude Bog ako on ima Boga? Zaista, Jovan nije mogao da podrazumeva da je Toma nazvao Isusa svojim Bogom kada je upravo zabeležio da je Isus Oca nazvao tim imenom.

Zatim, jedan stih nakon Tominih reči Jovanu nosi zaključak ovog jevanđelja a to je: „A i mnoga druga čudesa učini Isus pred učenicima svojim koja nisu pisana u knjizi ovoj. A ova se napisaše, da verujete da Isus jeste Hristos, Sin Božji, i da verujući imate život u ime Njegovo.“ (Jovan 20:30-31). Ova izjava bi bila suprotna prethodnim Tominim rečima ako je on zaista nazvao Isusa Bogom. A nazvati Isusa „Sinom Božijim“ nije isto kao i nazvati istog Bogom.

Štaviše. Jovan beleži razgovor koji je Isus vodio sa apostolima Tomom i Filipom na Poslednjoj večeri, samo deset dana pre Tomine ispovesti. Isus im je rekao da će uskoro otići kući svog Oca (Jovan 14:2) i ukazao na svoj odlazak u raj koje će uslediti nakon njegove smrti i vaskrsnuća. Zatim Jovan dodaje:

I kuda ja idem znate, i put znate. Reče Mu Toma: Gospode! Ne znamo kuda ideš; i kako možemo put znati? Isus mu reče: Ja sam put i istina i život; niko neće doći k Ocu do kroza me. Kad biste mene znali onda biste znali i Oca mog; i odsele poznajete Ga, i videste Ga. Reče Mu Filip: Gospode! Pokaži nam Oca i biće nam dosta. Isus mu reče: Toliko sam vreme s vama i nisi me poznao, Filipe? Koji vide mene, vide Oca; pa kako ti govoriš: Pokaži nam Oca? Zar ne veruješ da sam ja u Ocu i Otac u meni? Reči koje vam ja govorim ne govorim od sebe; nego Otac koji stoji u meni On tvori dela. Verujte meni da sam ja u Ocu i Otac u meni; ako li meni ne verujete, verujte mi po tim delima. (Jovan 14:4-11)

Isusove reči „Otac je u meni“ mora da su ostavile dubok utisak na Tomu. Zaista, one predstavljaju ključ tačnog razumevanja onoga što je neverni Toma kasnije podrazumevao pod tim kada je Isus nazvao svojim Bogom. Zaista, Toma je priznao ono što je Isus propovedao deset dana pre toga, da je Bog Otac u Isusu.

Isus je propovedao isto to mnogo dana ranije. Reкао je: „Otac i ja smo jedno“ (Jovan 10:30). Njegovi jevrejski protivnici su ga pogrešno razumeli i samo što ga nisu kamenovali. Optužili su ga da huli na Boga i govorili: „ti, premda si čovjek, praviš se Bogom“ (Jovan 10:33). Isus je implicitno negirao ovo i objasnio koncept jedinstva time što je rekao: „verujete da je Otac u meni i ja u Njemu“ (33). Učenjaci ovo zovu „međusobnim prožimanjem“ (engl. Mutual Indwelling).

Neki tradicionalni hrišćani znaju da zbune Isusove reči u stihu 14:9 Jovanovog jevanđelja - „Onaj ko je video Mene video je i Oca“. Oni misle da je ovde Isus tvrdio da je Otac. U trećem veku, crkva je sa pravom osudila ovo verovanje, pod nazivom savelijanstvo (engl. Sabellianism), i proglasila ga jeretičkim. Isus i pisci Novog zaveta često prave razliku između Oca i Isusa kao dve posebne individue.

Jovanov Isus je propovedao nešto slično tome i drugim prilikama. Jednom, kada je prisustvovao gozbi u Jerusalimu „Isus povika i reče: Ko mene veruje ne veruje mene, nego Onog koji me posla; I ko vidi mene, vidi Onog koji me posla“ (Jovan 12:44-45). Ponovo, Isus je pričao o Bogu Ocu. Zapravo, Otac koji je poslao Sina jeste najizraženija tema u Jovanovom jevanđelju, ponavlja se čak 40 puta.

Prožimanje Boga i Hrista i to što je Bog poslao Hrista oslikava koncept posredovanja. U antičko doba, posebno u poslovnom svetu i među Jevrejima, glavna osoba bi izabrala nekoga ko će da je predstavlja kao posrednik (hebr. shaliah). Dakle, obavljanje posla sa nečijim sinom je isto kao i obavljanje posla sa tom osobom, jer kao da je Otac u sinu.

Jovanov Isus je ovaj koncept posredovanja propovedao mnogo puta. On je često govorio da je Otac dao njemu svoje reči i dela (Jovan 12:49; 14:10; 24; 17:8). I rekao je o Ocu: „Moja nauka nije moja, nego Onog koji me je poslao. Ko hoće Njegovu volju tvoriti, razumeće je li ova nauka od Boga ili ja sam od sebe govorim.“ Obratite pažnju na način na koji on pravi

razliku između sebe i Boga. Jednom prilikom je rekao: „Ja dođoh u ime Oca svog“ a zatim je Oca nazvao jedinim i pravim Bogom (5:43-44).

Kako bismo pravilno razumeli Isusa u Evanđelju po Jovanu, hristologija o posredovanju nikako ne može da bude prenatlašena. Ona je ključna za ispravljanje pogrešnog tumačenja nekoliko Jovanovih tekstova u kojima je Isus pogrešno protumačen kao Bog, kao neko ko tvrdi da je Bog ili da je Bog koji je postao čovek.

Štaviše, hristologija o posredovanju koja se takođe naziva i hristologija slanja¹, predstavlja priparno fokusiranje na čuvanje vere vernicima (Jovan 16:27-30; 17:8). Kao Božiji vrhovni izaslanik, Jovanov Isus funkcioniše kao Bog a pri tom nije Bog.

¹ <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/894-agency-law-of>

32. Da li je Petar verovao da je Isus Bog?

Nakon četvrtog veka, skoro svi hrišćani su verovali da je Isus bio Bog. Međutim, Novi zavet otkriva da Apostol Petar nije mogao da veruje u tako nešto.

Petar je najinteresantniji i najvažniji lik među Isusovim izabranim apostolima. Upravo iz tog razloga, u sinoptičkim Evanđeljima (Matej, Marko, Luka), on je uvek prvi kada se nabrajaju svih dvanaest apostola. Štaviše, Isus je Petru dao ključeve carstva. Samim tim, on je postao prvi koji je propovedao Evanđelje Jevrejima, Samarićanima i nevernicima (Matej 16:19; Dela 1:8; 2:14; 8:14; 10:34-43). Ono što je Petar rekao ili ono što nije rekao u vezi sa Isusom predstavlja ključ za razumevanje toga da li je Isus bio Bog.

Jednom prilikom, Isus je u privatnosti upitao svoje apostole: „Ko kažete da ja jesam?“ I Petar je odgovorio: „Ti si Hrist, Sin živoga Boga“ (Matej 16:15-16). Dakle, Petar je prihvatio da je najvažnije verovati da je Isus obećani Mesija Izraela, Sin Božiji a ne Bog.

Zatim je Isus rekao svojim apostolima da on mora da propati mnogo toga u rukama verskih vlasti u Jerusalimu i da mora da bude ubijen. Mi čitamo: „I uzevši Ga Petar poče Ga odvrćati govoreći: Bože sačuvaj! Neće to biti od tebe“ (Matej 16:22). Da je Petar mislio da je Isus Bog, on sigurno to ne bi učinio!

Nakon Isusove smrti i odlaska u raj, Petar je postao izaslanik zajednice Isusovih sledbenika, onoga što učenjaci nazivaju Isusovim pokretom. On je propovedao na prvim dobro posećenim evanđelističkim službama u Jerusalimu, osuđujući svoju braću Jevreje zbog toga što su pristali na to da Isus bude razapet. Ove poruke, zabeležene u Delima apostolskim, pružaju neke od ključnih dokaza da Isus ne može da bude Bog.

Prvog dana Duhova Petar je propovedao o „Isusu Nazarećaninu, čoveku od Boga potvrđenog među vama silama i čudesima i znacima koje učini Bog preko Njega među vama, kao što i sami znate“ (Dela 2:22). Petar identifikuje Isusa kao čoveka i razlikuje ga od Boga, što ukazuje na to da on nije verovao da je Isus Bog.

Petar završava svoju prvu službu time što govori jevrejskom narodu: „Tvrdo dakle neka zna sav dom Izrailjev da je i Gospodom i Hristom Bog učinio ovog Isusa koga vi raspeste“ (Dela 2:36). Ponovo, Petar razlikuje Hrista i Boga, što uvek ukazuje na to da Hrist nije Bog. I to što je Bog od Isusa načinio Gospoda i Hrista pokazuje da je Bog imao suverenitet tom prilikom, pa je Isus podređen Bogu.

Petar se takođe javlja kao najistaknutiji lik u Novom zavetu koji identifikuje Isusa kao Božijeg slugu (Dela 3:13, 26; 4:27, 30, 1. Petrova 2:22). Crkveni oci prestaju to da rade. Očigledan razlog jeste taj što se ovo sukobljava sa idejom da je on bio Bog. Nasuprot tome, Kuran dobro zapaža da „Mesija ne prezire to što je sluga Božiji“ (4:172).

Štaviše, u svakom od prve tri službe on izjavljuje da je Bog digao Isusa iz mrtvih (Dela 2:24, 32; 3:15; 4:10). Kasnije, kada je Petar po prvi put propovedao nejevrejskoj populaciji on je rekao: „Znate Isusa iz Nazareta kako ga pomaza Bog Duhom Svetim i silom, koji prođe čineći dobro i isceljujući sve koje đavo beše nadvladao; jer Bog beše s njim ... Ovog Bog vaskrse treći dan“ (Dela 10:38, 40). Isus nije bio Bog jer je zavisio od Božijeg duha koji mu je davao moć. To što je Petar objavio da je Bog bio sa Isusom očigledno pokazuje da Isus nije bio Bog.

Dakle, umesto da uverava da je Isus bio Bog, Petar je redovno pravio razliku između njih dvojice. Tvrđio je da je Bog digao Isusa iz mrtvih, i da je od velike važnosti verovati u to. Crkveni oci nakon apostola su toliko naglašavali to da je Isus bio Bog da su neki umanjili važnost propovedanju toga da je Bog digao Isusa iz mrtvih.

Petar nije verovao da je Isus Bog već da je on imao Boga – Oca. On u uvodnom delu svog prvog novozavetnog pisma piše:

„Blagosloven Bog i Otac Gospoda našeg Isusa Hrista, koji nas po velikoj milosti svojoj prerodi za živu nadu vaskrsenjem Isusa Hrista iz mrtvih“ (1. Petrova 1:3).

Nekoliko stihova kasnije on govori o Isusu:

„Koji kroz Njega verujete Boga koji Ga podiže iz mrtvih, i dade Mu slavu, da bi vaša vera i nadanje bilo u Boga“ (stih 21). To što je Bog dao slavu Isusu pokazuje da je Isus pre toga nije posedovao, što dalje ukazuje na to da on nije bio Bog.

Neki tradicionalisti citiraju poslednji deo stiha 1:1 Druge Petrove poslanice kako bi pružili podršku mišljenju da je Isus bio Bog. Skoro sve engleske Biblije prevode ovaj deo na način na koji to radi i Nova američka standardna Biblija (NASB), u kojoj stoji „of our God and Savior, Jesus Christ (našeg Boga Spasitelja, Isusa Hrista).“ U pitanju je jedna osoba, koja Isusa naziva Bogom. Međutim u Verziji kralja Džejsma stoji: „of God and our Savior Jesus Christ (našeg Boga i spasitelja Isusa Hrista)“. Ovde su u pitanju dve osobe, pa Isus nije nazvan Bogom.

Razlika je gramatičke prirode. Pošto reč *soteos* (Spasitelj) u grčkom tekstu stoji bez člana, pitanje je da li se lična zamenica *hemon* (naš) odnosi na *theou* (Bog), kao u NASB, ili na *soteris*, kao u Verziji kralja Džejsma. J.N.D. Kelly o istom ovom problemu u stihu 2:13 Poslanice Titu kaže da reč „Spasitelj“ ima tendenciju da stoji bez člana (uporedi 1. Timotiju 1:1) i u svakom slučaju tačna upotreba člana se prekinula u grčkom jeziku kasnijeg doba“. Domaći prevodi prevode 2. Petrovu 1:1 na sledeći način: Bakotić (Boga našega i Spasitelja Isusa Hrista), Šarić (našega Boga i Spasitelja Isusa Krista), JB (Boga našega i Spasitelja Isusa Krista), DNK (Boga našega i spasa Isusa Hrista), Dretar (našeg Boga i Spasitelja Isusa Krista).

Sledeći unutrašnji dokaz ukazuje na to da je tačno razumevanje da su u pitanju dve osobe:

- 1) Ukoliko je Petar bio autor 1. i 2. Petrove poslanice, on ne bi Isusa nazvao Bogom u stihu 1:1 Druge Petrove poslanice i time ubacio konfuziju kada je u pitanju pravljenje razlike između njih dvojice u sledećem stihu;
- 2) Sličan složeni naslov „naš Bog i Spasitelj (Isus Hrist),” javlja se četiri puta u ovom pismu (2. Petrova 1:11; 2:20; 3:2, 18) što ukazuje na to da je formula koja ne identifikuje Isusa kao Boga postala učvršćena;
- 3) Petar ne bi napisao „Blagosloven Bog i otac Gospoda našega Isusa Hrista” u stihu 1. Petrova 1:3 a zatim nazvao Hrista Bogom ovde u stihu 2. Petrova 1:1.

Da donesemo zaključak, Petar nije verovao da je Isus Bog, već je verovao da je on Hrist (Mesija), Spasitelj, poslušni i podređeni sluga suverenog i jedinog Boga Oca.

33. Šta je bila Pavlova hristologija?

Apostol Pavle se zalaže za drugačije, međutim ipak prilično komplementarne hristologije u svojim pismima u Novom zavetu. Ipak, nijedna od njih ne identifikuje Isusa kao Boga, a neke od njih ukazuju da Isus ne može da bude Bog.

Prvo, Pavle piše o Hristu, koji je slika Boga (2. Korinćanima 4:4), dodajući pri tom da je „On slika nevidljivog Boga“ (Kološanima 1:15). Neki hrišćani su mislili da se pod tim da je Isus slika Boga podrazumeva da on jeste Bog. Nasuprot, „Bog je stvorio čoveka po svom obličju“ (1. Mojsijeva 1:27), ali to nije značilo da su i Adam i Eva bogovi. Geza Vermes tačno tvrdi: „Pavle je opisao Hrista kao „obličje“ ili slika Boga ... to ni izbliza ne ukazuje na to da je Hrist božanstvo.“ Logično je to da Isus ne može biti i Božije obličje i sam Bog, koji je nevidljiv običnim smrtnicima.

Drugo, Pavle je jedinstven jer u Novom zavetu on pravi kontrast između Isusa i Adama (Rimljanima 5:14 -19; 1. Korinćanima 15:45-47; Filipljanima 2:6). Učenjaci ovo nazivaju *Adamovom hristologijom*. Pavle opisuje Isusa kao idealnog, arhetipskog čoveka a Adama kao palog čoveka koji je doneo propast zemlji i čovečanstvu. Ono što je Adam izgubio tokom svog pada, Isus je dobio svojom poslušnošću, pravičnim životom, patnjom i umiranjem zarad nas.

Mnogi crkveni oci su tvrdili da je Isus morao da bude Bog i da živi bezgrešno kako bi postao savršena žrtva za naše grehove. Međutim, ovo mišljenje je arbitrarno i nema podršku svetih spisa a pored toga je i u suprotnosti sa hristologijom koja se odnosi na Adama.

Pored toga, Isus je morao biti iskušavan (Matej 4:1-11; Jevrejima 2:18; 4:15) kao što je to bio Adam, međutim Isus ne može biti Bog jer „se Bog ne može zlom iskušati“ (Jakovlje 1:13).

Mnogi čitaoci Biblije pa čak i oni koji su je proučavali mislili su da Pavle opisuje Isusa kao nekog ko je preegzistirao, uglavnom zbog njegovog navodnog učestvovanja u stvaranju (1. Korinćanima 8:6; Kološanima 1:16) i zaključili su da preegzistencija ukazuje na božanstvo. Međutim, trijadolog D.A. Carson kategorički tvrdi da „preegzistencija ne podrazumeva božanstvo”.

Judaizam drugog hrama je smatrao da su određeni ljudi naklonjeni veri preegzistirali, međutim Isus nije mislio da ovo ugrožava njihov monoteizam. Karl-Josef Kuschel kaže da „ne postoji naznaka bilo kakve nedvosmislene ili eksplicitne izjave u vezi sa preegzistencijom u hristologiji koju je pokrenuo Pavle.“ I dok Pavle piše o Bogu koji šalje svog Sina (Galaćanima 4:4), ovo jedva da oslikava proročansku tradiciju božanske dodele čina. James Dunn insistira da „Ne postoji dokaz da je Isus sebe smatrao preegzistentnim bićem.“ Dunn donosi zaključak da je jezik koji Pavle koristi kako bi označio preegzistenciju u stvari personifikovana Mudrost.

Štaviše, Isus nije mogao da preegzistira, jer je morao da bude u potpunosti kao Adam kako bi bio idealan čovek. Autor Poslanice Jevrejima kaže da je Isus „morao da bude načinjen poput Svoje braće po svemu ... kako bi se iskupio za ljudske grehove“ (Jevrejima 2:17). Samim tim, Isus nije mogao da preegzistira, jer je bio poput nas koji nismo preegzistirali.

Dakle, Hristologija koja je usredsređena na Adama se poništava ukoliko je Isus suštinski drugačiji od Adama. Zapravo, Isus ne može racionalno biti upoređen sa Adamom ukoliko je Isus Bogočovek; zapravo, oni moraju biti tačne paralelne figure. Da li je ovo razlog zašto se mnogi tradicionalisti ustručavaju od usvajanja hristologije usredsređene na Adama?

Treće, Pavle potvrđuje hristologiju koja se isključivo odnosi na Boga u Hristu. On piše o „Bogu u Hristu“ (Efescima 4:32, 1. Rimljanima 2:14).

I on objašnjava da je „Bog bio u Hristu, mireći svet sebi samom“ (2. Korinćanima 5:19).

Hristologija koja je usredsređena na Boga u Hristu predstavlja teocentričnu hristologiju suprotnu hristologiji koja tvrdi da je Hrist Bog, koja je hristocentrična. Hans Kung kaže da Pavlova „hristocentričnost ostaje utemeljena na teocentričnosti i kulminira istom: „od Boga kroz Isusa Hrista.“

Trebalo bi da bude očigledno to da Bog koji je u Hristu ne čini Hrista Bogom ništa više nego što to što Bog i Hrist prožimaju vernike čini iste bogovima ili hristovima. Pavlov omiljeni iskaz koncepta duhovne pozicije vernika jeste taj da su oni „u Hristu“.

Samim tim, za Apostola Pavla, Isus predstavlja savršenu sliku Boga pre svega zbog toga što je Bog, u svoj svojoj punoći, boravi u Hristu (Kološanima 1:19; 2:9), što Hrista ne čini Bogom.

Kao četvrto, Pavle zastupa hristologiju Gospoda. On je jedinstven kao novozavetni autor po tome što stalno i isključivo naziva Oca „Bogom“ a Isusa „Gospodom“. Zapravo, rečenica „Isus je Gospod“ predstavlja dominantnu versku izjavu rane crkve.

Šta su rani hrišćani podrazumevali pod tim kada su Isusa zvali Gospodom? Smatrali su da ga treba slušati, posebno kada daje uputstva ka pravičnosti (Matej 5:17-20; 7:21-23). Vaskrsli Isus je rekao „Sav autoritet je dat meni u raju i na zemlji“ (Matej 28:18; Jovan 16:15; 17:10).

Mnogi tradicionalisti smatraju da to što se u Novom zavetu Isus smatra Gospodom ukazuje da je on Bog, jer Septuaginta – grčki prevod hebrejske Biblije iz trećeg veka pre nove ere – prevodi reč *kurios* kao „Gospod“, umesto JHVH, što je hebrejsko ime za Boga. Međutim, Pavle ne pruža nikakav dokaz da je ovo način na koji on primenjuje *kurios* na Isusa. James Dunn pruža objašnjenje u vezi sa ovom reči koja se javlja u pismima Apostola Pavla, „*kurios* ne predstavlja toliko način na koji se Isus

identifikuje sa Bogom, već ako išta onda predstavlja način razlikovanja Isusa od Boga.“

Neki učenjaci tvrde da povremena praksa apostola Pavla da primeni starozavetne tekstove o Jahvi (JHVH) na Isusa ukazuje na to da je verovao da je Isus Jahve. Međutim, većina ovih slučajeva ukazuje samo na to da je Isus zastupnik Jahve *par excellence*.

Četvrto, Pavle potvrđuje hristologiju o podređenosti. On kaže da Isus pripada Bogu i da je Bog glava Hristu (1. Korinćanima 3:23; 11:3). On takođe piše da je Bog Otac „blaženi i jedini Silni Car“ (1. Timotiju 6:15). A kada govori o budućnosti, Pavle kaže „da kad (Isus) preda carstvo Bogu i Ocu ... onda će se i *sam Sin* [Isus] *pokoriti Onom* [JHVH] koji Mu sve pokori, da bude Bog [JHVH] sve u svemu“ (1. Korinćanima 15:24, 28). Robin Scroggs objašnjava da Otac „ostaje jedna i jedina moć koja je Bog“.

34. Da li je Isus Bog u stihu Rimljanima 9:5?

Tradicionalistički nastrojeni proučavaoci Biblije citiraju stih 9:5 Poslanice Rimljanima kao primarni novozavetni tekst koji Isusa naziva Bogom. Međutim, ovo je pod znakom pitanja, jer ovaj pasus uključuje i gramatički problem u izvornom grčkom tekstu. F.C. Burkitt kaže da je interpunkcija u ovom pasusu bila predmet diskusije više puta nego bilo koja druga rečenica ove literature.

Možemo da vidimo razliku ukoliko uporedimo dva izdanja iste Engleske Biblije. Revidirana standardna verzija prevodi stih 9:5 Poslanice Rimljanima „njima pripadaju patrijarsi, i njihove rase, prema telu, jeste Hrist. Bog koji je iznad svih neka bude blagosloven zauvek. Amin.“ Ovo izdanje pravi razliku između Hrista i Boga kao dva pojedinca, odnosno dve Osobe, tako da ne naziva Isusa Bogom. Međutim u Novoj revidiranoj standardnoj verziji stoji: „njima pripadaju patrijarsi, i od njih, prema mesu, dolazi Mesija koji je nad svima Bog zauvek. Amin.“ Ovo izdanje predstavlja viđenje koje podrazumeva samo jednu Osobu u kojoj je Isus Mesija nazvan Bogom.

Problem predstavlja grčki jezik. Kada je Pavle u prvom veku pisao ova pisma, u grčkom jeziku nije postojala interpunkcija niti prostor između slova i sve je bilo napisano velikim slovima. Znakovi interpunkcije, razmaci i mala i velika slova nisu bila uvedena u grčki jezik sve do trećeg i četvrtog veka. Dakle, oni koji se bave gramatikom Novog zaveta da tačan prevod ove rečenice ne može da zavisi od grčke gramatike koja u to doba nije ni postojala.

Pitanje gde treba uvesti znake interpunkcije u stihu 9:5b Poslanice Rimljanima u grčkom tekstu i kako treba isti prevesti na engleski, može se postaviti na sledeći način: u skladu sa kasnijim grčkim jezikom u kome postoji interpunkcija, da li tačka-zarez ili tačka treba da bude uvedena nakon reči sarka („meso“) u grčkom tekstu koji ne sadrži znake interpunkcije? Ukoliko jedno od ova dva bude uvedeno, nezavisna

rečenica će uslediti posle ovoga, kao doksologija Bogu Ocu i rečenica samim tim neće Hrista nazvati Bogom. Pošto se u stihu 9:5b pominje i Bog i Hrist, pretpostavljamo da je ovde Bog Otac, u pitanju je viđenje koje uzima u obzir dve Osobe.

Podređeno pitanje u vezi sa ovim stihom jeste to da li se apozicija koja se može prevesti „ko je iznad svih“ može primeniti na Hrista ili Boga.

1. Skoro svi crkveni oci smatraju da se u ovom stihu Hrist naziva Bogom.
2. Doksologija hvale Bogu u ovom stihu ne bi bila prikladna, jer je Pavle pre toga izrazio tugu i žalost u stihovima 1-3.
3. Uobčajen red reči u rečenici u starozavetnim doksologijama, koje se odnose na Boga Oca, ovde nije upotrebljen i reč „blagosloven“ ne prethodi reči „GOSPOD/Bog“.
4. U drugim doksologijama Apostola Pavla, reč „Bog“ nikada nije stavljena na prvo mesto.
5. Doksologije Apostola Pavla nikada ne stoje bez veznika, kao što je to slučaj ovde, što bi bilo neprirodno i što bi učinilo veznik „*ho on*“ („koji je“) nepotrebnim.

Razlozi iz kojih učenjaci ističu viđenje koje uzima u obzir dve osobe jesu sledeći:

1. Pavle, bivši Farisej, nije mogao Hrista nazvati Bogom, jer je strogi monoteizam ostao dominantna odlika njegove teologije.
2. Pavle nije mogao Isusa Hrista nazvati Bogom, jer on stalno pravi razliku između Boga i Isusa Hrista u ovom kao i u ostalim pismima Novoga zaveta.

3. Pavle nikada direktno ne naziva Hrista „Bogom“ ni u jednom od svojih 10 pisama. Međutim, on upotrebljava reč *theos* (Bog) kada govori o Ocu, čak 500 puta.
4. Pavle nikada ne naziva Hrista Bogom bez objašnjenja. Sigurno to neće učiniti i u ovoj kratkoj rečenici koja počinje da se bavi različitim tematikama, posebno Izraelom.
5. Šest od ukupno sedam drugih doksologija u korpusu Apostola Pavla su jasno upućena Bogu Ocu, što pokazuje da je slučaj isti i sa stihom 9:5b Poslanice Rimljanima.
6. Pavle nikada ne primenjuje grčki izraz *epi panton* („iznad svih“) ili *pantokrator* („Svemoćni“) na Hrista, niti to čini bilo koji drugi autor Novoga zaveta. To bi bilo u suprotnosti sa idejom da je Hrist podređen Bogu (1. Korinćanima 3:23; 11:3; Efescima 4:6).
7. Ukoliko se reči shvate kao „Bog nad svima“ to aludira na paralelu sa Starim zavetom, kao što su Psalm 104:19-20 i 1. Dnevnika 29:11, što ukazuje na doksologiju Bogu ovde.
8. Pavle nikada ne primenjuje grčku reč *eulogetos* („blagosloven“) na Hrista, što nijedan drugi autor Novog zaveta ne čini. U svih sedam drugih slučajeva ta reč se u Novom zavetu odnosi na Boga Oca.
9. Pavle na drugom mestu piše da je Bog jedini i suveren (1. Timotiju 6:15) što se čini nekompatibilnim sa idejom da je Hrist „nad svima“.
10. Uključivanjem Hrista u spisak osam prednosti koje je Bog dao Izraelu nije u skladu sa opisivanjem ove određene prednosti kao „Boga iznad svih“.

Mora se doneti zaključak da je stih 9:5b poslanice Rimljanima dvosmislen, jer su najraniji a samim tim i najpouzdaniji novozavetni rukopisi napisani velikim slovima bez razmaka i znakova interpunkcije.

Jasne izjave apostola Pavla poput onih u 1. Korinćanima 8:6 i Efescima 4:5-6, na istu temu treba da ukažu na njegovu nameru u Rimljanima 9:5b. Pored toga, to što je on stalno imao običaj da potvrđuje strogi monoteizam i da pravi razliku između Hrista i Boga a da pri tom Hrista podređuje Bogu i identifikuje Boga kao Oca, ukazuje da on nije mogao da ima nameru da Hrista nazove Bogom ovde, u stihu 9:5b Poslanice Rimljanima. Bez obzira na to, ovaj gramatički dvosmislen stih ne može biti upotrebljen kao dokazni tekst podrške tradicionalnom verovanju da je Isus Hrist Bog.

35. Da li je Isus Bogočovjek u stihu 1. Timotiju 2:5?

Neki crkveni oci su Isusa shvatali kao „Bogočovjeka“ i od tada su isto to činili i hrišćani. Emil Brunner stalno to čini u svojoj klasičnoj odbrani tradicionalne hrišćologije: *The Mediator: A Study of the Central Doctrine of the Christian Faith* (Posrednik: Studija o centralnoj doktrini hrišćanske vere).

Oni koji Isusa nazivaju Bogočovjekom pod tim podrazumevaju da je on bukvalno sišao na zemlju i postao čovek, Isus Hrist, što oni nazivaju i inkarnacijom i često citiraju stih 2:5 Prve poslanice Timotiju kao jedino sredstvo podrške u Bibliji. Pavle pri tom piše, „Postoji jedan Bog, i jedan posrednik između Boga i ljudi, čoveka Isusa Hrista.“

Mnogi učenjaci misle da u stihu 2:5 Prve poslanice Timotiju Pavle citira liturgiju koja je često upotrebljavana u crkvama tog vremena baš kao što on čini u stihu 8:6 Prve poslanice Korinćanima, u kom kaže: „postoji samo jedan Bog, Otac“. Ukoliko je stih 2:5 Prve poslanice Timotiju liturgija, to onda objašnjava zašto Pavle nije smatrao da je neophodno da objasni šta je pod tim mislio, jer je to Timotiju bilo poznato.

U skladu sa tim, ova liturgijska izreka u stihu 2:5 Prve poslanice Timotiju ustanovila je prvi koncept čitave istine o Bogu, pored činjenice da on postoji, on je i numerički „jedan“. Samim tim, aludira na Šemu, gde je ukratko prikazano jevrejsko verovanje. U Šemi stoji: „Čuj, Izrailju: Gospod je Bog naš jedini Gospod“ (5. Mojsijeva 6:4).

„Jedini Bog“ u stihu 2:5 Prve poslanice Timotiju takođe se u ovoj poslanici odnosi na „Boga Oca“, koji je nevidljiv i jedini Bog (1. Timotejeva 1:2, 17). Samim tim, Pavle kaže Timotiju, svom saradniku pri službi, da je Otac jedini Bog, što znači da je on, numerički gledano, jedan.

Trijadolozi se zalažu za to da „jedan“ u Šemi ne označava Boga numerički već kao jedinstvo, samim tim pružaju dozvolu svojoj doktrini

da je Bog jedinstvo tri Osobe: Oca, Sina i svetoga Duha. Međutim Pavlova postavka „jednog Boga“ i „jednog posrednika“ u stihu 2:5 Prve poslanice Timotiju pravi razliku između dve Osobe. Drugim rečima, ukoliko „jedan posrednik“ označava jednu Osobu, naime, Isusa Hrista, onda, kako bismo bili konzistentni, paralelni izraz „jedan Bog“ mora da označava numerički jednu Osobu – Boga Oca. Dakle, umesto da ovaj stih ukazuje da je Isus „Bogočovek“, on zapravo pravi razliku između njega i jednog Boga.

Šta je to zapravo posrednik? U grčkom Novom zavetu, reč koja je ovde prevedena *mesites*. Ona znači „onaj koji stoji u sredini“, središnji čovek. Biblijski učenjak B.F. Westcott definiše ovu reč *mesites* kao „onaj koji stoji između suprostavljenih strana i koji treba da ih sprijatelji“.

Dakle, posrednik je treća strana koja pokušava da pomiri dve strane na različite načine. Dve strane, u ovom slučaju, jesu Bog i grešno čovečanstvo. Isus nije bio član grešnog čovečanstva, jer je bio „bezgrešan“ a samim tim i „odvojen od grešnika“ (Jevrejima 4:15; 7:26; 2. Korinćanima 5:21). Ovaj posrednik, Isus Hrist pokušava da zbliži ove dve strane. Umesto da stih 2:5 Poslanice Timotiju shvatimo kao podršku ideji da je Isus Bog, on čini upravo suprotno insistirajući na tome da posrednik, kao čovek u sredini, nije ni Bog niti član grešnog čovečanstva koje se otuđilo od Boga. U tome je čitava poenta posrednika, taj pojedinac je jedinstven, jer ne pripada nijednoj od suprostavljenih strana.

Isus je opisan kao posrednik još tri puta u Bibliji, u poslanici Jevrejima 8:6; 9:15; 12:24). Ovi pasusi kao i njihovi konteksti doprinose viđenju da je Isus jedini kvalifikovan da posreduje između Boga i čovečanstva. Kao sin Božiji, i kao neko ko je savršeno pravičan, Isusa odmah povezuju sa obojicom.

Biblija podučava da je grešno čovečanstvo udaljeno od Boga i da je samim tim u neprijateljskim odnosima sa istim. Bog je onaj Jedan sa kojim grešnici moraju da se pomire. Jovan piše: „gnev Božji ostaje na onima koji ne veruju u Hrista.“ (Jovan 3:36). Dakle, Pavle piše Korinćanima da treba

da se „pomire sa Bogom“, tj. sa Bogom Ocem (2. Korinćanima 5:21; Rimljanima 5:10). Zanimljivo je da se u Novom zavetu nikada ne javlja naredba ljudima da se pomire sa Isusom. Bog je onaj kome grešnici odgovaraju, jer su prekršili njegove zakone.

Samim tim, Bog je ultimativni izvor pomirenja. On planira i postiže isto putem Isusa Hrista, koga je poslao kao Iskupitelja. Pavle dalje informiše Korinćane koji veruju da je „Ali je sve od *Boga, koji pomiri nas sa sobom* kroz Isusa Hrista, i dade nam službu pomirenja“ (2. Korinćanima 5:18).

Neki učenjaci su se u prošlosti bunili protiv oslovljavanja Isusa kao Bogočoveka. Friedrich Schleiermacher, netrijadolog i najproslavljeniji hrišćanski teolog devetnaestog veka, bio je jedan od onih koji su to činili. On i mnogi drugi ukazali su na to da se termin „Bogočovek“ ne pojavljuje ni u stihu 2:5 Prve poslanice Timotiju niti na bilo kom drugom mestu u Bibliji. Schleiermacher je upozorio da ovaj termin treba dobro razmotriti.

I zaista je to potrebno. Koncept Bogočoveka je paralelan paganskom pojmu mitoloških polubogova koji su i bogovi i ljudi. Zaista, protognosticizam prvog veka ove ere mogla je da opiše takvu figuru mitološkog iskupitelja kao „Bogočoveka“.

Zapravo, Pavle je mogao da ima takav protognosticizam na umu kada je zapisao stih 2:5 Prve poslanice Timotiju. Možda je pravio kontrast između Isusa kao jednog posrednika sa predgnostičkim verovanjem u *pleroma* mnogih *eona* kao u lanac posrednika koji povezuju Boga sa ljudskim rodom.

Zaista je čudno to što hrišćani identifikuju Isusa kao „Bogočoveka“ samo na osnovu biblijskog teksta koji se nalazi u stihu 2:5 Prve poslanice Timotiju. Umesto toga, ovaj pasus predlaže da Isus nije dualno biće, jer (1) jasno pravi razliku između Boga i Isusa Hrista (2) potvrđuje da je Bog

jedna osoba, (3) Hrista Isusa naziva samo „čovekom“ i (4) samim tim ne naziva istog ni Bogom a ni Bogočovekom.

Trebalo bi doneti zaključak da nije tačno identifikovati Isusa kao „Boga“ ili „Bogočoveka“ samo na osnovu stiha 2:5 Prve poslanice Timotiju. Logično je to da Isus Hrist kao treća strana² ne može da nas pomiri sa Bogom i da u isto vreme sam bude Bog.

Na kraju, Današnja engleska verzija na sledeći način: dobro parafrazira značenje koje je Pavle nameravao da iskaže u ovom stihu: „Jer postoji jedan Bog, i postoji jedan koji spaja boga i čovečanstvo a to je Isus Hrist.“

² „Da postoji među nama jedan sudac da stavi ruku na nas obojicu“(Jov 9:33)

36. Da li je Hrist „Bog i Spasitelj” u stihu Titu 2:13?

Tradicionalisti nude stih Titu 2:13 kao drugi po značaju za njih među tekstovima apostola Pavla u kome misle da se Hrist naziva „Bogom“, dok je stih 9:5b Poslanice Rimljanima najznačajniji. Celokupni stih Titu 2:13 glasi: „Čekajući blaženu nadu i javljanje slave velikog Boga i našeg Spasa Isusa Hrista“. Što se tiče „blažene nade“, ona se odnosi na još uvek buduće vaskrsenje svetaca (1. Solunjanima 4:13-18). Ovaj događaj će pratiti Hristov povratak (gr. *epiphaneia*). Ključne reči za hristologiju nalaze se u poslednjem delu stiha 2:13 Poslanice Titu. Neke engleske verzije prevode tako da se Isus ne naziva „Bogom“. Ali, kao što je to slučaj sa NASB, neke verzije ga prevode kao da on Isusa naziva „Bogom“.

Bar tri hristološka pitanja se javljaju u stihu 2:13 Poslanice Titu. Kao prvo, da li Pavle naziva Hrista „Bogom“? Kao drugo, ukoliko ga ne naziva Bogom, da li se „javljanje“ takođe odnosi na „velikog Boga“, pa se Bog Otac javlja sa Hristom pri Hristovom povratku? Kao treće, na koji način *anarthrous soteris* („Spas“ bez člana) u grčkom tekstu treba da bude shvaćeno?

Kao što je slučaj sa Rimljanima 9:5, oni kritičari koji se zalažu za interpretaciju stiha 2:13 Poslanice Titu koja uključuje jednu Osobu, čine to primarno na gramatičkoj osnovi. Njihova detaljna i često kompleksna diskusija doseže van razumevanja negrčkih tumača pa samim tim i van obima ove knjige. Dakle, samo ćemo nakratko razmotriti ova gramatička pitanja.

Viđenje koje podrazumeva jednu osobu:

- 1.) Nedostatak određenog člana odmah pre imenice *soteris* (Spasitelj) u stihu 2:13 Poslanice Titu zahteva da ona bude povezana sa imenicom *theou* (Bog), što čini da se one obe odnose na *Iesou*

Christou (Isusa Hrista). Mnogi učenjaci iz prošlosti, kao što je baptista A.T. Robertson³, bazirali su ovaj argument na Granvill Sharpovom takozvanom biblijskom pravilu grčke gramatike, ustanovljene 1798.⁴ Šarpovo pravilo govori da kada samo jedan član prethodi prvom od dve imenice vezane veznikom (na primer veznikom i), a samim tim ova druga imenica je bez člana, ove dve imenice su vezane i odnose se na isto – na Isusa Hrista u stihu 2:13 Poslanice Titu. Na osnovu ovog pravila, Šarp sledeće pasuse prevodi tako da se oni odnose na jednu Osobu: Efescima 5:5, 2. Solunjanima 1:12; Poslanica Titu 2:13, 2. Petrova 1:1).

Pobijanje teorije:

Mnogi gramatičari su od tada insistirali na tome da je Šarpovo navodno pravilo nesigurno.⁵ Neki dodaju da drugi član nije neophodan u stihu 2:13 Poslanice Titu jer *soteros* (Spasitelj) je dovoljno okarakterisan imenicom *hemon* (naš).⁶ 1881.godine, Ezra Abbot je zapazio da je konstrukciju stiha 2:13 Poslanice Titu i gore navedene pasuse podržalo samo nekoliko naučnika.⁷ Gramatičar Nigel Turner priznaje: „Nažalost, u ovom periodu Grčke ne možemo biti sigurni da je jedno takvo pravilo stvarno odlučujuće.⁸ J.N.D.

³ A.T. Robertson *A Grammar of the Greek New Testament in Light of Historical Research*, 4. Izdanje (Nashville, TN: Broadman 1934), 786.

⁴ Granville Sharp, *Remarks on the Uses of the Definite Article in the Greek Text of the New Testament: Containing Many New Proofs of the Divinity of Christ, from Passages Which are Wrongly Translated in the Common English Version* (1798) treće izdanje (London: Vernor and Hood 1803), 4-5.

⁵ Npr M-H-T, 3:181. Takođe, E. Abbot (“On ... Titus ii.13,” 16), citira gramatičar Alexander Buttman koji se protivi primeni ovog „pravila” na stih 2:13 Poslanice Titu, stih 1.1 Druge Petrove i Judina 4)

⁶ Npr G.B. Winer *A Treatise on the Grammar of New Testament Greek*, tr. W.F. Moulton (Edinburgh: T. and T. Clark 1877), 162.

⁷ E Abbot „On ... Titus ii.13,” 3.

⁸ N. Turner, *Grammatical Insights*, 16 M. Harris (Jesus as God 307-08) izgleda da pogrešno predstavlja Turnera jer se poziva samo na njegove ranije publikacije.

Kelly dodaje da „odsustvo člana ne može da bude odlučujuće jer reč „Spasitelj“ ima tendenciju da stoji bez člana (1. Timotiju 1:1) i u svakom slučaju, tačna upotreba člana se izgubila u kasnijem grčkom jeziku.⁹ Gramatičar G.B. Einer priznaje da je svako viđenje gramatički moguće, ali dodaje „samo me je doktrinsko uverenje, izvedeno na osnovu Pavlovog propovedanja, i to da ovaj apostol nije mogao da Hrista nazove velikim Bogom, navelo da pokažem da ne postoji gramatička prepreka da se *kai ...soteros ...Christou* shvati kao drugi subjekat“¹⁰

Drugi gramatičari su insistirali na tome da postoji izuzetak kada je u pitanju Šarpovo pravilo u kom stoji da drugi član može biti izostavljen kada autor zna da će njegovi/njeni čitaoci znati na kog subjekta se to odnosi. Ezra Abbot objašnjava da je isti slučaj često i sa engleskim jezikom. On daje primer: „the Secretary and Treasurer“, što podrazumeva jednu osobu, i „the Secretary and the Treasurer“ što se odnosi na dve osobe. Međutim, ako biste rekli: „I saw the President and Treasurer“ neke veoma poznate korporacije, slušaoci će razumeti da ste pod tim mislili na dve osobe pa je samim tim drugi član suvišan.¹¹ Dakle, jednim članom čitaoci donose odluku tome da li se dva naslova odnose na jednu ili dve osobe.

2.) Pošto se fraza *tou megalou theou* (veliki Bog) ne pojavljuje ni na jednom drugom mestu u Novom zavetu, prikladnije primeniti je na Isusa Hrista nego na Oca.

⁹ J.N.D. Kelly Pastoral Epistles Timothy I and II and Titus 246. Kako biste imali uvid u temeljnu i kompleksnu diskusiju bezčlanog sotaros u Titu 2.13 vidite M. Harris, *Isus as God* 179-82, 307-10.

¹⁰ G.B. Winer „A Grammar of the Idiom of the New Testament, 130.

¹¹ Quoted by J.Schneider DNTT 2:82.

Pobijanje teorije

a) Naprotiv, J. Jeremias, autoritet na temu judaizma iz prvog veka kaže sledeće: „Primena formule 'velikog Boga' na Isusa koja se čvrsto usadila u kasni judaizam bila bi potpuno jedinstvena u Novom zavetu.“¹² U Novom zavetu, slični epiteti se primenjuju na Oca mnogo češće nego na Hrista (npr. 1. Timotiju 1:11, 17; 4:10; 6:15-16), o čemu svedoči mnogo doksoligija.

b) Jedini novozavetni slučajevi kada se pridev veliki odnosi na Hrista jesu oni kada se on poredi sa ostalim ljudskim osobama (npr. Luka 1:32, 7:16; Jevrejima 4:14; 10:21). A pošto je Isus rekao „Otac je veći od mene“ (Jovan 14:28), najbolje je ovu frazu shvatiti tako da se ona odnosi na Boga Oca.

c) Imenički oblik *megalou-megaleiotes* (velik) – primenjena je na Oca četiri puta u Novom zavetu (Luka 9.43, Jevrejima 1.3, 8.1; Juda 25) ali samo jednom na Hrista (2. Petrova 1:16).

d) Prikladnije je nazvati Boga Oca „velikim“ nego nazvati Isusa Hrista „velikim“ u ovom kontekstu. Otac je taj koji će na kraju prouzrokovati Drugi dolazak Hrista (1. Timotiju 6:14b-15a; Dela 1:7; 3:20; 1. Solunjanima 4:14).

3.) Što se tiče ovog prevoda, „veličanstveno javljanje velikog Boga“ grčki Novi zavet nikada ne primenjuje reč *epiphaneia* (javljanje) na Boga Oca. Oscar Cullman prenosi ovo viđenje tako što govori o Hristovom povratku i kaže da „Istovremeno 'javljanje' Boga i Hrista ne odgovara uobičajenom očekivanju.“¹³

¹² O. Cullman *The Christology of the New Testament*, 314

¹³ E. Abbot, “On... Titus ii 13,”14.

Pobijanje teorije

Zaista, Otac, koji je nevidljiv za nas smrtnike (Jovan 1:18; 6:46; 1. Timotiju 1:17; 6:16), ne pojavljuje se sa Hristom pri njegovom povratku. Reč *epiphaneia* se javlja 5 puta u grčkom Novom zavetu, sve u Pavlovim pismima i odnosi se isključivo na Hrista. Četiri od ovih pet slučajeva odnose se na Isusov povratak (2. Solunjanima 2:8, 1. Timotiju 6:14; 2. Timotiju 4:1, 8). Ova upotreba, kao i drugi razlozi, zahteva da se reči *epiphaneian tes doxes* prevedu „javljanje slave“ (RV, RSV, NASB, ESV) a ne „veličanstveno javljanje“ (AV, NIV) u apoziciji sa onim u stihu 11, „milost Božija se javila.“ Ovakav prevod govori da je „javljanje“ „slava“ a ne „veliki Bog“, tj. Božija slava i Isus Hrist će se javiti pri Isusovom povratku, a neće se javiti Otac.¹⁴ Isus potvrđuje ovo govoreći o „slavi svoga Oca“ koja će pratiti njegov povratak (Matej 16:27; Marko 8:38).

4.) Većina poslenikejskih očeva je prisvojilo ovo viđenje.

Pobijanje teorije

Pobijanje teorije: Trebalo bi da bude priznato da su ovi očevi bili pristrasni svojim teološkim motivima koji su nastali iz arijanske kontroverznosti. Murray Harris priznaje da su stare verzije, od kojih skoro sve prevode koristeći viđenje koje podrazumeva dve osobe, vredne mnogo više nego svedočenje nikejskih i poslenikejskih očeva zbog njihove pristrasnosti.¹⁵ Štaviše, mnoge od ovih verzija prevedene su i objavljene ranije nego rukopisi ovih crkvenih očeva, što tim verzijama pridaje veći značaj.

¹⁴ M. Harris, *Jesus as God* 185; J.N.D. Kelly, *Pastoral Epistles Timothy I and II and Titus*, 246.

¹⁵ Npr. N.Turner, *Grammatical Insights*, 16.

5.) U novozavetnoj eri, fraza „Bog i Spasitelj“ odnosila se i na neke rimske imperatore. Bilo bi prirodno za Pavla da kaže isto i za Isusa.¹⁶

Pobijanje teorije

Za Pavla da Isusa nazove „Bogom“ bi predstavljalo ozbiljnu teološku novinu i veliko odvajanje od njegove jake monoteističke pozadine, pa bi to zahtevalo detaljno objašnjenje. Štaviše, ne bismo očekivali od Pavla da razvije svoju teologiju na tome kako svet vidi svoje vladare i kakve titule im dodeljuje.

Viđenje koje podrazumeva dve osobe

Kao što je to slučaj sa stihom 9:5b Poslanice Rimljanima, oni tumači koji se zalažu za viđenje koje podrazumeva dve osobe, smatraju da stih 2:13 Poslanice Titu upravo to viđenje sadrži, jer je o tome Pavle propovedao u ostalim svojim poslanicama. J.E. Huther zapaža: „Ne može se doneti odluka samo na gramatičkoj osnovi ... pitanje može dobiti odgovor samo ukoliko se osvrnemo na upotrebu u Novom zavetu.“¹⁷

Razlozi za viđenje da se u stihu 2:13 Poslanice Titu Isus Hrist ne naziva „Bogom“ su sledeći:

1.) Reč „naš“ verovatno modifikuje reč „Spasitelj“ a ne „Bog“, jer se u Novom zavetu ne pominju sledeći iskazi: „naš Bog Isus Hrist“, „Bog Isus Hrist“ ili „Isus Hrist naš Bog“. Takođe, Pavle i drugi pisci Novog zaveta često povezuju reč „naš“ „Bogu“ ili „Spasitelju“. Ukoliko su autori Novog zaveta verovali da je Isus Hrist Bog, očekivalo bi se da se neke od ovih jednostavnih fraza jave u njihovim rukopisima, baš kao što se one javljaju u pismima Ignjatija.

¹⁶ J.E. Huther, MCNT, 9:302.

¹⁷ E. Abbot „On „Titus ii13” 10

2.) Ukoliko izuzmemo stih 9:5 Poslanice Rimljanima i stih 2:13 Poslanice Titu, svuda u svojim rukopisima Pavle koristi reč *theos* (Bog) isključivo tako da se ona odnosi na „Oca“. Ezra Abbot objašnjava na najubedljiviji način da „u slučaju gramatičke dvosmislenosti ovoga tipa kod bilo kog od klasičnih autora, prvo pitanje bi bilo: „Na koji način pisac primenjuje titule subjektima?“ Ovo razmatranje, koje je svakako najrazumnije, čini mi se da je jako odlučno.

3.) Dok se reč *theos* (Bog) javlja više od 500 puta u Pavlovim poslanicama ... ne postoji ni jedan jedini slučaj osim onog koji mu predstavlja opoziciju? ... Česta i, kao što verujem nesprona Pavlova upotreba odgovara njegovom jeziku u stihu 8:6 Prvoj poslanici Korinćanima.“¹⁸

Pobijanje teorije:

M. Harris smatra da se svakom autoru Novog zaveta mora dozvoliti luksuz da se na stilski, verbalni ili teološki način odmakne od svoje svakodnevne „upotrebe reči.“¹⁹

4.) Pavle konzistentno i stalno razlikuje „Boga“ i „Isusa Hrista“ u čitavom svom korpusu, on smatra da su oni dve različite i odvojene Osobe ili Bića. Samim tim on ne bi izbrisao ovu razliku u možda samo dva slučaja, tj. Rimljanima 9:5 i Titu 2:13. Johannes Schneider i Colin Brown obično oslikavaju gledište onih učenjaka koji su usvojili gledište koje podrazumeva dve osobe u stihu 2:13 Poslanice Titu time što su priznali da viđenje koje podrazumeva jednu Osobu „jeste lingvistički moguće, ali se sukobljava sa strogo održavanom razlikom između Hrista i Boga u rukopisima.“²⁰ U ovom pismu samom Titu,

¹⁸ E. Abbot „On „Titus ii13” 10

¹⁹ M. Harris , *Jesus as God*, 176-77.

²⁰ Johannes Schneider and Colin Brown, „soter“ u DNTT 3:220. Vidi i J.E. Huther MCNT 9:303

Pavle ovu razliku jasno pravi u svom pozdravu kada kaže: „Pavle, sluga Boga i apostola Isusa Hrista ... Bog Otac i Hrist Isus naš Spas“ (Titu 1:1,4)

5.) Primenom prideva „veliki“ na „Boga“ nalaže da je „Bog“ nezavisan subjekat koga treba razlikovati od „Isusa Hrista“.²¹

Istraživanje među učenjacima

1881. godine Ezra Abbot je dao impresivan spisak sa četrdeset i pet komentatora i teologa, od reformacije na ovamo, koji se slažu sa svim značajnijim engleskim verzijama do tog vremena, od Tyndale do AV pri prevođenju viđenja koje podrazumeva dve osobe iz Tita 2:13, tako da se Hrist ne naziva "Bogom".²² Na primer, u reformaciji i Erasmus i Martin Luter prihvataju viđenje sa dve osobe u Titu 2:13, dok je John Calvin uzdržan.

1961. godine, Vincent Taylor je sproveo istraživanje među naučnicima o ovom pitanju u Titu 2:13. Došao je do zaključka da su "gramatičari svrstani na obe strane... Teolozi su takođe podeljeni".²³

1994. godine, Murray Harris je predstavio sledeće istraživanje od pre jednog veka:²⁴ Harris priznaje da neki od naučnika koje navodi da podržavaju viđenje sa jednom osobom "sa različitim nivoima ubedenosti."²⁵ Zapravo, neki od njih su prilično neodlučni.²⁶

²¹ J.E. Huther MCNT 9:303

²² E. Abbot, "O... Titu ii.13", 12.

²³ V. Taylor, "Does the New Testament Call Jesus God?" 117.

²⁴ M. Harris, *Jesus as God*, 185n50, 51, 52, 53, 54.

²⁵ M. Harris, *Jesus as God*, 185

²⁶ M. Harris navodi katoličke naučnike R.E Brown-a i M. Zerwick-a. Međutim, Brown (*Jesus God and Man*, 17-18) komentariše Tita 2.13, „veoma je

Zaključak

Dakle, videli smo da su od reformacije većina engleskih verzija favorizovale viđenje sa jednom osobom u Titu 2:13. Ipak ne postoji odlučan konsenzus među učenjacima Novoga zaveta o tome da li se u tom stihu Isus identifikuje kao "Bog". Uzevši u obzir sve Pavlove novozavetne spise, mnogi od ovih učenjaka samo dve fraze u Rimljanima 9:5b i Titu 2:13 smatraju ozbiljnim kandidatima u kojima Pavle možda naziva Isusa „Bogom“.²⁷ Ipak, uzevši u obzir Pavlov snažni monoteizam, najverovatnije mu nije bila namera da u ovim, donekle gramatički dvosmislenim, pasusima nazove Isusa „Bogom“.

teško doći do definitivnog zaključka... ovde se ne može postići sigurnost“. A M. Zerwick (*Biblical Greek: Illustrated by examples*, 60) primećuje, „Ponekad upotreba jednog člana koji se odnosi na više od jedne imenice kao da pretpostavlja i izražava božanstvo Hrista, npr. Efescima 5:5 ... Titu 2:13... Međutim, mora se reći da ti primeri *izgleda da pretpostavljaju* Hristovo božanstvo, ali da ne mogu biti dokazi za to“.

²⁷ M. Harris, *Jesus as God*, 169

37. Da li je Isus Bog u stihu Jevrejima 1:8?

Oni koji se bave analizom Novog zaveta a veruju da je Isus Bog, takozvani „tradicionalisti“ citiraju stihove 1:8-9 Poslanice Jevrejima kao jedan od glavnih tekstova koji podržavaju njihov stav. Autori citiraju Psalam 45:7-8 i primenjuju ih na „Sina“ – Isusa Hrista. U oba teksta se javljaju problemi gramatičke prirode, zbog čega je teško utvrditi da li autor Poslanice Jevrejima Isusa naziva Bogom. Kako bismo razumeli način na koji on koristi ovaj citat, moramo prvo proučiti taj sam citat.

Psalm 45 je pesma za venčanje, po naslovom „pesma o ljubavi“ i upućena je „caru“ (stih 1). Možda se odnosi na idealnog kralja a možda je sastavljena za venčanje određenog cara, možda kralja Solomona ili iz oba navedena razloga. Psalmista piše: „Presto je Tvoj, Bože, večan i nepokolebljiv; skiptar je carstva Tvog skiptar pravice. Ljubiš pravdu i mrziš na bezakonje; toga radi pomaza te, Bože, Bog Tvoj uljem radosti više nego drugove Tvoje.“ Prevodioci su lične zamenice ovde napisali velikim slovima, jer su verovali da se odnose na Isusa i kako bi ukazali na svoje verovanje da je Isus Bog. I autor Poslanice Jevrejima citira Septuagintu, grčku verziju iz III veka pre nove ere, a ne Jevrejsku Bibliju.

Učenjaci smatraju da je prva rečenica u Psalam 45:7 jedan od najtežih tekstova za prevođenje i tumačenje u Starom zavetu. Većina engleskih prevoda Biblije stavljaju reč *elohim* (Bog) u vokativ, i ovaj deo rečenice prevode kao „Presto je Tvoj, Bože“ pa samim tim poistovećuju cara sa Bogom. Neke verzije ovu reč prevode kao pridev, subjekat ili predikat, ili je stavljaju u genitiv, kao na primer „tvoje božansko presto“ ili „tvoje presto je (od) Boga“, čime se car ne naziva Bogom. Jevrejski Targum i mnogi uticajni rabini tumačili su Psalam 45 kao mesijanski baš kao što ga je tumačio i autor Poslanice Jevrejima. On piše: „A sinu: Presto je Tvoj, Bože, va vek veka; palica je pravde palica carstva Tvog. Omilela Ti je pravda, i omrzao si na bezakonje: toga radi pomaza Te, Bože, Bog Tvoj uljem radosti većma od drugova Tvojih.“

Moguće je da je psalmista primenio jevrejsku reč *elohim* (Bog) tako da se odnosi na cara, kao što to rade i drugi psalmisti kada govore o vladarima Izraela („bogovi“ u stihovima Psalam 58:1; 82:6). Ali, budući da je monoteistički nastrojen, velika je verovatnoća da je na umu imao carevog podnamesnika (npr. Jovan 10:34).

Štaviše, kontekst Psalam 45 ukazuje na to da reči *elohim/ ho theos* u stihu 6a ne nazivaju cara Mesiju „Bogom“. Pravi se jasna razlika između Boga i cara Mesije u stihu Psalam 45:2 („jer te je blagoslovio Bog doveka“) i stihu 7 („Bog, Tvoj Bog, te pomazao“). Ovo je dalje naglašeno uz pomoć dva stiha u kojima je Bog opisan kao neko ko deluje na cara, odnosno Mesiju. Ukoliko bi car Mesija u ovom kontekstu bio nazvan „Bogom“, to bi uvelo dvosmislenost koju bi bilo nemoguće objasniti – Bog koji deluje na Boga. Don Cupitt dobro objašnjava, nijedan egzegeta ne bi predložio da su pisci Poslanice Jevrejima mislili ili na svog tadašnjeg vladara ili na svog idealnog budućeg vladara kao bukvalno i podjedanko božanskim ... mislili su da car ima pravo dato od Boga da vlada i da je isti ispunjen Božanskom moći.“

Dakle, neposredni kontekst oba teksta pokazuje da autori istih ne nameravaju da identifikuju onog o kome su pisali kao o Bogu Izraela. Oni prave razliku između Boga i cara/Mesije time što kažu, „Bog te blagoslovio“ (Psalm 45:2), kao i razliku između „Boga“ i „Njegovog Sina“ (Jevrejima 1:1-2). Mala je verovatnoća da bi cara/Isusa oslovili sa „O Bože“ a izneli suprotnost time što kažu „Bog, Tvoj Bog te pomazao“ (engl. „God, Your God, has anointed You“).

Veći kontekst knjige Jevrejima otkriva da autor nije nameravao da Isusa nazove „Bogom“. Pre svega, on u ovom prologu kaže da je Sin „obličje bića“ Božijeg (Jevrejima 1:3). Obličje nije original. Kao drugo, pošto u svom prologu, koji služi kao kratak pregled, ne kaže da je Isus Bog, veoma je mala verovatnoća da to radi u ovom tekstu. Kao treće, veliki trud ulaže kako bi dokazao da je Isus, uzdignut do neba, superioran u odnosu na sve anđele (stihovi 5-14) kao i na sve ljude, uključujući i Mojsija

(Jevrejima 3:1-19), sve sveštenike Izraela pa čak i cenjenog Melhisedeka (Jevrejima 7:1-16) i da je Isusovo sveštenstvo veće (Jevrejima 9:1-28). Nakon što smo sve ovo ustanovili, autor Poslanice Jevrejima nikako nije mogao da izjavi da je Isus Bog.

Poslanica Jevrejima je jedini dokument Novog zaveta koji je posebno namenjen Jevrejima. Jevreji su monoteistički nastrojeni, baš kao što je i autor ove poslanice. Ako je Isusa nazvao Bogom, bio bi svestan toga da bi jedna takva provokativna izjava mogla da digne prašinu u jevrejskoj zajednici kojoj je pisao. Umesto toga, on nije nameravao da kaže ništa drugo osim onoga što je psalmista rekao u vezi sa carom/Mesijom, a to nije bilo da je on Bog.

Šta o ovome kažu oni koji proučavaju Novi zavet? Većina njih tretira *ho theos* kao vokativ u stihu 1:8 Poslanice Jevrejima, i samim tim Isusa nazivaju „Bogom“. Međutim sam kontekst ovog stiha kao i stiha 45:7 u Psalmima nalaže da oba autora nisu nameravali da cara, odnosno Mesiju, nazovu „Bogom“. Vincent Taylor insistira na tome da *ho theos* u stihu 1:8 Poslanice Jevrejima treba da bude prevedeno nominativom, međutim kaže da „ništa ne može biti zasnovano na ovoj rečenici, jer autor, kao i ostali pisci Novog zaveta, izbegava da govori o Hristu kao „Bogu“. Taylor se slaže sa tim da ovaj stih „ne pruža osnovu pretpostavci da je autor smatrao da je Hrist Bog, niti da je govorio o Hristu kao o Bogu... pisac često upotrebljava reč ‘Sin’, to radi i u uvodnom delu upravo ovog citata. Nema nameru da ukaže na to da je Isus Bog“.

William Barclay često veoma dobro sumira debate učenjaka u vezi sa tim da li novozavetni tekstovi Isusa nazivaju „Bogom“. O stihu 1:8 Poslanice Jevrejima on kaže: „Ovo je pasus za kog niko ne bi želeo da bude dogmatski. U oba slučaja, oba načina prevođenja su savršeno moguća ... Međutim, koji god prevod prihvatimo, ponovo ćemo doći do toga da je stvar u tolikoj meri pod znakom pitanja da je veoma nebezbedno bazirati ijedan čvrst argument na njoj.“

38. Da li je Isus Bog u stihu 1. Petrova 1:1?

Novi zavet sadrži dve poslanice koje se pripisuju Apostolu Petru. Naslovi delova i pisama Biblije su često bili sastavljeni tek nakon što su ona bila napisana, a postoji verovatnoća i da ih je neko drugi sastavio. Rana crkva je jednoglasno prihvatila to da je Petar napisao Prvu Petrovu poslanicu, međutim crkva vekovima vodi diskusiju oko toga da li je on napisao Drugu Petrovu poslanicu. Najsavremeniji, istorijski-kritički nastrojeni učenjaci koji se bave proučavanjem Novog zaveta ne slažu se sa tim da je on autor te poslanice. Pošto uvodni deo ove poslanice svedoči o tome da je Petar autor, i zbog nekih dugih razloga, prihvatam mišljenje da on jeste autor ove poslanice.

Jedini problematični pasus u Prvoj i Drugoj Petrovoj poslanici ima veze sa tim da li je Isus Bog u stihu 1:1 Druge Petrove poslanice. On sadrži gramatičke probleme veoma slične onima u stihu 2:13 Poslanici Titu i stihu 1:12 Druge poslanice Solunjanima, koje se uglavnom svode na red reči u rečenici. Pitanje je, da li se u poslednjoj frazi u stihu 1.1 Druge Petrove poslanice pominju dve osobe, Otac i Hrist, ili jedna osoba, Hrist. Gledište vezano za jednu osobu naziva Hrista Bogom, dok gledište vezano za dve osobe to ne čini.

Problematična fraza u stihu 1:1 Druge Petrove poslanice u grčkom tekstu glasi:

- *tou theou hemon kai soterou Iesou Christou*
- od Boga našega i Spasitelja Isusa Hrista

Samo nekoliko verzija engleske Biblije ovu frazu u stihu 1:1 Druge Petrove poslanice prevode viđenjem koje uključuje dve osobe, i Isusa Hrista *ne naziva* Bogom. Verzije Biblije koje su date skraćenicama u zagradama, na sledeće načine prevode ovu frazu:

Viđenje koje podrazumeva dve Osobe:

- “of God and our Savior Jesus Christ” (AV)
- “of our God and the Savior Jesus Christ” (ASV, RSVmg, NRSVmg, NWT)

Viđenje koje podrazumeva jednu Osobu:

- “of our God and Savior(,) Jesus Christ” (RV, NAB, TCNT, RSV, NEB, JB, NASB, NIV, NJB, REB, NRSV, ESV)

Domaći prevodi: DNK (Boga našega i spasa Isusa Hrista), JB (Boga našega i Spasitelja Isusa Krista), Dretar (našeg Boga i Spasitelja Isusa Krista), Šarić (našega Boga i Spasitelja Isusa), Bakotić (Boga našega i Spasitelja Isusa Hrista), SSP (našeg Boga i Spasitelja Isusa Hrista).

Razlozi koji podržavaju to da se u stihu 1:1 Druge Petrove poslanice Isus Hrist naziva Bogom su sledeći, uz pružena opovrgnuća:

- 1.) U grčkom tekstu, nedostatak člana koji prethodi reči *soteros* (Spasitelj) ukazuje da se zamenica *hemon* (naš) odnosi samo na reč *theou* (Bog).

Pobijanje teorije: J.N.D. Kelly kaže da „Spasitelj“ ima tendenciju da stoji bez člana ... i u svakom slučaju tačna upotreba člana se formirala u kasnijem grčkom jeziku.

- 2.) Doksologija u vezi sa Hristom u stihu 3:18 Druge Petrove poslanice ukazuje na to da postoji mogućnost da je autor Hrista nazvao „Bogom“.

Pobijanje teorije: Doksologije koje se bave time da li je Isus nazvan Bogom su nebitne: „Da svi poštuju sina kao što oca poštuju. Ko ne poštuje sina ne poštuje oca koji ga je poslao“ (Jovan 5:23).

- 3.) Pošto je u helenističkim krugovima bilo uobičajeno oslovljavati religijske i političke figure rečju Bog, bilo bi prirodno da ovaj autor nazove Hrista „našim Bogom i Spasiteljem.“

Pobijanje teorije: Božanska inspiracija brani paganski uticaj.

- 4.) Obližnja složena konstrukcija koja sadrži reč soterios (Spasitelj) bez člana, u stihu 1.11 Druge Petrove poslanice („naš Gospod i Spasitelj Isus Hrist“), pravi paralelu između „Boga“ i „Spasitelja“ u stihu 1, što nalaže da su oba naziva složena.

Pobijanje teorije: Složeni naziv „Gospod i Spasitelj“ se ne pojavljuje ni na jednom drugom mestu u Novom zavetu osim u Drugoj Petrovoj poslanici, i tu se javlja četiri puta (2. Petrova 1:11, 2:20; 3:2, 18). Ovaj dokaz sa opšteprihvaćenim kasnim datumom autorstva Druge Petrove poslanice nalaže da su reči, „Gospod i Spasitelj“ do tada postale fiksna formula, što čini da se član koji prethodi reči „Spasitelj“ podrazumeva. Često ponavljani složeni naziv „Gospod i Spasitelj“ u Drugoj Petrovoj poslanici nije prikladna paralela za „Boga“ i „Spasitelja“ u stihu 1:1 Druge Petrove poslanice.

Sledeći razlozi podržavaju to da se u stihu 1:1 Druge Petrove poslanice Isus Hrist *ne naziva* Bogom:

- 1.) Autor ne bi nazvao Isusa „Bogom“ u prvom stihu i uveo konfuziju time što pravi razliku između Boga i Isusa kasnije u istoj rečenici, u drugom stihu – „znanje o Bogu i o Isusu našem Gospodu.“ Dakle, dvosmislenost u prvom stihu bi trebalo da bude protumačena jasnoćom u drugom stihu.

Pobijanje teorije: Ukoliko je autor želeo da napravi razliku između Oca i Isusa u prvom stihu on bi to svakako i uradio, kao i u drugom stihu.

- 2.) Izraz „naš/- Gospod i Spasitelj (Isus Hrist),“ postao je fiksna formula tako da upotreba reči „Bog“ u prvom stihu mora da bude namenjena tome da napravi razliku između Boga i Isusa.

Pobijanje teorije: Autore treba posmatrati kao slobodne da izmene stereotipski izraz.

- 3.) Položaj zamenice *hemon* (naš) između dve imenice – *theou* (Bog) i *soteris* (Spasitelj) – razdvaja iste i samim tim pravi razliku između njih.

Pobijanje teorije: Kada dve imenice imaju jedan član, jedna lična zamenica se odnosi na obe.

- 4.) Ako je Petar bio autor Prve i Druge Petrove poslanice, on ne bi napisao „Bog i Otac našem Gospodu Isusu Hristu“ (Prva Petrova poslanica 1:3), a zatim nazvao Isusa „Bogom“ u Drugoj Petrovoj poslanici. Pored toga, Petar nikada Isusa ne naziva Bogom u bilo kom od svojih evanđelističkih govora koji su zabeleženi u Delima apostolskim.

Murray Harris je temeljno ispitao šolastički pejzaž koji se odnosi na ovu raspravu oko stiha 1:1 Druge Petrove poslanice. On kaže da je gledište koje je usredsređeno na jednu Osobu „podržano od strane velike većine učenjaka za biblijske komentare dvadesetog veka uz nestalan stepen sigurnosti.“ Trebalo bi zabeležiti to da je samo nekoliko istaknutih novozavetnih egzegeta napisalo kritike na Drugu Petrovu poslanicu u XX veku, delom jer je većina njih mislila da Petar nije autor iste, a delom jer se neki ne slažu sa tim da istu treba uvrstiti u Novi zavet. Izuzetno istaknuti leksikograf Walter Bauer je tipični primer tih učenjaka koji se ne vezuje ni za jedno mišljenje. On insistira na tome da su interpretacije stiha 1:1 Druge Petrove poslanice i stiha 5:20 Prve Jovanove poslanice „otvorene za tumačenje“.

39. Ko je istinski Bog u stihu 1. Jovanove 5:20?

Kasniji crkveni oci jednoglasno su citirali stih 5:20 Prve Jovanove poslanice kao primarni tekst kojim podržavaju svoje verovanje da je Isus Hrist Bog. Ovaj stih zajedno sa prethodnom glasi: „Znamo da smo od Boga i sav svet leži u zlu. A znamo da Sin Božji dođe, i dao nam je razum da poznamo Boga Istinitog, i da budemo u istinitom Sinu Njegovom Isusu Hristu. Ovo je istiniti Bog i Život večni.“ (1. Jovanova 5:19-20).

Hristološka debata u vezi sa stihom 5:20 Prve Jovanove poslanice svodi se na gramatiku. Pitanje je na šta se zamenica „Ovo“ (gr. *houtos*) odnosi. Ukoliko se *houtos* odnosi na najskorije pomenutog, tj Isusa Hrista, kao što je to obično slučaj u engleskom jeziku, stih ga indirektnim putem naziva Bogom. Međutim, ukoliko se *houtos* odnosi na subjekat prethodne rečenice, odnosno na „Njega istinitog“, tj. Boga Oca, ovaj stih ne naziva Isusa Bogom.

Mišljenje da se reč *houtos* (on/ovaj) odnosi na Isusa Hrista u stihu 5:20 Jovanove poslanice, u smislu da je on nazvan istinskim Bogom, dominiralo je proučavanjem Biblije još od četvrtog veka. Slede razlozi koji su dati kako bi se podržalo ovo viđenje sa odgovarajućim opovrgnućima istih:

1. Pravilna gramatika zahteva da se *houtos* odnosi na prethodno pomenutog, Isusa Hrista.

Pobijanje teorije: Takva upotreba u engleskom jeziku ne dokazuje da je ista takva postojala i u novozavetnom grčkom jeziku. Mnogi grčki autoriteti po pitanju gramatike identifikuju da se reč *houtos* u stihu 5:20 Prve Jovanove poslanice odnosi na Boga Oca. Učenjak B.F. Westcott kaže: „Što se tiče gramatičke konstrukcije rečenice, zamenica *houtos* može da se odnosi na „Njega koji je istinit“ ili na „Isusa Hrista“. Najprirodnije je da se ona odnosi na subjekat koji nije najbliži toj zamenici, već na onaj subjekat koji je najdominantniji u

umu apostola ... Očigledno je da se radi o „Njemu koji je istinit”, i dalje opisan dodatkom „Njegovog Sina”. Samim tim, zamenica sakuplja otkrovenje pokazano rečima koje prethode ... poznavati Boga kao Oca jeste večni život.”

2. Niko ne bi tri puta ponavljao da je Otac istinit na jednom toliko kratkom prostoru.

Pobijanje teorije: Ponavljanje jeste stil ovog autora. Međutim, autor ne ponavlja treći put isto već razjašnjava svoj nejasan iskaz - „onaj istiniti” – kao „Istiniti Bog”. Mala je verovatnoća da u jednom stihu jedan autor dva puta kaže za Oca da je „istiniti” a zatim da treći put Isusa Hrista nazove istinitim bez objašnjenja.

3. Izraz „večni život” mora da se odnosi na Isusa Hrista, što ga čini „istinskim Bogom”, jer je Isus Hrist taj koji je nazvan „životom” u stihovima 1:1 i 1:2 Prve Jovanove poslanice (kao i u Jovanovom jevanđelju 11:25; 14:6).

Pobijanje teorije: Međutim prolog Prve Jovanove poslanice jasno pokazuje da večni život proističe samo od „Oca i manifestuje se u nama kroz njegovog Sina Isusa Hrista” (Prva Jovanova poslanica 1:2-3; 5:11). Samim tim, Bog je ultimativni izvor večnog života za sve nas, uključujući čak i Isusa kako to on sam kaže (Jovan 5:26; 6:57).

U poslednja dva veka, mnogi novozavetni učenjaci tretirali su reč *houtos* u stihu 5:20 Prve Jovanove poslanice kao da se ona odnosi na Boga Oca iz sledećih razloga:

1. U stihovima 19 i 20, autor jasno pravi razliku između „Boga” i „Sina Božijeg”, čime je identifikovao „Boga” kao Oca i Isusa Hrista kao „Sina Božijeg”. Tom prilikom, on je ustanovio to da se u kasnijim spisima „istiniti Bog” mora odnositi na Oca.

2. Dok u Novom zavetu stoji to da su i Otac i Isus „istiniti”, u skladu sa Starim zavetom i Judaizmom, on samo Oca zove „istinitim Bogom”.
3. Pavle naziva Oca „živim i istinitim Bogom” dok pravi razliku između Njega i „Njegovog Sina” (1. Solunjanima 1:9-10).
4. Ukoliko se reč *houtos* odnosi na najbliži subjekat u stihu 1. Jovanovoj 2:22 i u stihu 2. Jovanove 7, ona identifikuje Isusa kao „prevaranta i antihrista”.
5. Upozorenje u stihu 1. Jovanova 5:21 u kom stoji da „idole” treba izbeći, podržava to da se reč *houtos* u prethodnom stihu ne odnosi na Oca, jer Jevreji često prave kontrast između Boga i idola.
6. Pošto autor u stihu 1. Jovanova 4:12 piše da „Niko nikad nije video Boga” (Jovan 6:46), izgledalo bi kontradiktorno napisati da je Isus Bog.
7. Autor termine „Bog” i „Otac” koristi kao da su oni sinonimi, tj. kao da imaju isto značenje, za razliku od termina „Bog” i „Sin” koje autor jasno razdvaja (1. Jovanova 4:9-10; 14-15; 5:9-11).
8. Jovanov Isus se moli „Ocu” nazivajući ga „jedinim istinitim Bogom” (Jovan 17:1,3).
9. Druga rečenica u stihu 1. Jovanove 5:20 predstavlja sažet prikaz prve rečenice.

C.H. Dodd usvojio je viđenje da se u ovom stihu Isus Hrist ne poistovećuje sa Bogom. On objašnjava: „Pisac u svom umu sakuplja sve što je rekao o Bogu ... i *ovo*, on dodaje, jeste *pravi Bog* ... večni život.”

Murray Harris, tradicionalista i autoritet po pitanju grčkog Novog zaveta, detaljno razmatra pitanje koje nam stih 5:20 Prve Jovanove poslanice nameće i donosi zaključak. Iako je sasvim moguće da se reč *houtos* odnosi na Isusa Hrista, nekoliko dokaza ukazuju na to da se ona ipak odnosi na „onog istinitog”, Boga Oca. Ovaj stav, da se *houtos* odnosi na Boga, zauzimaju mnogi učenjaci, autori opštih studija i u značajnoj meri oni gramatičari koji iskazuju svoje mišljenje po ovom pitanju.” I Harris citira nekoliko takvih učenjaka.

Međutim, mišljenje učenjaka je podjednako podeljeno kako na to da se reč *houtos* odnosi na Isusa Hrista, tako i na to da se ona odnosi na Boga Oca. Nekoliko zapaženih kritičara misli da je ovo pitanje nemoguće rešiti. William Barclay na ovu temu kaže: „Nemoguće je biti siguran ... Sumnja je tolika da ne možemo nijedan čvrst argument da izvučemo iz datog pasusa.”

Kada se svi argumenti razmotre, izgleda sumnjivo to da je u stihu 5:20 Prve poslanice Jovanove autor nameravao da Isusa Hrista nazove „istinitim Bogom”, posebno bez objašnjenja.

40. Da li je Sveti duh osoba?

Većina hrišćana veruje u Trojstvo jer je upravo to ono što propoveda njihova crkva. Tu stoji da je Bog jedna suština koja se sastoji od tri jednake i podjednako večne Osobe: Oca, Sina i svetoga Duha. Dakle, sveti Duh se smatra punopravnom Osobom.

Crkva nije oduvek verovala u ovo. Tokom drugog i trećeg veka nije postojao koncenzus među crkvenim ocima, takozvanim apologetama, u vezi sa konstitucijom svetoga Duha. Većina to nije smatrala važnim. Zapravo, među hrišćanima je postojala široko rasprostranjena fluidnost ideja u vezi sa svetim Duhom. Istaknuti crkveni istoričar Philip Schaff je izneo svoje zapažanje: „Doktrina svetog Duha nije bila u velikoj meri oformljena a sve do sredine četvrtog veka nije bila ni predmet posebne kontroverzije.“ Kako u apostolskoj tako i u nikejskoj veri stoji „Ja/Mi verujemo ... u Svetoga Duha.“ Usled ove sažetosti, apsurdno je to što nas kasniji trijadolozi uveravaju da osoba mora da veruje u svetog Duha kao zasebnu osobu kako bi bila hrišćanin.

Arijansko-nikejska kontroverzija iz četvrtog veka izvršena je uglavnom na grčkom jeziku. Sve tri sukobljene strane složile su se da je Duh hipostaza (suština) odvojena od Oca i Sina. Arije je proglasio da se suština Duha razlikuje od suštine Oca i Sina. Evsevije, crkveni istoričar, rekao je da je Duh po suštini inferioran duhu Oca i Sina, „treća moć“ i „treći u rangiranju“ u odnosu na njih.

Jannes Reiling poredi biblijsko učenje o Božijem Duhu sa gore navedenim viđenjem i sa pravom tvrdi: „U Bibliji ni *ruah* ni *pneuma* nisu upotrebljeni kao božanska imena. Oni nisu obožavani kao božanska bića. Stari zavet ne predstavlja duha kao božansko biće koje je povezano sa Bogom a ipak zasebno od njega. On uvek funkcioniše kao posrednik između Boga i čovečanstva ... U Novom zavetu Duh nije zamišljen kao božansko biće (hipostaza), već kao instrument božanske radnje ili otkrovenja.“

James Dunn o Starom zavetu kaže: „Duh Božiji predstavlja način da se o Bogu govori kao o nekom ko ispunjava svoju svrhu u svetu kroz ljude.“ On dodaje: „Duh božiji u Judaizmu predstavlja moć Božiju. On o spisima Jovanovim i Pavlovim u Novom zavetu kaže: „Ideja o Božijem Duhu kao o moći i prisustvu ... ta misao je dobro ustanovljena ... Međutim, ne postoji ništa o Duhu kao entitetu koji je u bilo kom smislu nezavisan od Boga, božanska hipostaza.“

Prateći Evandjelja, Novi zavet često opisuje Isusa kako sedi pored Boga Oca na njegovom nebeskom prestolu, ali nikada ne pominje da to isto čini i sveti Duh. Ako je Trojstvo istinito, zar ne bi trebalo da bude tri prestola u raju?²⁸ Netrijadološki nastrojen teolog Ellen Flesseman-van Leer kaže „da sveti Duh nije entitet koji je nezavisan od Boga, već dokaz Božijeg aktivnog prisustva u svetu.“

Apostol Pavle pominje i Boga Oca i Isusa Hrista u uvodnom delu svojih 10 novozavetnih pisama (pod pretpostavkom da ih je on napisao), međutim, ne pominje svetog Duha. Pavle nije smatrao Očev duh osobom.

Jedan od razloga zašto trijadolozi misle da je sveti Duh u potpunosti zasebna osoba jeste to što se u engleskim prevodima Biblije „Holy Spirit“ (Sveti Duh) piše velikim slovom kada se radi o Bogu. Međutim, hebrejski i grčki jezici nisu imali mala i velika slova kada su napisani najraniji biblijski spisi. Takva upotreba velikih slova predstavlja puko tumačenje prevodioca koji su bili trijadolozi. Nasuprot tome, Jevreji nisu pisali reči „sveti duh“ ili „duh“ velikom slovom, jer nisu mislili da se radi o osobi.

Većina hrišćana takođe misli da je sveti Duh osoba, jer se u skoro svim verzijama Biblije Duhu pripisuju lične zamenice. Najbolji biblijski

²⁸ Na nebu postoji samo jedan tron. Na tom tronu sedi „jedan“ (Otkrovenje 4:2) i to je Otac. Isusov tron se nalazi u Jerusalimu (tron cara Davida) i on će sedeti na njemu kada se bude vratio na zemlju. Do tada Isus može da sedne pored nebeskoga Oca na očevom tronu. Tako ćemo i mi sedeti na Isusov tron kada se bude vratio, kao što sada Isus sedi na Očev tron (Otkrovenje 3:21).

primjer je „on“ u Isusovu učenju o Duhu svetom u Jovanu pogl. 14-16. Ali rod zamjenice u grčkom jeziku nije bitan. Da li se zamjenice primijenjene na Duha svetoga trebaju prevesti sa *on* ili *ti*, je čisto teološka odluka. Isto je kao da je u pitanju zamenica *ekeinos*.²⁹

Binitarac C.F.D. Moule iznosi zaključak: „Pozivanje na pismo ... ne dokazuje ništa o večnom „biću“ Duha. To samo pokazuje da je „Duh“ reč za ličnu aktivnost ličnoga Boga.“ Moule zaključuje: „Činjenica da je Duh način kojim je lični Bog prisutan ne izgleda da, sama po sebi, neophodno podrazumeva priznavanje Duha kao suštinski ličnog; ... čini se bespotrebno insistirati na upotrebi lične zamenice“ za svetog Duha.

Još jedan od razloga zašto većina hrišćana misli da je sveti Duh osoba jeste taj što Biblija može da personifikuje svetog Duha baš kao što to čini sa Božijom rečju ili mudrošću. Kada se kaže da je sveti Duh uradio nešto, poput govora, to ne treba da bude shvaćeno tako da se radi o nekoj ličnosti. Isus je jednom rekao: „mudrost Božija je rekla ‘Poslaću im proroke i apostole.’“ Najbolji primer iz Starog zaveta jeste personifikacija mudrosti u Knjizi izreka, u 8.-9. poglavlje.

Trijadolozi Karl Rahner i Murray Harris tačno priznaju da Novi zavet nikada ne identifikuje svetog Duha kao Boga. I neki trijadolozi pogrešno misle da se upravo o tome radi u stihu 5:4 Dela apostolskih. Pošto je Bog stvorio ljude po svojoj slici (1. Mojsijeva 1:26-27), čovečji duh mora da odgovara Božijem. C.F.D Moule kaže: „postoji određeno srodstvo između Boga i čoveka – između Duha i duha.“³⁰ Da, i od stvaranja treba imati na umu to da je Duh božiji Bogu ono što je duh čovečji čoveku. Pošto čovečji duh nije osoba na način na koji mi shvatamo pojam osobe, ni Božiji duh to ne može da bude. Sveti Duh je Duh Oca (Matej 10:20; Marko 13:11).

²⁹ Strong's Concordance G1565 Definition: that one (or neut. that thing), often intensified by the article preceding. Usage: that, that one there, yonder.

³⁰ Jer ko od ljudi zna šta je u čoveku osim duha čovečijega koji živi u njemu? Tako i u Bogu što je niko ne zna osim Duha Božjega. (1. Korinćanima 2:11)

41. Ko je Sin Čovečiji?

Izraz *ben adam* se u Starom zavetu javlja 107 puta i znači „sin čovečiji“. U skoro svakom slučaju to je semitski idiom koji je upotrebljen kao sredstvo kada treba a se izbegne zamenica „Ja“ ili „mene“, možda usled autorove skromnosti ili zbog toga što je autor imao nameru da pokaže nizak, pokoran stav. Međutim postoji jedan slučaj u kome ovaj izraz nije upotrebljen u tu svrhu.

Apokaliptična Danilova knjiga beleži proročansku viziju u kojoj se radi o četiri zveri koje predstavljaju četiri sukcesivne paganske imperije. Autor o kraju ovog perioda kaže: „Videh u utvarama noćnim, i gle, kao Sin čovečiji iđaše sa oblacima nebeskim, i dođe do starca i stade pred Njim. I dade Mu se vlast i slava i carstvo da Mu služe svi narodi i plemena i jezici; vlast je Njegova vlast večna, koja neće proći, i carstvo se Njegovo neće rasuti.“ (Danilo 7:13-14). Danilo zatim govori o tome kako se u njegovoj viziji pojavio anđeo koji mu je objasnio to (Danilo 7:15-27). Stihovi Danilo 2:4-7:28 su napisani na aramejskom jeziku, pa je onaj koji je kao Sin čovečiji *ke bar enash*.

U modernom dobu, učenjaci koji su proučavali Bibliju bili su jako zainteresovani za figuru Danilovog Sina Čovečijeg. Ova titula je najrelevantnija za hrišćane, jer ju je Isus upotrebljavao više nego bilo koju drugu prilikom identifikovanja samog sebe. Ali šta to zapravo znači? I da li se Isus pozvao na ovu viziju?

Nikada nije postojao koncenzus šolastičara kako u hrišćanstvu tako i u judaizmu u vezi sa značenjem Danilovog Sina Čovečijeg. Hrišćanska tradicija je smatrala da ova fraza označava individuu, ili Mesiju ili preegzistentnog Logos-Sina. Međutim, većina hrišćanskih učenjaka više ne smatra da ova fraza označava pojedinca. Poput jevrejskih učenjaka oni je tumače samo kao simbol jevrejskih svetaca. Ali oni takođe misle da se Isus pozvao na ovu frazu kada se izjasnio ko je on.

U antičko doba, Jevreji su protumačili Danilovog Sina Čovečijeg kao individuu koja označava Mesiju. Ali zbog Bar Kohibinog ustanka (132-135. godine n.e.), i možda i zbog opozicije hrišćanskoj dogmi, promenili su svoje mišljenje i protumačili ovo samo kao nešto što simboliše jevrejske svece koji žive u vremenu pred sam kraj. Takozvana „korporativna“ interpretacija, suprostavljena je „mesijanskoj“ interpretaciji. Takođe se često naziva i interpretacijom „jevrejski sveci“, i pomoć je dobila time što Danilo datiran do jevrejske opresije Makabijske ere iz drugog veka pre Hrista. Međutim nekoliko karakteristika se protivi ovom kasnom datiranju. Umesto toga, mesijanska interpretacija 7 poglavlja Danilove knjige jeste tačna, tako da je Mesija Isus sa pravom primenio izraz Sin Božiji na sebi.

Pre svega, u Danilovim poglavljima 1-7 on ne govori ništa o Jevrejima, koji su pomenuti u kasnijim poglavljima proroka Danila. Jayce Baldwin iznosi sjajnu poentu da ukoliko je Danilo imao nameru da pomene Jevrejske svece on bi verovatno upotrebio izraz *Sin Izraelski/Jakov* a ne univerzalnu frazu *Sin Božiji*. Zaista, ovaj naziv predstavlja ključ za identifikovanje svetaca. Zapravo, univerzalni naziv Sin Čovečiji odgovara univerzalnom opsegu svetaca. Kao drugo, sveci –pomenuti u stihovima 7:18, 22, 25, 27 u Danilovoj knjizi – odnose se na „sve narode, nacije i ljude svih govornih područja“, pa samim tim ne samo na Jevreje već i na one koji nisu Jevreji. Kao treće, Sin Čovečiji koji se kreće oblacima nalaže da se radi o individui a ne o grupi ljudi. Kao četvrto, pošto simbolične četiri zveri bukvalno predstavljaju „četiri cara“ (stih 17), otelotvorenja svojih carstva, a Sin Čovečiji je postavljen kao kontrast njima. Kako bi bio hermeneutički konzistentan, Sin Čovečiji mora da se odnosi i na bukvalno ljudsko biće. Kao peto, kvalifikativna reč „poput“ čini se suvišnom ukoliko je Sin Čovečiji samo figurativan. Danilova vizija uključuje scenu na sudu u raj u kojoj Bog i njegov sud sastavljen od posebnih anđela donose optužbu protiv četvrtog kralja, koji je objavio rat protiv svetaca i nadjačao ih (stihove 10-12, 21, 26-27). R. Bauckham sa pravom identifikuje ove anđele kao 24 starešine raja (Otkrovenje 4:4, 10; 11:16)

Pošto Danilo pravi kontrast između četiri ljudska cara i Sina Čovečijeg, sledi da je i on ljudsko biće. Pored toga, njemu je dato da dominira, data mu je slava i carstvo.” Sin Čovečiji predstavlja otelotvorenje svog kraljevstva baš kao što to čine i četiri cara. Samim tim, Sin Čovečiji nije simbol svetaca koji pate, već ih zastupa kao njihov car.

Neki učenjaci koji usvajaju korporativnu interpretaciju odbijaju to da je Sin Čovečiji Mesija, jer u 7 delu Danilove knjige ne kaže da on svoje carstvo dovodi na zemlju. Međutim drugi deo te knjige koji odgovara sedmom, kaže da carstvo dolazi na zemlju (stih 44).

Isus je svakako mislio da će se u drugom i sedmom delu Danilove knjige podrazumevati to da je Sin Čovečiji pojedinac koji će sići iz raja na zemlju. Jer onda kada je Isus priznao da je Mesija, Sin Božiji, na svom saslušanju u Sanhedrinu, on je izjavio: „odsele ćete videti Sina čovečijeg gde sedi s desne strane sile i ide na oblacima nebeskim” (Matej 26:64), samim tim aludirajući na stih Psalam 110:1 i Danilo 7:13.

Često kada Isus pomene Sina Čovečijeg on predviđa svoju patnju i smrt. Samim tim, zbog Danilovog Sina Čovečijeg on se pridružuje Isaijinom motivu sluge koji pati, u poglavljima 42-53 proroka Isaije. Zaista, Isus je bio model patnje za svoje ljude koji takođe pate. Mnogi hrišćanski učenjaci koji potvrđuju to da Danilov Sin Čovečiji predstavlja stvarno ljudsko biće poriču to da je on ratnik-kralj koji se bori u zemaljskoj bici. Neki odbacuju jevrejsku tradiciju da će budući Davidov Mesija dobiti rat protiv neprijatelja Izraela, osloboditi naciju koja pati i postaviti sebe na čelo nacije.

Dok je Isus poučavao o etici, kao i o miroljubivosti, Mesijansko uništenje na kraju tog doba jeste dobro provereno od strane proroka. Danilo to potvrđuje time što kaže „Ti gledaše dokle se odvali kamen bez ruku, i udari lik u stopala bronzana i zemljana, i satire ih.” I „ono će satrti i ukinuti sva ta carstva, a samo će stajati do veka” (stih 44). Dakle, Isus kao Sin Čovečiji biće ratnik-kralj kada se vrati na zemlju u svoje carstvo.

42. Da li ime „Emanuilo” podrazmeva da je Isus Bog?

Matej kaže da se Isusovo rođenje ispunilo u stihu 7:14 Isaijijne knjige. On ga citira i objašnjava na sledeći način: „Eto, devojka će zatrudneti, i rodiće Sina, i nadenuće Mu ime Emanuilo, koje će reći: S nama Bog“ (Matej 1:23).

Zbog Isusovog bezgrešnog začeca, Isaijin stih 7:14 i Matej 1:23 primili su značajnu pažnju tokom crkvene istorije. Glavni razlog je taj što je hebrejska reč *almah* koju Isaija upotrebljava pokrenula mnoge učenjačke debate u vezi sa tim da li znači „devica“ ili „mlada žena“. Ukoliko je ovo drugo u pitanju, izgleda da ne govori o Mariji, Isusovoj majci, koja je začela natprirodnim putem pa je samim tim Isus rođen od strane device.

Ukoliko ostavimo po strani ovo pitanje u vezi reči *almah*, pitanje za hristologiju je sledeće: Na koji način je Matej razumeo Isaijino pripisivanje reči Emanuilo detetu? Bez obzira na to da li je Isaija nameravao da se dete odnosi na Mesiju, što je takođe bilo predmet mnogih debata među izrazito kritički nastrojenim učenjacima, Matej je očigledno to razumeo na taj način. I on tretira reč „Emanuilo“ kao titulu za Isusa a ne kao lično ime. Pre toga je objavio kako je anđeo dao instrukcije Josifu „i nadeni Mu ime Isus“ (stih 21).

Ova reč „Emanuilo“ predstavlja sklop dve jevrejske reči: *immanu* i *el*. Pošto je *el* skraćeni oblik hebrejske reči koja nosi značenje „Bog“ (hebrejski: *elohim*), neki tradicionalisti uveravaju da pripisivanje naziva „Emanuilo“ Isusu efektivno identifikuje Njega kao Boga.

Nasuprot tome, spajanje ove dve reči znači upravo ono što Matej kaže: „Bog sa nama“. Zapravo, oslovljavanje Isusa imenom Emanuilo znači da je Bog prisutan sa svojim ljudima kroz Isusa kao njegovog zastupnika. Ovo ukazuje na ono što je neko rekao kada je Isus podigao udovicinog sina iz mrtvih, „Bog je posetio svoj narod“ (Luka 7:16).

Jevrejski učenjak Geza Vermes tačno objašnjava: „Jevreji bi znali da ime Emanuilo („Bog sa nama“) ne označava inkarnaciju Boga u ljudskom obliku, već obećanje božanske pomoći jevrejskom narodu.“

Apostol Petar je na sličan način propovedao na danu Duhova u hrišćanskoj eri time što je rekao: „Isusa Nazarećanina, čoveka od Boga potvrđenog među vama silama i čudesima i znacima koje učini Bog preko Njega među vama, kao što i sami znate“ (Dela 2:22). Kasnije, Petar je na sličan način govorio o tome da je Isus „išao okolo, radio dobre stvari i iscelivao“ ljude, jer je „Bog bio sa njim“ pomazan od strane „svetog Duha“ (10:38).

Neki tradicionalisti podržavaju svoje verovanje da „Emanuilo“ u stihu Matej 1:23 znači to da je Isus Bog time što povezuje Isajin stih 7:14 sa njegovim izrazito mesijanskim stihom 9:6. Tu se hebrejski naziv koji se obično prevodi rečima „Svemoćni Bog“ (*el gibbor*) primenjuje na Mesiju. Međutim, reči *el gibbor* u stihu Isaije 9:6 jesu prikladnije prevedene rečima „moćni ratnik“ ili slično. „Emanuilo“ je ime slično imenima nekih starozavetnih svetaca. Na primer, Izrael, Ilija, Jelisej, Danilo, Mihailo, Jezekilj i Joil (IsraEL, ELijah, ELisha, DaniEL, MichaEL, EzekiEL, JoEL) sadrže *EL*, u značenju „Bog“, međutim roditelji koji su takva imena dali deci nisu nameravali da kažu da je njihovo dete Bog. Isto važi i za ona hebrejska imena koja sadrže kratak oblik reči Jahve.

Većina tradicionalistički nastrojenih učenjaka koji su obimno pisali o tome da je Isus Bog sada se slažu da u stihu Matej 1:23 to ne stoji. Na primer, Murray Harris objašnjava „Matej ne govori: Neko ko je ‘Bog’ sada je fizički sa nama” već „Bog zbog nas deluje kroz Isusa.” A.W. Wainwright ukazuje na to da Matejino objašnjenje može biti shvaćeno na dva načina: Bilo kao (1) „Bog sa nama”, podrazumevajući da je Isus Bog, ili kao (2) „Bog je sa nama” što ne znači ništa više do to da Duh Božiji boravi u Isusu. Wainwright donosi zaključak da „zbog ove dvosmislenosti ovaj pasus ne može biti upotrebljen kao dokaz da je Isus nazvan Bogom.”

To što je Bog sa Isusom je slično završetku Matejinog jevanđelja. Tu, vaskrsli Isus kaže svojim sledbenicima: „i evo ja sam s vama u sve dane do svršetka veka” (Matej 28:20). Baš kao što to da je Isus bio sa svojim ljudima ne čini njih Isusima, tako i to što je Bog bio sa Isusom njega ne čini Bogom. Bog je bio sa Isusom time što je bio u Isusu. To je jedna od velikih istina koju je Jovanov Isus poučavao. Na primer kada je rekao svojim sagovornicima „Ja i Otac smo jedno” (Jovan 10:30), oni su se protivili ovome i optužili ga da huli Boga. Rekli su: „Ti, premda si čovek, praviš se Bogom” (33). Međutim, Isus je porekao tačnost ove optužbe time što je objasnio: „Rekao sam da sam Sin Božiji” (stih 34). Ovom prilikom on je napravio razliku između Boga i Sina Božijeg. Posleapostolski crkveni oci su kasnije zanemarili ovu razliku. Zatim je Isus objasnio šta je mislio pod tim da su on i Otac jedno. Rekao je: „Otac je u Meni i Ja sam u Ocu” (stih 38), što učenjaci nazivaju međusobnim prožimanjem. U pitanju je tajanstveno jedinstvo Oca i Sina.

Jovanov Isus je ponovo podučavao učenike o ovom konceptu dok je pričao sa svojim apostolima Filipom i nevernim Tomom. Pročitali smo da je on njima rekao u vezi sa Bogom Ocem da „od sada ga znate, i videli ste ga.” Filip mu je rekao „Kad biste mene znali onda biste znali i Oca mog; i odsele poznajete Ga, i videste Ga. Reče Mu Filip: Gospode! Pokaži nam Oca i biće nam dosta. Isus mu reče: Toliko sam vreme s vama i nisi me poznao, Filipe? Koji vide mene, vide Oca; pa kako ti govoriš: Pokaži nam Oca? Zar ne veruješ da sam ja u Ocu i Otac u meni? Reči koje vam ja govorim ne govorim od sebe; nego Otac koji stoji u meni On tvori dela. Verujte meni da sam ja u Ocu i Otac u meni” (Jovan 14:7-11). Samim tim, Bog Otac je bio sa Isusom na taj način što je bio u njemu. Apostol Pavle je istu stvar propovedao u vezi sa Bogom Ocem i Isusom Hristom. On je napisao da je Bog bio u Hristu i mirio svet sebi” (2. Korinćanima 5:19). I u drugoj poslanici on je o Isusu rekao „Jer bi volja Očeva da se u Nj useli sva punina” (Kološanima 1:19) što je on ponovio rekavši: „Jer u Njemu živi svaka punina Božanstva telesno” (2:9). Kao zaključak, osloviti Isusa rečju *Emanuilo* ne znači da je on Bog.

43. Da li je Isus bogatom čoveku ukazao na to da je Bog?

Mnogim ljudima je poznata Isusova izjava upućena mladom bogatom čoveku: „Lakše je kamili proći kroz iglene uši negoli bogatome ući u carstvo Božje.“ (Marko 10:25). Jedan čovek ga je pre toga nazvao „učiteljem dobrim“ na šta je Isus odgovorio: „Što me zoveš dobrim? Niko nije dobar osim jednog, a to je Bog.“ (Marko 10:18).

U prošlosti crkveni oci i mnogi tradicionalistički nastrojani hrišćani insistirali su na tome da je Isus pod ovim podrazumevao da je Bog. Njihovo očigledno shvatanje jeste to da je Isus „dobar“, a niko nije „dobar“ osim Boga pa je samim tim Isus Bog. Pre nego što proučimo ovo netačno shvatanje, trebalo bi na kratko da razmotrimo Matejino viđenje.

Sva tri sinoptičara govore o ovom susretu Isusa i mladih bogataša. Međutim, Matej Isusov odgovor beleži na sledeći način: „Što me pitaš za dobro? Samo je jedan dobar.“ (Matej 19:17).

Ova očigledna protivrečnost u iskazima pripisuje se Marku i Luki koji pružaju *ipissima verba* (tačne reči) dok Mateja menja Isusovu izjavu kako bi razjasnio moguće pogrešno tumačenje iste u vezi sa Isusovom bezgrešnošću. Bez obzira na to, najviše nas brinu hristološke implikacije Isusove izjave.

Važno je postaviti pitanje koja je Isusova svrha bila kada je davao odgovor na čovekovo pitanje. Nikako ta svrha nije mogla da bude ta da se izjasni da je Bog. To ne bi bio relevantan odgovor na pitanje. Neb Stonehouse jasno kaže: „Isus se ovde ne bavi pitanjem hristologije.“ Čak i John Calvin koji nikada nije propustio priliku da brani Hristovu navodno božansku prirodu priznaje da Isus „ovde ne potvrđuje suštinu svoje božanske prirode.“

Tokom ranog dvadesetog veka i sredinom istog, profesor Univerziteta u Prinstonu B. B. Warfield bio je jedan od vodećih američkih trijadološki

nastrojenih teologa. On je napisao ono što su mnogi konzervativni hrišćanski učenjaci smatrali klasičnom izjavom u vezi sa onim što je Isus rekao mladom bogatšu u Evanđelju po Marku i Luki. On kaže: „Pitanje o odnosu Isusa sa ovim Bogom se ne javlja: podjednako ne postoji poricanje da je On Bog kao i potvrda da je On Bog.“ Warfield citira pet drugih biblijskih učenjaka svog vremena koji su delili tačku gledišta. Jedan od njih je bio prezbeterijanac J.A. Alexander čiji je otac bio osnivač teološkog seminara u Princetonu. Alexander o ovom pasusu kaže sledeće: „Dobrota našeg Gospoda lično i Njegova božanska priroda uopšte nisu u pitanju, a kao posledica toga ove dve stvari nisu ni potvrđene niti negirane.“

Kako bismo shvatili ovo, Isusov odgovor treba sagledati u skladu sa religijskom kulturom. Dakle, čime je Isus hteo da nauči ovog čoveka a da se tiče njegove opšte religijske kulture?

U Starom zavetu, judaizmu a posebno u helenskom teizmu, samo Bog je priznat kao „dobar“ (blag) u *apsolutnom* smislu. Za ljude se kaže da su dobri samo u izvedenom značenju te reči, dok je Bog priznat kao izvor njihove dobrote. Kada se Bog karakteriše kao savršeno dobar, to se radi sa namerom da mu se ukaže čast. U skladu sa tim, Isusova upotreba reči „dobar“ nema nikakve veze sa pravljenjem razlike u moralu među ljudima.

Novi zavet često opisuje Isusa kao „svetog“. Oni koji pobede Antihrista pevaće pesmu o Bogu Ocu: „O Gospode Bože, Svemoćni ... Samo ti si svet“ (Otkrovenje 15:3-4). Oni očigledno ovo shvataju u apsolutnom smislu, jer svetost Isusova potiče od Boga Oca.

Zapravo, Isus je pravio kontrast između dobrote koja nedostaje bogatom čoveku sa apsolutno savršenom dobrotom Boga. Ovaj čovek je mislio da je dobar, međutim, priznao je i da je Isus dobar. Isus je izložio čovekov nedostatak dobrote, čega je on bio nesvestan, kada mu je Isus rekao: „Ako hoćeš savršen da budeš, idi i prodaj sve što imaš i podaj siromasima; i imaćeš blago na nebu; pa hajde za mnom.“ (Matej 19:21). Ukoliko bi čovek to uradio on bi ispunio zapovest koja glasi: „Voli

bližnjeg svog kao što voliš sebe.“ Mateja dodaje da je Isus objasnio reč „dobar“ time što je citirao neke od deset zapovesti i završio ovim univerzalnim pravilom (Matej 19:19).

Time što je rekao da je samo Bog „dobar“ (blag), Isus nije negirao sopstvenu bezgrešnost i pravičnost. Pod tim je podrazumevao da je njegova pravičnost do neke mere manja od one koju poseduje Bog. Warfield citira H.R. Mekintoša na odobravajući način. On objašnjava: „Ono o čemu Isus govori jeste Božija savršena dobrotu. Niko osim Boga nije dobar niti poseduje večnu i nepromenljivu dobrotu; ... Isus je, nasuprot tome, naučio da bude poslušan kroz patnju i iskušenja poput onih koja i nas znaju da zadese (Jevrejima 5:8; 4:15) ... Svetost Isusova, baš kao što je opisana u beleškama o njegovom životu, ne predstavlja automatski efekat metafizičke supstance, već u svojoj usavršenoj formi plod stalne moralne volje i pomoći očevog Duha.“ Zaista, Isus je prošao kroz proces sazrevanja prilikom postizanja te dobrote (Luka 2:40, 52; Jevrejima 5:8), dok se pretpostavlja da je Bog uvek bio savršeno dobar.

Kao zaključak na sve ovo, Isus nije ovde identifikovao sebe kao Boga. Štaviše, ova epizoda svedoči da je samo Otac Bog i da samo on poseduje neprikosnovenu i apsolutno savršenu dobrotu. Tradicionalista Raymond E. Brown objašnjava ovaj susret: „Često tumačenje crkvenih oci jeste to da Isus pokušava da vodi čoveka ka percepciji njegove (Isusove) božanske prirode ... Ne može izbeći utisak da je ovakva kritika Biblije motivisana apologetskom brigom za zaštitu doktrine o božanskoj prirodi Isusa. Drugi tumači naglašavaju da Isus pokušava da usmeri pažnju ka Ocu a ne ka sebi. Ovo je bez sunje tačno ali ne bi trebalo da prikrije činjenicu da ovaj tekst izrazito pravi razliku između Isusa i Boga, i da opis koji Isus odbacuje jeste primenljiv na Bogu. Na osnovu ovog teksta niko ne bi vjerovao da je ovaj evanđelistu smatrao Isusa Bogom.“ Isto mora biti rečeno o Isusu kao i o svim Jevrejima koji su čuli njegov odgovor upućen mladom bogatašu.

44. Da li je Isus Bog u stihu 20:28 Dela apostolskih?

Crkveni oci su citirali stih Dela apostolskih 20:28 kao važan deo Novog zaveta koji podržava njihovo verovanje da je Isus Bog. Neki tradicionalistički nastrojani hrišćani još uvek to rade; međutim u skorije vreme, njihovi učenjaci su prestali da koriste ovaj stih u cilju podrške Hristovoj božanskoj prirodi.

Luka govori o tome da je Apostol Pavle putovao u Jerusalim kada se sastao sa crkvenim starešinama na Efesu. Rekao im je: „Pazite dakle na sebe i na sve stado u kome vas Duh Sveti postavi vladikama da upravljate crkvu Gospoda i Boga koju steče krvlju svojom;“ (Dela apostolska 20:28).

Tri problema u vezi sa Isusovim identitetom javljaju se u ovoj strofi. Dva problema imaju veze sa pitanjem u vezi pravog grčkog teksta, a treći problem je gramatičke prirode. Prvi tekstualni problem koji se u ovom delu teksta javlja jeste taj da se grčki rukopisi ne slažu oko jedne reči, što postaje predmet kritike teksta. Pitanje je da li grčki tekst treba da sadrži reč *theou* (gr. Bog) ili reč *kuriou* (gr. Gospodar). Engleske verzije preferiraju reč *theou* što vidimo iz sledećih prevoda:

- „crkva Božija“ (AV, RVmg, RSV, NASB, TEV, JB, NEB mg, NIV, ESV)
- „crkva Gospodara“ (RV, RSVmg, NASBmg, NEB, NIVmg)

Dokazi iz rukopisa kao i drugih eksternih izvora, kao što su citati ove strofe u patrističkim rukopisima, podjednako su podeljeni kada je odgovor na ovaj problem u pitanju, kao što to i vidimo iz sledećeg:

- *ten ekklesia tou theou* (Codex Vaticanus, Codex Sinaiticus, Latinska Vulgata)
- *ten ekklesian tou kuriou* (Codex Alexandrinus, Codex Bezae, takođe neke verzije)

U celini, kritičari teksta izgleda da su podjednako podeljeni između toga koje od ova dva dobro testirana tumačenja rukopisa treba smatrati autentičnim. Komitet Ujedinjenih biblijskih društava (UBS) i mnogi drugi učenjaci došli su do zaključka da *theou* predstavlja autentično tumačenje stiha 20:28 Dela apostolskih. Međutim, dali su mu ocenu C što ukazuje da su imali veliku sumnju u vezi istog.

Veliki deo diskusija među kritičarima u vezi sa tim da li *theou* ili *kuriou* predstavlja autentičnu reč u stihu 20:28 Dela apostolskih odnosi se na razloge zašto bi prepisivači promenili *theou* u *kuriou* i obrnuto. Ovi razlozi zapravo predstavljaju principe kritike teksta. Postoji verovatnoća da je pisar promenio reč *theou* u originalnom tekstu u *kuriou*, jer je smatrao da je reč *theou* zbunjujuća. Očigledan razlog jeste taj da Bog ne poseduje fizičko telo sastavljeno od krvi i mesa dok ga Isus poseduje. Sa druge strane, moguće je, mada je verovatnoća mala, da je pisar uradio sasvim suprotno, zamenio reč *theou* rečju *kuriou*, kao opoziciju jeresi poznate pod imenom „Patripasijanizam“.

Jedan važan element unutrašnjeg dokaza podržava to da je pravilno tumačenje reči u stihu 20:28 Dela apostolskih zapravo „Bog“. Fraza „crkva Boga“ javlja se 11 puta u Pavlovim spisima dok se fraza „crkva Gospodara“ ne javlja nigde u Novom zavetu. Drugi tekstualni problem sa stihom o kome je reč, jeste ta da li *idiou* („sopstven“) u grčkom tekstu treba tretirati kao pridev ili kao imenicu. Tojest, da li je tačan tekst *tou idiou haimatos* („njegova sopstvena krv“) ili *tou haimatos tou idiou* („krv njegova sopstvena“, neki prevode i kao „njegova sopstvena krv“)? Ovo poslednje tumačenje dopušta da se Isus nazove Bogom i zaista, obično se nalazi u rukopisima (MSS) koji sadrže *theou*.

UBS komitet je takođe preveo „*tou haimatos tou idiou* („krv njegova sopstvena“) i proglasio ga tačnim davši mu ocenu B, što znači da je komitet imao izvesnu dozu sumnje u vezi istog. UBS tekstovi za Dela 20:28 samim tim prevodi se na sledeći način: „crkva Boga koju je on kupio krvlju sopstvenom [Sinu]“. Ovaj prevod, naravno, Isusa ne naziva Bogom.

Ukoliko je reč *theou* autentična u stihu 20:28 Dela apostolskih, postoje dva primarna prevoda ovog stiha i tri načina da se on razume:

1. „Da predvodi crkvu Božiju koju je kupio sopstvenom krvlju.” Ovaj prevod nalaže da se reč „Bog” odnosi na Isusa, jer Otac nema krvi. Tradicionalista A.W. Wainwright priznaje da je „teško zamisliti da je božanska priroda Isusova iskazana na tako otvoren i obmanjujući način.” Zaista, ovo tumačenje je navelo neke crkvene oce da koriste jednu još više obmanjujuću frazu: „krv Božija”. Međutim, ovaj prevod takođe može biti shvaćen tako da je Bog Otac kupio crkvu Isusovom krvlju i da ta krv pripada kako Bogu Ocu tako i Isusu Hristu (Jovan 17:10).
2. „Da predvodi crkvu Božiju koju je kupio krvlju sopstvenom (sopstvenog/Sinovljevom).” Ovakav prevod UBS grčkog Novog zaveta jasno čini da se „Bog” odnosi na Oca, „krv” pripada Isusu, a reč sopstveni se odnosi na Očevog jedinstvenog Sina, Isusa Hrista. Ovaj prevod, koga preferira većina savremenih učenjaka, ne naziva Isusa Bogom. Štaviše, on naglašava intimno jedinstvo Oca i Sina. Značenje ovog prevoda je dato u pesmi koja se peva Isusu u raj, „Dostojan si da uzmeš knjigu, i da otvoriš pečate njene; jer si se zaklao, i iskupio si nas za Boga, krvlju svojom od svakog kolena i jezika i naroda i plemena” (Otkrovenje 5:9).

Velika većina britanskih egzegeta poslednjih nekoliko decenija tumačilo je stih 20:28 Dela apostolskih kao pasus koji ne identifikuje Isusa kao Boga. Čak i skorašnji tradicionalistički nastrojani kritičari, posebno oni koji su obimno pisali o tome da Novi zavet identifikuje Isusa kao Boga, doneli su zaključak da stih 20:28 Dela apostolskih to ne čini. Na primer, Raymond E. Brown, istaknuti katolik i tumač Novog zaveta iz druge polovine XX veka kaže: „nikako nismo sigurni u to da ovaj stih Isusa naziva Bogom.” Murray Harris kaže da je to „malo verovatno ali nije nemoguće.” A.W. Wainwright priznaje da „ovaj pasus ne može biti uzet kao ubedljiv dokaz da je Isus nazvan Bogom u vreme Novog zaveta.”

45. Da li Pavle Isusa naziva Bogom?

Savle iz Tarsa bio je religiozni zilot, Jevrejin, koji se protivio novom Isusovom pokretu. On je pokušavao da uhapsi jevrejske hrišćane i da ih baci iza rešetaka. Na svom putu od Jerusalima do Damaska u Siriji, upravo sa tim ciljem, imao je viziju nakon koje je dramatično počeo da veruje u Isusa (Dela 9:1-19; 22:3-21; 26:4-18). Nakon toga, kao Apostol Pavle, ovaj neumorni radnik imao je najznačajniji uticaj na hrišćanstvo. Putovao je kao misionar, šireći Evanđelje po velikom delu rimskog sveta.

Kao bivši Farisej, Pavle je iskoristio svoje poznavanje Svetog pisma (Starog zaveta) da postane mudar hrišćanski telog. Stari zavet je bio veoma važan izvor učenja kako za njega tako i za druge rane jevrejske hrišćane. Njegove doktrine o jednom Bogu i Mesiji čvrsto su utemeljene u Starom zavetu. Delom je to razlog zašto Pavle nikada nije optuživan da je u novozavetnoj knjizi „Dela apostolska“ napustio svoju monoteističku, nasleđenu tradiciju. Vincent Taylor kaže: „Pre svega zapažamo da monoteizam ima dominantno mesto u hristologiji apostola Pavla ... Uvek u njegovim hristološkim izjavama naglasak je na Bogu.“ Samim tim, Hans Küng donosi zaključak, „Pavle jedino može biti shvaćen svojim poreklom u judaizmu.“

Pavle jasno potvrđuje *Šemu* u nekim od svojih novozavetnih poslanica. Još uvek je u pitanju samo jevrejski religijski pokret. U Šemi stoji: „Čuj, Izrailju: Gospod je Bog naš jedini Gospod.“ (5. Mojsijeva 6:4). Tradicionalistički nastrojeni hrišćani često raspravljaju da reč „jedan“ dozvoljava njihovo trijadološko verovanje. Međutim, čini se prilično očiglednim da je u pitanju broj jedan. To je upravo ono što je antičke Jevreje učinilo onim što jesu. Obožavanje jednog Boga razlikovalo ih je od politeističkih nevernika u okruženju koji su obožavali mnoge bogove.

Samim tim, Pavle je pisao svecima u Rimu da je „Bog ... jedan“ (Rimljanima 3:30). Ovu poslanicu je dopunio doksologijom: „Jedinom premudrom Bogu, kroz Isusa Hrista, slava vavek. Amin“ (16:27). Obratite

pažnju ovde na to na koji način Pavle pravi razliku između jedinog Boga i Isusa Hrista. Pavle je takođe napisao Galatima da je „Bog jedan“ (Galatima 3:20). A u privoj poslanici Timotiju, Pavle opisuje Oca kao „jedinog Boga“ i što je eksplicitnije on kaže: „jer postoji jedan Bog“ (1. Timotiju 1:17; 2:5).

Sledeće Pavlove izjave jasno oslikavaju Šemu i ustanovljavaju to da 1) postoji jedan Bog, Bog iz Starog zaveta, i 2) ovaj jedan Bog jeste samo Otac i 3) ovaj jedan Bog i Isus Hrist treba da budu shvaćeni kao dva zasebna bića, tako da Isus nije Bog:

- „nema drugog Boga osim jednog. Jer ako i ima koji se bogovi zovu, ili na nebu ili na zemlji, kao što ima mnogo bogova i mnogo gospoda: Ali mi imamo samo jednog Boga Oca, od kog je sve, i mi u Njemu, i jednog Gospoda Isusa Hrista, kroz kog je sve, i mi kroza Nj. (1. Korinćanima 8:4, 6).
- „Jedno telo, jedan duh, kao što ste i pozvani u jednoj nadi zvanja svog. Jedan Gospod, jedna vera, jedno krštenje, Jedan Bog i Otac svih, koji je nad svima, i kroza sve, i u svima nama.“ (Efescima 4:4-6).

Neki učenjaci misle da ova dva pasusa mogu da budu pred-Pavlovljeve izjave ispovesti. Frances Young sa pravom donosi zaključak u vezi Pavla i njegovih ljudi koji su promenili veru na osnovu ova dva pasusa: „njihov Bog je bio Bog Starog zaveta i njihov Gospodar, Isus, bio je Božiji predstavnik.“

Dakle, sve gore navedene aluzije na Šemu predstavljaju jasan dokaz da Apostol Pavle nikada nije odstupio od svoje izrazito monoteističke pozadine – da postoji numerički gledano samo jedan Bog. Kao što Vincent Taylor na prilično pametan način kaže u vezi sa ovim posvećenim Hristovim apostolom, „On neće ugroziti svoje verovanje da je Bog Jedan Bog, čak ni zarad Hrista.“

Pavle stalno govori da Isus ima Boga-Oca (Rimljanima 15:6; 2. Korinćanima 1:3; 11:31; Efescima 1:3, 17; Kološanima 1:3). U svakoj situaciji o kojoj govori njegovih deset poslanica, Pavle razlikuje „Boga Oca“ i „Isusa Hrista“, međutim ne i svetog Duha.

Samim tim, Pavlovo učenje o jedinstvu ili jednini Boga ne dopušta kasnijim crkvenim doktrinama binitarijanizma ili trinitarijanizma. Istaknuti jevrejski učenjak Joseph Klausner pravo kaže: „Pavle Jevrejin nije toliko daleko otišao i nazvao Isusa „Bogom.“

Međutim, šta je sa onim Pavlovim tekstovima koje tradicionalisti citiraju kako bi dokazali suprotno? Prvi među njima je stih 9:5 Poslanice Rimljanima. Pošto su rani grčki rukopisi Novog zaveta napisani samo velikim slovima bez razmaka i znakova interpunkcije, nameće se pitanje na koji način treba upotrebiti znakove interpunkcije u poslednjem delu stiha 9:5 Poslanice Rimljanima. Neke engleske verzije sadrže „Hrist ... koji je iznad svih, blagosloven zauvek,“ ili nešto slično čime se Isus naziva Bogom. Druge sadrže: „Hrist. Bog koji je iznad svih blagoslovljen zauvek,“ ili nešto slično čime se Isus ne naziva Bogom. Anketiranjem modernih novozavetnih učenjaka pokazuje da su u podjednakom broju podeljeni iako velika većina veruje da Novi zavet na nekom drugom mestu Isusa naziva Bogom.

Tradicionalisti citiraju druge pasuse apostola Pavla kako bi podržali svoje viđenje da je Isus Bog. Međutim razmatranje verzija Biblije, propitivanja novozavetnih gramatičara i kritičara obično pokazuje da su i oni takođe podeljeni oko toga da li ovi tekstovi prikazuju samo Isusa, što je viđenje usredsređeno na jednu osobu ili da li ovi tekstovi pominju i Boga Oca i Isusa, što je viđenje usredsređeno na dve osobe, u tom slučaju Isus nije nazvan Bogom.

Na primer, tradicionalisti tvrde da Pavle naziva Isusa „našim Bogom“ u stihu 1:12 Druge poslanice Solunjanima. Međutim, najsavremenije engleske Biblije to prevode kao „naš Bog i Gospodar Isus Hrist“, što je viđenije usredsređeno na dve osobe koje ne naziva Isusa Bogom.

Ozloglašena i kompleksna himna u stihovima 2:6-11 Poslanice Filipljanima trebalo bi da bude razmotrena zasebno.

Još jedan težak tekst nalazi se u stihu 2:13 Poslanice Titu. Većina verzija Biblije sadrže stih: „naš veliki Bog i Spasitelj, Isus Hrist“, čime se Isus naziva Bogom. Većina učenjaka se slaže. Međutim, neke verzije Biblije sadrže stih: „veliki Bog i naš Spasitelj Isus Hrist“, čime se Isus ne naziva Bogom.

Međutim, neki gramatički problematični pasusi ne bi trebalo da prevagnu nad mnogobrojnim tekstovima Apostola Pavla u kojima on otkriva sledeće: 1) uvek je bio strogi monoteista, verovao da je Bog numerički jedan, 2) nikada ne pruža diskusiju na temu toga da li je Isus preegzistirao ili da li je Bog 3) on stalno pravi razliku između Boga i Hrista, 4) često reči „Bog“ i „Otac“ koristi u istom značenju, 5) kaže da Isus ima Boga i 6) izjavio je da je samo Otac Bog.

46. Da li je Isus Bog u drugim tekstovima Apostola Pavla?

Većina tradicionalistički nastrojenih proučavalaca Novog zaveta citiraju sam sledeće tekstove u pismima Apostola Pavla kako bi podržali svoje verovanje da je Isus Bog: Rimljanima 9:5, Filipljanima 2:6-11, 1.Timotiju 2:5 i Titu 2:13. Neki citiraju i manje bitne tekstove koje je napisao Pavle.

Mnogi hrišćani su mislili da se stih 2. Korinćanima 8:9 odnosi na inkarnaciju. On glasi: „Jer znate blagodat Gospoda našeg Isusa Hrista da, bogat budući, vas radi osiromaši, da se vi Njegovim siromaštvom obogatite.“

Uobičajena interpretacija ovog stiha jeste da se pod „bogatim“ podrazumeva da je Isus preegzistirao u raju kao neko ko je jednak Bogu Ocu, a pod „siromašnim“ i „siromaštvom“ misli na to da je on napustio svoju poziciju kada se inkarnirao. Karl-Josef Kuschel kaže: „Tradicionalna egzegeza uvek je tumačila ovaj pasus u smislu hristologije o preegzistenciji i inkarnaciji, kao što to čine i sadašnje egzegete širom sveta.“

James Dunn i Maurice Casey insistiraju na tome da se ovi tekstovi tiču samo hristologije o Adamu. Dunn kaže o 2. Korinćanima 8-9 i Filipljanima 2:6-8 sledeće:

„Iako je Isus mogao da uživa u *bogatstvu* i neometanoj zajednici sa Bogom, on je svojevolejno izabrao da prigrli *siromaštvo* Adamovo tj. distanciranost od Boga, u svojoj celoj službi, a posebno u svojoj smrti, kako bismo mi mogli da u potpunosti dođemo do nasleđa koje je bilo namenjeno Adamu.“ John Macquarrie je odgovorio: „Danova interpretacija nam dozvoljava da sagledamo opštu hristologiju apostola Pavla mnogo koherentniju nego što bi nam se ona inače učinila.“

Samo učenjaci poznaju slabo dokazane varijante rukopisa u stihu 2:20 Poslanice Galatima. U većini engleskih prevoda Biblije tu stoji „Sin Božiji“. Jedna verzija bi glasila „the God and Christ“ kao da je Hrist Bog. Međutim kritičari su postigli konsenzus da je razlog ove verzije upravo greška pisara prilikom prepisivanja.

Stih 5:5 Poslanice Efescima glasi: „carstvo Hrista i Boga“. Nekolicina učenjaka iz XIX veka mislila je da taj tekst na grčkom treba da bude preveden „carstvo Hrista koji je Bog“. Međutim, savremeni konsenzus je protiv toga, tako da je ovo izbegnuto u savremenim engleskim verzijama. Značenje ove fraze jeste to da carstvo pripada kako Bogu Ocu tako i Hristu.

Tradicionalisti se uglavnom slažu oko toga da „punoća“ koja boravi u Hristu znači da on jeste Bog. Pavle piše: „Jer bi volja Očeva da se u Nj useli sva punina“ (Kološanima 1:19). Zatim dalje kaže: „Jer u Njemu živi svaka punina Božanstva telesno“ (2:9). Ovi tradicionalisti uveravaju da se punoća odnosi na sve Božije božanske attribute, tako da Pavle praktično identifikuje Isusa kao nekog ko je u potpunosti Bog.

Nasuprot tome, ova punoća se odnosi na sveukupno Božije samootkrovenje upućeno ljudskom rodu. Dakle, Pavle hoće da kaže da Isus u potpunosti otkriva Boga a ne da je on sam Bog. Apostol Jovan ukazuje isto na to objašnjavajući da je Isus bio „pun milosti i istine“ i da smo „mi svi primili deo te punoće“ (Jovan 1:14, 16; Efescima 3:19).

Oba ova autora su želela da govore o ovoj Hristovoj punoći, jer su se borili protiv ranog gnosticizma. On je uveravao da usled Božije transcendentnosti *pleroma* (grčka reč za punoću) se sastoji od mnoštva *aeons*, posebno anđela ili duhova koji su služili kao posrednici između Boga i čovečanstva. Samim tim, Hrist je bio jedan od tih *aeons* koji je posedovao Božiju punoću. Pavle i Jovan su se ovom protivili time što su tvrdili da sva Božija punoća boravi u Hristu. I Pavle o njemu piše: „U kojoj je sve blago premudrosti i razuma skriveno“ (Kološanima 2:3).

Pavle se suprotstavljao sinkretističkoj religiji koja je bila istaknuta na Kolosu, a samim tim i infiltrirana u crkvu. Predstavljala je mešanje judejskih rituala, asketskih običaja usled platonskog dualizma, obožavanje astralnih sila, i nekih drugih početnih gnostičkih verovanja u vezi Isusovog identiteta. Tom prilikom, Pavle je samo mislio na to da je „Bog bio u Hristu“ kroz svoga Duha (2. Korinćanima 5:19) a ne da je Hrist bio Bog.

Mnogi tradicionalistički nastrojeni proučavaoci Novog zaveta citiraju stihove 2. Solunjanima 1:12, Titu 2:13 i 2. Petrova 1:1 kao gramatički slične tekstove koji identifikuju Isusa kao Boga. Sva tri stiha imaju problem sa sintaksom (redom reči) što rezultira dvosmislenošću. Međutim, mnogi od ovih učenjaka citiraju stih 2:13 Poslanice Titu kako bi podržali to da je Isus Bog i porekli isto to kada su u pitanju druga dva stiha.

Skoro sve savremene verzije Biblije prevode ključnu frazu u stihu 1:12 Druge poslanice Solunjanima: „milost našeg Boga i Gospoda Isusa Hrista“, samim tim zastupajući viđenje usredsređeno na dve osobe – Boga Oca i Isusa. Međutim, Nova američka Biblija, najpopularnija verzija među rimokatolicima u SAD, sadrži: „milost našeg Boga (i) Gospoda Isusa Hrista“, što Isusa identifikuje kao Boga. Međutim, Pavle je verovatno želeo da kaže isto ono što dva puta kaže u svom uvodu „Bog naš Otac i Gospod Isus Hrist“ (stih 1-2).

Štaviše, Raymond E. Brown, istaknuti katolički proučavalac Novog zaveta iz druge polovine XX veka, o ovoj delu teksta kaže: „Većina kritičara prihvataju ovu razliku (između Oca i Isusa) a poslednji i najobimniji katolički komentar kaže da to mora biti prihvaćeno. Dakle, ovaj tekst ne može biti upotrebljen kao primer upotrebe reči „Bog“ tako da se odnosi na Hrista.

Učenjaci tvrde da šest poetskih delova u stihu 1. Timotiju 3:16 potiču od Pavlove himne i da se odnose na glavne događaje u Isusovom životu poređane hronološkim redom. Nekadašnji tradicionalisti insistirali su na tome da se u prvom delu grčkog teksta Isus naziva Bogom. Verzija Kralja

Džejmsa to prevodi: „Bog se manifestovao od krvi i mesa“. Međutim dokazi iz rukopisa jesu slabi kada je u pitanju reč *theos* („Bog“), a jaki kada je u pitanju *hos* („koji“) ili *ho* („on“ ili „jedan“). Samim tim, četiri savremena najistaknutija grčka Nova zaveta sadrže *hos*, tako da skoro sve moderne engleske verzije to tumače kao „On“ ili „Koji“. Pavle svakako ne bi napisao „Bog“, jer je takođe u svojoj poslanici napisao da je Bog nevidljiv (1. Timotiju 1:17, 6:16). Tradicionalista i kritičar Bruce Metzger objašnjava da *theos* može da bude slučajna greška pisara, interpretacija šest delova ili podrška doktrini trojstva.

Ovde ćemo navesti nekoliko domaćih prevoda stiha 1. Timotiju 3:16:

- Karadžić: *Bog se javi u telu*
- Čarnić: *Onaj koji se javi u telu*
- Bakotić: *Koja je objavljena u puti*
- Dretar: *Ona je bila iskazana u tijelu*
- Jerusalimska Biblija: *On, očitovan u tijelu*
- Šarić: *On se javio u tijelu*

47. Da li se crkvena doktrina o trojstvu nalazi u Novom zavetu?

Hristologija se razvila u ranim vekovima hrišćanstva. Crkveni oci su verovali da je Isus bio Bog, ali u manjoj meri nego što je to bio Otac i verovali su da Isusova božanska priroda potiče od Oca. Takođe nisu postigli konsenzus u vezi sa svetim Duhom.

Međutim, sve ovo se promenilo tokom IV veka. 325. godine, Prvi ekumenski sabor, održan u Nikeji, zvanično je objavio da je Isus u potpunosti Otac baš kao što je to i Otac. Međutim nisu došli do konsenzusa kad je u pitanju konstitucija svetoga Duha sve do Drugog ekumenskog sabora 381. godine. Tu, crkva je zvanično ustanovila doktrinu Trojstva, gde je sveti Duh priznat kao punopravna osoba. Zvanična crkvena doktrina o Trojstvu do danas – prihvaćena od strane katolika, pravoslavaca i protestanata – jeste ta da je Bog jedna suština koja se sastoji od tri podjednake i podjednako večne osobe: Oca, Sina (Isusa Hrista) i svetoga Duha.

Ove crkve se nikada nisu zvanično udaljile od ove dogme, uveravajući da ljudi moraju da veruju u ovu doktrinu kako bi bili *pravi* hrišćani. Nikejski sabor je bacio anatemu, a samim tim i osudio na pakao, sve ljude koji ne poštuju ovo učenje. Prezbiterijanski teolog A.A. Hodge, uverava da je „za spasenje ključno verovati da u okviru božanstva postoje tri osobe.“ Svi ovi tradicionalisti tvrde da Biblija podržava ovu doktrinu.

Nasuprot tome, ne samo da Biblija ne podržava ovu doktrinu, reč „trojstvo“ se ne javlja nigde u Bibliji, što nam nalaže da se ni ova doktrina tu ne nalazi.

Mnogi istaknuti hrišćanski učenjaci sada priznaju da doktrina Trojstva nije biblijski koncept a samim tim ni ne predstavlja primitivno (izvorno) hrišćanstvo. Rimokatolik Hans Küng pita: „Zašto u Bibliji nigde ne postoji razgovor o „tročlanom Bogu“? ... u čitavom Novom zavetu,

dok postoji verovanje u Boga Oca i Sina Isusa kao i u Božijeg svetoga Duha, nema nigde doktrine o jednom Bogu u vidu tri osobe ... niti doktrine o tročlanom Bogu, Trojstvu.“ Zatim iznosi zapažanje: „Ukoliko želimo da sudimo o hrišćanima iz pre-nikejskog perioda nakon tog događaja, u svetlosti Nikejskog sabora, onda ne samo da bi jevrejski hrišćani bili jeretici, već bi to bili i skoro svi grčki očevi.“ Küng donosi zaključak: „Teologija koja se manifestovala na prvih šest ekumenijskih sabora dovela je do značajnog otuđenja od Novog zaveta.“

Trijadološki učenjaci citiraju sledeće tekstove Novog zaveta kako bi podržali svoju tačku gledišta: Matej 28:19; Rimljanima 15:30; 1. Korinćanima 12:4-6; 2. Korinćanima 13:14; Efescima 2:18; 4, 6; 1. Petrova 1:2; Judina 20-21. Međutim, većina ovih učenjaka priznaje da ovi tekstovi pominju samo Oca, Sina i (svetoga) Duha a da pri tom nigde ne ukazuju na to da su oni jednake osobe. Mnogi od ovih učenjaka bi se složili sa procenom Vincent Taylora da trojstvo nije doktrina koja potiče iz Novog zaveta.

Samim tim, mnogi trijadološki učenjaci se slažu oko toga da njihova doktrina ne predstavlja ništa drugo do dedukciju iz Novog zaveta. J.N.D. Kelly kaže o Novom zavetu: „Eksplicitna trijadološka priznanja su retka, a tamo gde se ona stvarno javljaju malo toga na njima može biti izgrađeno.“ Johannes Schneider priznaje: „Novi zavet ne sadrži razvijenu doktrinu o trojstvu.“ D.A. Carson kaže: „Pojedinačno posmatrani, ovi tekstovi ne dokazuju da postoji bilo kakva trijadološka svest u Novom zavetu, ali se javljaju i druge trostruke fraze.“

Zaista, u Novom zavetu se nalaze druge trijadološke formule koje pominju anđele umesto svetoga Duha. Na primer, Isus je govorio o budućnosti kada će „Sin Čoveka doći u svojoj slavi i slavi Oca i njegovih anđela“ (Luka 9:26; Matej 16:27; Marko 8:38). Takođe je rekao: „O tom danu i satu niko ne zna, čak ni anđeli na nebu, ni Sin, već samo Otac.“ (Matej 24:36; Marko 13:32). Apostol Pavle je napisao: „Zaklinjem te pred Bogom i Isusom Hristom i izabranim anđelima ...“ (1. Timotiju 5:21).

Primarni filozofski argument protiv trijadologije jeste da ona postavlja apstraktno, trolično božanstvo koje se protivi prirodi. Samim tim, ovaj tročlani Bog nije ni shvaćen kao osoba niti kao biće. Trijadolog C.S. Lewis objašnjava da „u hrišćanstvu Bog nije ni osoba.“ Zaista, i ukoliko je trijadologija istinita, čovek bi trebalo da se sastoji od tri osobe, jer je napravljen po božijoj slici.

Primaran logički argument protiv trijadologije jeste taj da je ona kontradiktorna, zbujujuća i neshvatljiva. Kontradiktorna je jer ona tvrdi da je monoteistička (jedan Bog) a pri tom insistira na tome da Otac, Sin i sveti Duh imaju zasebne identitete kao osobe a da je svaka od njih Bog, međutim ne postoji tri Boga.

Trijadolozi spremno priznaju da je njihova doktrina o tome *da je tri zapravo jedan* paradoks i da predstavlja misteriju. Mnogi jevreji i muslimani tvrde da je triteistična – da se svodi na obožavanje tri boga. Mnogi trijadolozi nesvesno priznaju da ju je nemoguće razumeti, onda je oni ne razumeju. Oni se pravdaju time da se ona samo čini nerazumljivom.

Hans Kung, pokušavajući da oporavi tradicionalnu doktrinu Trojstva, pokušao je da je ponovo definiše na sledeći način: „Pokušaću da u tri rečenice sažmem ono što se čini da je biblijski nukleus tradicionalne doktrine o Trojstvu, u svetlu Novog zaveta, u današnje vreme:

Verovati u Boga Oca znači verovati u jednog Boga, stvaraoca, onoga ko čuva i usavršava svet i čovečanstvo: Judaizam, Hrišćanstvo i Islam dele verovanje u jednog Boga. Verovati u svetog Duha znači verovati u efektivnu moć i snagu Boga u ljudskim bićima i svetu: Jevreji, hrišćani i muslimani takođe veruju u božijeg ličnog Duha. Verovati u Sina znači verovati u otkrovenje jednog Boga u čoveku Isusu iz Nazareta koji je Božija reč, slika i Sin.“

Ovde se nalazi restitucija novozavetnog učenja, ni ja to ne bih mogao bolje reći.

48. Zašto trojstvo nema tri prestola u raju?

Tri velike monoteistične religije u svetu su Judaizam, Hrišćanstvo i Islam. Sve tri tvrde da obožavaju jednog i jedinog Boga, Boga Biblije. Iako sve tri baziraju svoja verovanja na Bibliji, ne slažu se oko toga ko je taj Bog. Većina hrišćana su trijadolozi, jer veruju u ovu. Njihovi trijadolozi obično objašnjavaju da to podrazumeva da je Bog jedna suština koja se sastoji od tri jednake i podjednako večne Osobe: Oca, Sina i svetog Duha.

I Jevreji i Muslimani se ne slažu sa doktrinom o trojstvu. Oni tvrde da ta doktrina deluje kao triteizam – obožavanje tri boga. Hrišćani ovo žestoko poriču, međutim potvrđuju da je Otac Bog, Isus Hrist Bog i sveti Duh Bog i prave razliku između njih kao da su u pitanju tri zasebne osobe. Za najnepristrasnije duše, ovo trojstvo se svodi na tri boga, pa dolazi do neslaganja sa Jevrejima i Muslimanima. Trijadolozi odgovaraju da je njihova doktrina toliko misteriozna da je zagonetna i nerazumljiva.

Većina trijadologa takođe pretpostavlja da su ova „tri člana trojstva“, kako ih oni nazivaju, u raju i da ih tamo obožava nebrojano mnoga anđela. Međutim, ovo ne može biti potvrđeno Novim zavetom kada je u pitanju sveti Duh. Novi zavet svedoči o tome da je Isus bio razapet, da je umro i ustao iz mrtvih, kao i da je otišao u raj I sad je sa Božije desne strane. Dakle, istaknuta slika koju su hrišćani oduvek imali pred sobom jeste ta da Isus sedi pored Boga Oca, dok ga anđeli okružuju.

Nijedna knjiga Biblije kao ni poslanica ne sadrži toliko informacija o raju kao Otkrovenje. Najistaknutija tema ove knjige jeste suverenitet Boga Oca. Njegov presto služi kao simbol suverenog autoriteta u raju, univerzumu i time i na zemlji. Bog je šest puta opisan u ovoj knjizi o apokalipsi kao „On/Onaj koji sedi na prestolu.“ Veliki broj ljudi na glas viče: „Spasenje Bogu našem, koji sedi na prestolu, i Jagnjetu“ (Otkrovenje 7:10). Jagnje, koje predstavlja Isusa Hrista, predstavljeno je kako sedi pored Boga Oca na Očevom prestolu. I anđeli u raju su „obožavali Boga koji sedi na prestolu“ (Otkrovenje 19:14).

Obratite pažnju na to da je napravljena razlika između jagnjeta, Isusa Hrista. Ova razlika uvek ukazuje na to da je samo Otac Bog i da Bog nije jagnje. Otkrovenje citira nebeskog Isusa koji pet puta Oca naziva svojim Bogom (Otkrovenje 3:2, 12) i obraća se svom Bogu Ocu (1:6) čime se reč „Bog“ vezuje samo za Oca. Štaviše, Knjiga Otkrovenja deset puta citira rajske stanare kako nazivaju Oca svojim Bogom (Otkrovenje 4:11; 5:10; 7:3, 10:12; 12:10; 19:1, 5-6). Ponekad, to čini kada su zajedno pomenuti i Bog Otac i Isus Hrist. Na primer, gromovit glas u raji govorio je o „carstvu Boga našeg, i oblasti Hrista Njegovog“ (Otkrovenje 12:10). Samim tim, samo je Otac Bog nebeskih stanara.

Dakle, Knjiga Otkrovenja otkriva da Isus Hrist nema svoj tron u raji, tj. onaj koji je odvojen od Očevog trona. Tron Mesije je u Jerusalimu. Koji pobjedi *daću mu* [kada se Mesija bude vratio na zemlju] da sjede sa mnoom na prijestolu *mojemu* ... (Otkrovenje 3:21a). Postoji na nebu samo jedan tron na kome je Bog Otac (Otkrovenje 4:2). Isus Hrist sedi kod Oca. Međutim, ukoliko se Bog sastoji od tri podjednake Osobe, kako to trijadolozi tvrde, zar ne bi onda trebalo da postoje tri prestola u raji, po jedan za svakog člana Trojstva. Međutim, Biblija to nikada ne kaže. Neki trijadolozi su izrazili razočarenje pa čak i poraženost, tišinu koriste kao odgovor na to da se ni na jednom mestu u Bibliji ne kaže da sveti Duh ima presto u raji.

Trijadolozi insistiraju na tome da sveti Duh, koga većina naziva „trećim članom trojstva“, predstavlja punopravnu osobu baš kao što su to Otac i Isus Hrist. Međutim, od svih nebeskih scena u Knjizi Otkrovenja koje prikazuju mnoštvo anđela, 24 starešine, 4 živa stvorenja kako hvale Boga Oca i Sina Isusa Hrista, niko ni ne pominje svetog Duha kako postoji u raji a kamoli sedi na tronu ili biva predmet obožavanja. U svim opisima raja u ovoj knjizi, u poglavljima 4-19 Knjige Otkrovenja, sveti Duh je pomenut samo jednom, u stihu 14:13 Knjige Otkrovenja.

Taj blagosloven čin uzdizanja – kojim je Bog Otac pozvao Isusa Hrista da sedi sa njim na tronu – ne nalaže da je Isus suštinski jednak Ocu i samim tim poseduje božanske karakteristike. Štaviše, ovo uzdizanje uveličava Isusovu zavisnost od Boga i manifestuje njegovu podređenost istom. U suprotnom, ukoliko je Isus Bog, suštinski jednak Ocu, očekivali bismo da Isus ima zaseban tron u raj, pored Očevog i u jednakoj visini. Očev tron je na najvišem nivou od svih tronova u raj. Upravo zbog toga on je često opisan u Bibliji kao „Svevišnji“ (Danilo 7:9, 25; Luka 1:32, 35). Očev tron pripada njemu samom a to što je na visokom položaju i uzdignut (Isaija 6:1; 52:13) simbolizuje njegov visoki položaj, superioran ponos u odnosu na sve pa čak i Isusa Hrista.

Postojanje jednog trona u raj za Boga, pored koga sa desne strane sedi Hrist, takođe potvrđuje strogi monoteizam, poništavajući binitarijanizam i trijadologiju. Trijadolog Richard Bauckham u najmanju ruku priznaje: „U judaizmu drugog hrama, Božiji tron u najvišem delu raja postao je simbol monoteizma.“ Marinus de Jong insistira na tome da „Bog na svom rajskom tronu ostaje u centru celokupnog obožavanja (Otkrovenje 7:11-17) a obožavanje jagnjeta ni na koji način ne ugrožava niti umanjuje to obožavanje Boga.”

Da zaključimo, ubedljivo najjasnija slika koja pobija pojam trojstva jeste ta da Bog Otac sedi na svom rajskom prestolu sa Isusom pored sebe. Da je trojstvo istinito, kao što nije, očekivalo bi se da sva tri njegova člana sede zajedno na jednom prestolu ili da svako od njih ima svoj presto u raj.

U svakom slučaju, ne postoji ta mentalna gimnastika kojom bi moglo da se dođe do toga da jedna takva slika predstavlja tri Boga. Ipak, Biblija konstantno iznosi koncept da postoji samo jedan istiniti i živi Bog.

49. Da li je trijadologija monoteistička?

Kamen temeljac normativnog Judaizma oduvek je bio strogi monoteizam – verovanje da postoji numerički samo jedan Bog, Bog Izraela, čije je ime JHVH. Ovo verovanje u jednog Boga jeste upravo ono što Jevrejina čini Jevrejinom. Ono je napravilo razliku između Jevreja i njihovih suseda koji su tokom antičkog doba bilo politeistički nastrojeni.

Jevreji su oduvek verovali da je njihova vera izražena onim što oni nazivaju „Šemom“. Zabeležena u njihovom Svetom pismu, ona glasi: „Čuj, Izrailju: Gospod je Bog naš jedini Gospod. Zato ljubi Gospoda Boga svog iz svega srca svog i iz sve duše svoje i iz sve snage svoje“ (5. Mojsijeva 6:4).

Hebrejska reč koja je u stihu 5. Mojsijve 6:4 prevedena kao „jedan“ glasi *echad*. Njeno primarno značenje jeste broj jedan i tako je i prevedena više od 600 puta u Novoj američkoj standardnoj Bibliji (NASB). Drugi najistaknutiji način prevođenja reči *echad* u NASB jeste reč „svaki“ (npr. 4. Mojsijeva 7:3), i on je upotrebljen 55 puta. Dakle *echad* obično znači „jedan“.

Isus je stalno poštovao Šemu. Kao i svaki drugi Jevrejin, on je verovao da je Bog broičano jedan. Na primer, pisar ga je jednom upitao: „Koja je prva zapovest od svih?“ (Marko 12:28, Matej 22:36). Isus je dao odgovor na ovo pitanje citirajući Šemu (stih 29). Pisar je odgovorio: „Dobro, učitelju! Pravo si kazao da je jedan Bog, i nema drugog osim *Njega*;“ (stih 32). Isus je ovo prihvatio kao tačno time što je odgovorio: „Nisi daleko od carstva Božjeg“ (stih 34). Da li je Isus mislio da je Bog jedna osoba a ne dve ili tri osobe? Izgleda da jeste.

Jovanov Isus je čak i preciznije identifikovao Boga kao broičano jednog. On je onima koji su ga optuživali rekao: „Kako vi možete verovati kad primete slavu jedan od drugog, a slave koja je od *jedinog Boga* ne tražite?“ (Jovan 5:44). Kasnije se molio Ocu za svoje učenike: „A ovo je

život večni da poznaju *Tebe jedinog istinitog Boga*, i koga si poslao Isusa Hrista“ (17:3). Ovde Isus ne samo da opisuje Oca kao „jednog i jedinog Boga“ već pravi razliku između sebe i njega što predstavlja jasno poricanje tvrdnje da on jeste Bog.

Trijadološki učenjaci insistiraju na tome da su monoteiste, tj. da veruju u jednog Boga. Međutim većina njih definiše reč „jedan“ kao jedinstvo a ne kao broj. Mnogi muslimani i jevreji koji takođe tvrde da su monoteistički nastrojani, odbijaju ovo time što tvrde da su trijadolozi triteistički nastrojani jer veruju u tri boga.

Dakle, šta je to monoteizam? Henry More, filozof-platonista sa Kembriđža, kovao je reč monoteizam u sedamnaestom veku. Ona predstavlja prevedenu složenicu sastavljenu od dve grčke reči. Reč „*mono*“ proizilazi iz grčke reči „*monos*“ koja znači „jedini“ ili „sam“. Međutim kao prefiks „*mono*“ takođe može da znači brojčano jedan. Reč „*theist*“ dolazi od reči „*theos*“, što na grčkom znači „*bog*“ pa samim tim znači „vera u boga.“ Spajanje ove dve reči dolazi se do složenice koja nosi značenje „vera u jednog Boga“, nasuprot politeizmu koji ima značenje „vera u mnogo bogova“ ili „vera u više od jednog boga“. Međutim, trijadolozi definišu jednog Boga Biblije kao tri podjednake osobe. Samim tim, pod velikim znakom pitanja je to da li trijadološki hrišćani treba da budu smatrani monoteistima. Upravo ovo je razlog zašto savremeni učenjaci odbijaju reč „monoteizam“ kao korisnu kategoriju.

Jevreji su uvek posvećeno branili svoj monoteizam od trijadologije. Porekli su da postoji i tračak trijadologije u Svetom pismu. Mnogim religioznim Jevrejima, crkvena doktrina o trojstvu se čini bogohulnom, a svakako su je takvom smatrali i Jevreji Isusovog doba. Raymond E. Brown tačno kaže da je „za tadašnjeg Jevrejina reč ‘Bog’ imala značenje Boga Oca u raju.“

Glavna stvar koja je razdvojila hrišćane od religioznih Jevreja nije ta da li je Isus Mesija, već to da li se jedan Bog sastoji od više od jedne osobe.

Jevrejski pisac David Klinghoffer dobro iznosi objašnjenje: U talmudovoj i drugoj literaturi ranih rabina (koja je nastala u ranim vekovima hrišćanske ere), najčešća tema polemike usmerena protiv hrišćana ima veze sa optužbom da ovi poslednje navedeni obožavaju dva boga. Ne tri, kako to stoji u kasnijim hrišćanskim formulacijama – Oca, Sina i svetoga Duha – već dva. U prvim vekovima nove ere, nisu svi hrišćani odmah postali formalni trijadolozi, jer se sveti Duh još uvek nije pridružio Panteonu.“

Onda, kako monoteizam može biti definisan? Larry Hurtado predlaže da, uprkos anomalijama, treba da „shvatimo ljude kao monoteiste ukoliko oni sami sebe tako opisuju.“ Međutim, većina hrišćana ne dozvoljava takvu slobodnu definiciju kada je u pitanju prelazak u njihovu veru. Većina crkvenih autoriteta je uspostavila određene kriterijume za odlučivanje o tome ko je pravi hrišćanin (iako se često oko tih kriterijuma ne slažu). Zapravo, ovo se obično ogleda u zahtevima za formalno pristupanje crkvi.

Samim tim, hrišćani uglavnom ne prihvataju nikoga kao svog samo zato što tvrdi da je hrišćanin. Nasuprot tome, prospektivni ljudi koji prihvataju ovu veru moraju da ispune ustanovljene kriterijume određene crkvene zajednice. U prošlosti, takvi standardi su često bili izneti u obliku katehizma ili crkvenog učenja. Novi zavet otkriva da su rani jevrejski hrišćani zahtevali da ljudi u najmanju ruku ispune sledeće kriterijume: Isus je Gospod, Mesija, Sin Božiji i Spasitelj i Bog ga je digao iz mrtvih (Rimljanima 10:9-10; Jovan 20:30-31; 1. Korinćanima 15:3-4).

Na sličan način, izgleda da postoji određeni kriterijum za donošenje odluke u vezi sa tim ko je monoteista a ko nije, a da to nije samo puka tvrdnja. Predlažem da jednostavna formula bude etimologija reči „monoteizam“ navedena maločas, čija je definicija u kontrastu sa „politeizmom“. U skladu sa tim, postoji sumnja oko toga da li binitarijanizam, verovanje da postoje dve osobe u okviru Boga, ili trijadologija, verovanje da Boga čine tri osobe, na pravi način mogu biti kategorizovani kao monoteistični.

50. Šta hrišćani moraju da veruju?

Hrišćani se ponekad ne slažu oko toga šta čini pravog hrišćanina. Ipak, većina njih se slaže oko toga da osoba mora da veruje u Hrista. Ali šta zapravo znači verovati u Hrista?

Isus je bio Jevrejin. Verovao je da je njihov Bog obećao da će poslati cara da ih oslobodi od opresije od strane nevernika, sakupi sve Jevreje iz dijaspore u zemlji njihovih predaka i učini stanovnike Izraela glavnim među svim nacijama sveta kada je u pitanju vladavina mira. Ovog obećanog cara oni su nazvali Mesijom. Reč Mesija na hebrejskom glasi *mashiach* i znači „onaj ko je pomazan.“ Samim tim, Bog bi pomazao kralja svojim Duhom.

Hrišćani tvrde i Novi zavet to potvrđuje da biti hrišćanin podrazumeva to da osoba mora da veruje da je Isus obećani Mesija Izraela. „Hrist“ je reč za Mesiju. Rani Jevreji koji su verovali u Isusa zvali su ga (na engleskom) „Jesus the Christ“ (sa određenim članom). Ubrzo su izostavili određeni član kako bi formirali novo ime za njega – Isus Hrist. Time što su ga nazvali Hristom, ubrzo su postali poznati kao hrišćani (Dela 11:26). Ova oznaka označava pre svega to da su rani vernici koji su verovali u Isusa smatrali istog Hristom.

U svojim Delima apostolskim, Luka govori o evanđelističkim aktivnostima ranih jevrejskih hrišćana i sadržaju njihove poruke. On kaže da čim je Apostol Pavle dramatično postao hrišćanin nakon toga što ih je mrzeo, krenuo je na put kako bi dokazao da je „ovaj Isus zapravo Hrist“ (Dela 9:22). To je bila njegova fundamentalna poruka. Luka nas kasnije obaveštava o tome da je Pavle čvrsto svedočio Jevrejima o tome da je „Isus zapravo Hrist“ (Dela 18:5). Luka dodaje da je Pavle „snažno opovrgao Jevreje u javnosti, pokazavši da je Isus zapravo Hrist“ (stih 28).

Hrišćani takođe insistiraju na tome da pravi hrišćanin mora da veruje da je Isus Sin Božiji. Zaista, suštinska poruka novozavetnih Evanđelja

jeste ta da je Isus zapravo Hrist, Sin Božiji (Matej 1:1, 16; Marko 1:1; Luka 1:32, 35; 2:11; Jovan 20:31). Luka kaže da je Pavle počeo da proglašava Isusa u sinagogama, tvrdeći da „On je Sin Božiji“ (Dela 9:20).

Ali šta zapravo znači to da je Isus Sin Božiji? Većina hrišćana je to shvatilo kao da je Isus Bog. Verovali su da je preegzistirao kao večni „Logos-Sin“ i sišao iz raja na zemlju kako bi postao čovek, procesom „inkarnacije“.

To se dogodilo jer su crkveni oci protumačili Isusov status Sina Božijeg u skladu sa grčkom metafizikom i pogrešili. Oni su shvatili da samo čovek može da stvori sina – čoveka – tako da je Bog stvorio Sina koji takođe mora da je Bog.

Posledično tome, Nikejska vera iz 325. godine ove ere objavila je da je Isus „sam Bog od samog Boga“, što se takođe naziva i „božanskom prirodom Hrista“. Ova vera stavlja anatemu na one koji poriču ovu izjavu. Popularan američki prezbeterijanac i teolog R.C. Sproul kaže: „Poricanje božanske prirode Hrista predstavlja suštinu neverovanja.“

Anđeo Gavriilo je rekao devici Mariji: „Duh Sveti doći će na tebe, i sila Najvišeg oseniće te; zato i ono što će se roditi biće sveto, i nazvaće se Sin Božiji“ (Luka 1:35). Dakle, Isus je Sin Božiji samim tim što je natprirodno začet, ali to ga ne čini božanskim.

Hrišćani takođe tvrde da osoba mora da veruje da je Isus ustao iz mrtvih kako bi postao hrišćanin. Apostol Petar je Isusovo vaskrsnuće načinio centralnim delom svog evanđelističkog propovedanja (Dela 2:24, 32; 3:15; 4:10). I Apostol Pavle kaže da Isusovo vaskrsnuće svedoči o tome da je Isus Sin Božiji (Rimljanima 1:4). Pavle daje definiciju svom hrišćanskom Evanđelju rekavši da je Isus umro za naše grehove, sahranjen i dignut iz mrtvih i da je neophodno da čovek veruje u sve ovo kako bi bio pravi hrišćanin (1. Korinćanima 15:2-4).

Hrišćani takođe tvrde da čovek mora da veruje da je Isus Gospod kako bi bio spasen. Pavle je napisao „ukoliko glasno priznate da je Isus Gospod i ukoliko u srcu verujete da je Bog digao njega iz mrtvih, bićete spaseni“ (Rimljanima 10:9). Zaista, rečenica „Isus je Gospod“ bila je među prvim hrišćanskim tvrdnjama (1. Korinćanima 12:3). To znači da su ljudi pravi hrišćani ukoliko dopuštaju da Isus bude Gospodar njihovih života time što svoj život do određene mere žive poštujući njega. On je rekao: „Neće svaki koji mi govori: Gospode! Gospode! Ući u carstvo nebesko; no koji čini po volji Oca mog koji je na nebesima“ (Matej 7:21).

Većina hrišćana takođe tvrdi da hrišćani moraju da veruju da je Isus njihov Spasitelj. Zapravo, moramo da verujemo da je Isus umro razapet na krstu prihvativši naše grehe u momentu ispaštanja zbog požrtvovanosti. Onda će nam Bog oprostiti, očistiti od nepravichnosti i učiniti članom svoje porodice. Jedan anđeo je na Isusovom rođenju objavio: „Danas je u gradu Davidovom rođen Spasitelj, Hrist Gospod“ (Luka 2:11).

To da je Isus Spasitelj samo njegovo ime govori. Jovanovo Evandjelje o njemu kaže: „A koji Ga primiše dade im vlast da budu sinovi Božiji, koji veruju u ime Njegovo“ (Jovan 1:12). Šta zapravo znači ime Isusovo?

Isusovo ime na aramejskom, njegovom rodnom jeziku, glasi Ješua ili Ješu (Yeshua/Yeshu). *Ye* je skraćeni oblik božijeg imena, YHWH, koje se prevodi kao Jahve ili Jehova. *Shu(a)* znači „spasiti“ ili „spasenje“. Dakle, Ješua nosi značenje „Jahve spasava“ ili „Jahve je spasenje“. Znači da Jahve spasava kroz Isusa. Kada se obratio Josifu u njegovom snu, jedan anđeo je rekao da će Marija, koja će se uskoro udati, „roditi Sina, i nadenuti Mu ime Isus; jer će On izbaviti svoj narod od greha njihovih“ (Matej 1:21).

Mora li osoba da veruje u Isusovo bezgrešno začće kako bi bila istinski hrišćanin? Novi zavet ima dva odgovora na ovo pitanje (Matej 1:18; 2:12; Luka 1:26-56; 2:1-38), i ono je važno za soteriologiju. Međutim Novi zavet to više nijednom ne pominje. Pošto se ne nalazi među

evanđelističkim porukama i definicijama u Evanđeljima, mora da nije neophodno verovati u to.

Da sumiramo, Novi zavet tvrdi da bi neko bio spasen, a samim tim i bio pravi hrišćanin, mora da veruje da je Isus Hrist, Sin Božiji, da je ustao iz mrtvih i da je Spasitelj i Gospod naših života; ali ne kaže da moramo da verujemo da je Isus Bog.

